ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 1994

Printed by ***BESKYD GRAPHICS Ltd.***

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1994 Торонто – Нью-Йорк – Ч. 3 (188)

ЗМІСТ

КОМЕНТАРІ

УКРАЇНА СЬОГОДНІ

ЛЮДИ, ПОДІЇ, ОПІНІЇ

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

ВИЗНАЧНІ ВІЙСЬКОВИКИ

ДО 50-ЛІТТЯ 1-ої УД УНА

ІСТОРИЧНІ РОКОВИНИ

3

1994

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк. Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the1st Ukrainian Division of the UNA, in assocoation with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Assosiation in Canada.

VETERANS' NEWS
P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1994 РІК:
В Канаді річна передплата 25.00 дол. В США і інших країнах 25.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC -- H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія:

Mr. N. Vesotsky
46 International Ave.
Salisbury North
S. Australia 5108

Коментарі

Мирослав Малецький

ЗА ЯКУ "ВІТЧИЗНУ" УКРАЇНЦІ ГИНУЛИ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ?

В останніх тижнях прошуміла Україною хвиля п'ятидесятих роковин визволення міст і містечок від "фашистських загарбників" у "Великій Вітчизняній Війні". Діло не у відзначуваннях, але радше в їх назві. Роковини подій минулого святкують всі цивілізовані народи. Вони в їх житті потрібні, бо, пригадуючи спільне і славне минуле, поширюють і скріплюють свідомість та піддержують традиції народу. Пам'ять про світлі моменти минулого зміцнює почуття приналежности до народу та потребу спільно боронити його інтересів. З особливою увагою відзначаються роковини, пов'язані з мілітарними діями, бо вони вимагають жертв людської крови і життя. Ці жертви вказують, що існують вартості, за вдержання яких треба ризикувати навіть найбільшим добром людини – її життям. Зайвим було б пригадувати, що в розвинених культурних народів свобода слова та дії поодиноких людей та народів належать до вартостей, які дуже цінятьcя. Незчисленні сторінки історії людства записані невтомною боротьбою народів за свободу вільно жити на землі своїх батьків та проти колоніяльного визиску одних народів іншими.

Не все, однак, в житті складається так, як цього хотіла б краща частина людства. Визначний американський журналіст Ерік Марґоліс (Eric Margolis), розважаючи на тему п'ятидесятої річниці висадки альянтських військ у Нормандії, у Франції, та запланованих в наступному році святкувань, пов'язаних з перемогою альянтів над Німеччиною і її союзниками, дивується, що до участи в них організатори не запросили Німеччини. Німці, здається, "спокутували" свої воєнні гріхи і доказали, що потраплять бути зразковими демократами. Зате запрошено Росію на всі урочистості і святкові церемонії. Мабуть, ніхто не хоче пригадувати, що рішаючим союзником Гітлера перед вибухом війни був Сталін. Вони разом напали на Польщу та її між собою поділили. Автор статті пригадує, що тиранія Сталіна була набагато жорстокіша, ніж Гітлера "третього Райху". Більшість найстрашніших злочинів німці поповнили наприкінці війни, і щойно потім світ про них довідався. Зате найбільші злочини Сталіна в СССР мали місце в 1931-1939 роках. Про ці злочини на Заході знали, але чомусь старалися їх цілковито промовчу-вати. Автор підкреслює, що "наці" Німеччини вимордували коло 10 мільйонів людей, а новітні російські історичні досліди нараховують морди Сталіна на

щонайменше 30 мільйонів власного народу, і є науковці, що цю цифру підносять до 40 мільйонів.

Читаючи у пресі України про святкування "вітчизняної війни" та про "фашистських загарбників", створюється враження, що ці слова не зовсім правильно характеризують події минулого; тяжко позбутися враження, що вони залишили в Україні як спадок по упавшім режимі і служать рівночасно цілям імперіяльних кіл відбудовувати велику Росію.

Для всього світу війна 1939-1945 ввійшла в історію під назвою: "друга світова війна". Тільки в б. Совєтському Союзі партійна пропаґанда назвала її "великою вітчизняною війною". Це поняття, мабуть, так глибоко закорінилося в умах населення, що ще й сьогодні, коли вже відомі історичні факти, з пієтизмом уживається цього окреслення. Чи вона справді була для загалу українців "вітчизняною"? Можна сумніватися.

Вищецитований Марґоліс у згаданій статті пригадує, що найбільшим табором смерти була Україна. На початку 1930-их років Сталін вислав своїх опричників в Україну з наказом ізолювати її, а населення вимордувати й заморити голодом. Під час цієї акції доходило до таких звірств, що, на вимогу тайної поліції, родини мусили платити за зужиті кулі на розстріл їх рідних. Згідно з новими підрахунками російських вчених, під час сталінської дво-річної колективізації згинуло 9-11 мільйонів українців. Кожної ночі Сталін затверджував списки приречених на смерть, що їх складали Берія і Молотов. "Мільйони і мільйони мордів, ріки крови, ліси костей!" І цей монстер, на встид був став союзником держав західної коаліції. До цього б. СССР, а пізніше його спадкоємець Росія, ніколи формально не потвердили цих злочинів проти людства, ніколи не заплатили ніякої компенсації жертвам терору, ані не покарали винуватих, як це зробила Німеччина.

Поширюючи міркування Марґоліса та беручи все це, що знаємо про темні діла "імперії зла", СССР ніколи не був "вітчизною" українців. Вітчизна або батьківщина – це країна, в якій усі громадяни можуть свобідно жити без огляду на їх моральні, економічні та політичні переконання, і за це їх не переслідують. А як було в СССР? Українців нищили штучно створеним голодом, масовими вивозами до совєтських ґулаґів, розстрілом майже трьох поколіннь свідомих українців та української інтеліґенції. Руйнували українські культурні надбання, палили бібліотеки, перекручували та фальшували історію. Якою "вітчизною", для прикладу, був. б. Совєтський Союз для татар, котрих насильно вивезли в Сибір, що "тоже русская земля"? Таких і подібних прикладів можна наводити більше, але вже згадані вистачають на заввагу, що більшість з поневолених б. СССР зрусифікованих народів не вважала цю країну своєю "вітчизною". Цю думку міг би підтвердити факт, що в перших

місяцях війни здавались в полон мільйони червоноармійців. Щойно як населення окупованих німцями земель переконалося, що німецька адміністрація не поступається нічим в злочинах і в терорі совєтським апаратчикам, опір Червоної Армії збільшився, вона перейшла до офензиви та осягнула остаточну перемогу.

В б. СССР офіційною ідеологією був більшовицький комунізм, який теоретично визнавав інтернаціоналізм, а вдійсності був знаряддям російського імперіялізму. Цю державу творив зліпок різних европейських і азійських народів. В теорії вони всі мали бути рівні, а вдійсності верховодили й правили росіяни при піддержці зрусифікованих "націоналів". Після закінчення війни Сталін під час великого бенкету з цієї нагоди не завагався серед "рівних" піднести тост за великий російський народ.

Радянська Україна не була державою в розумінні міжнародного права. Вона, як писалося, без дозволу Москви, не могла побудувати навіть малого кінотеатру. Вона була експлуатованою колонією.

В Червоній Армії служили мільйони українських людей. Вони воювали свідомо – вибору не було – чи несвідомо, не за свою вітчизну Україну, а, як пізніші події показали, за збереження імперії – СССР та утвердження сталінської диктатури в інших країнах Европи й Азії. Трагізм українців в цьому, що воюючи в лавах Червоної Армії, вони гинули за чужу славу і чужу справу.

До вислову "велика вітчизняна війна" майже завжди додають фразу "визволення від фашистських загарбників". Чому німці – фашисти? Вони себе називали, згідно з партійною доктриною, націонал-соціялістами, отже, за дефініцією соціялісти з домішкою національного. Називають їх "наці", хоч дехто думає, що назва "соці" була б відповідніша. Якщо взяти до уваги їх методи правління, відношення до людей, ідеологічну ексклюзивність та пляни на підбій всього світу, то в такому разі першими фашистами були більшовики, а німці – їх пізніший союзник – стали їхніми "здібними" учнями.

Що німці в часах гітлеризму були загарбниками, не підлягає сумніву. Але хто найчастіше про це говорив і кричав на весь світ? Здається ті, що стали в історії людства чи не найбільшими загарбниками – Російська імперія. Вона виросла з цілком малого Московського князівства і зчасом розрослася до небувалих розмірів. Говорячи тільки про події з-перед 50 років, мимоволі насувається питання: хто захопив пів Европи (Польщу, Угорщину, Чехо-Словаччину, Румунію, Болгарію, пів Німеччини та на якийсь час Югославію та Альбанію)? Відповідь недвозначна: СССР.

В сучасному, післябільшовицькому світі хто ширить неспокій, покищо в Азії, на Кавказі? Хто плянує відбудову імперії? Хто грозить

сусідам та підбурює росіян, які живуть поза межами Російської Федерації, до бунтів та виступів проти леґальної влади? Знову відповідь: Росія.

Ці слова пишуться в добрій вірі з думкою пригадати дещо з минулого та підкреслити потребу піддержувати розбудову Української самостійної держави. Ці думки не скеровані проти нашого північного сусіда в переконанні, що напевно є росіяни, які познайомившися з ділами їх провідної верстви, освідомлять собі, що немає повороту упавшим імперіям. ❑

Торонто, 2 червня 1994 року.

Іван Кедрин

НАД УКРАЇНОЮ ЗНАК ЗАПИТУ

Коли були писані ці рядки – кінець травня, – ситуація в Україні була така, що неможливо було ставити будь-які прогнози. Вибори до першої в Україні виборної Верховної Ради (попередня була ще за Михайла Горбачова) демократи програли, бо їхня особиста або партійна амбіція продиктувала ставити по двох і більше кандидатів у тій самій виборчій окрузі, були розбиті голоси і виграв комуніст. Зібралася нова Верховна Рада на свою першу сесію ще поки не було всіх 450 депутатів, але був уже кворум, та обрали в тайному голосуванні на свого голову лідера Соціялістичної партії, яка так перезвала себе з Комуністичної, Олександра Мороза. Той, дякуючи за вибір, виголосив гарну, патріотичну промову, що, мовляв, "кожний з нас має інші погляди, але всі ми діти України, маємо для неї спільно працювати". Однак зараз наступного дня запропонував на свого першого заступника свого однопартійця, колишнього міністра сільського господарства, який виявився на тому становищі прихильником збереження колгоспної системи, а на другого заступника – росіянина з партії "Єдинство", яка самою тією назвою засвідчує свою "єдину неділимську" програму. Після проголошення висліду тих виборів – демократи і так звані "центристи" зняли крик і поки ще розпочалися у новій Верховній Раді ділові наради – постала там поважна криза.

Над проблемою вибору президента висів теж знак запиту. Коротка перед своїм виїздом до Вашинґтону з "державною візитою" – Леонід Кравчук зрікся був президентури. Але швидко після того він погодився знову кандидувати, тільки сумнівним став термін тих виборів. Проводити вибори Президента, поки ще не схвалено конституції, яка визначила би права і компетенції Президента Держави – було б нелогічно і недоцільно, – тим паче, що це був би час існуючої ще економічної кризи – літня пора жнив. Але комуністи хотіли би позбутися Кравчука. "Соціялістична"

Партія заявила "за" передчасні вибори, хоч Кравчука обрали були 1 грудня 1991 року на 5 років.

Таким чином наприкінці травня цього року існувала в Україні хаотична ситуація – на політичному відтинку. На інших відтинках було краще. Хоч економічна криза ще не минулася настільки, щоби можна було завести нову валюту – гривну, проте стало легше. Появилася бензина – вона дорога, але є. Приїздив якийсь достойник від Міжнародного Валютного Фонду і після розмов з різними особами з державної верхівки та господарського світа скликав пресову конференцію, на якій проголосив, що Україна є на правильному шляху до зупинки інфляції і стабілізації цін.

Настав значний поступ на культурному відтинку. Появляються прегарні альбоми на крейдовому папері з різнокольоровими ілюстраціями, і воно заперечує, наче би існував брак паперу і були перестарілі друкарні й типографії. На вулицях Києва та інших наддніпрянських зрусифікованих міст щораз голосніше лунає українська мова, витискаючи геть мову "общепонятну".

Виринають щораз нові проблеми. Невпорядковані державно-адміністраційні відносини, широко розхилені ножиці між платнями і цінами сприяють ворожій пропаґанді і підсилюють проросійські тенденції.

Це була головна причина, чому автономний Крим раптом проголосив своє усамостійнення. Гостра реакція Верховної Ради, яка на мить припинила внутрішню сварню, рішучий виступ Кравчука і погрозлива промова міністра військових справ генерала Радецького – спричинили деякий відступ і президента Росії Бориса Єльцина та кримських сепаратистів. Тут можна заризикувати прогнозу, що Крим таки залишиться при Україні, бо залежний від неї харчами і водою та збережеться компроміс, який признав Кримові автономію в межах України, без права мати свого президента чи міністрів закордонних і військових справ.

Зрештою – існує пливкий стан із появами поступу – появами застою і та мозаїка відносин бентежить нас, українців західної діяспори, привиклих до таких правно-державних відносин, які панують в Західній Европі, Америці чи Канаді. І тут пригадується виступ на форумі Наукового Товариства ім. Шевченка в Нью-Йорку професора університету Марти Богачевської-Хомяк, яка перебувала рік в Україні на базі програми Фулбрайта про обмін професорів. Подавши цілу низку цікавих інформацій про стан культури й політичну ситуацію в Україні, названа діячка дала такий підсумок: "Усі ми робимо кардинальну помилку, що підходимо до подій і явищ в Україні з нашими західними демократичними критеріями. Забуваємо, що там наші земляки були сторіччями предметом дикої русифікації та останніх поверх 70 літ предметом сполоскування мізків

комуністичною системою. Вони інші, як ми, вони думають інакше і треба найменше двох генерацій, щоби стали такими, як ми". Дуже мудра заввага, – може автор цих рядків не передав її буквально так, як була сказана, але суть та сама. Наприклад: після двох з половиною років від часу відзискання державної незалежности, – демократичний табір в Україні все ще не розуміє, що таке імператив єдности. Там усе ще нема правильного розуміння, що таке демократія і що таке свобода. Тільки тим незнанням можна пояснити факт зареєстрування 26-ти чи 28-ми політичних партій і організацій під різними штудерними назвами. І чули ми від добрих знавців відносин в Україні, що: 1) багато партій мають по суті ту саму програму, а "усамостійнилися", бо так вимагала персональна амбіція партійного лідера: 2) кожна з тих партій має стільки членів, скільки кіт наплакав, але вони "існують", бо це демократична свобода. Славити Господа, вже перестали говорити в Україні: "свобода, бо мені вільно не працювати".

Невпорядковані відносини вможливлюють дії різних свідомих і несвідомих провокацій. Вказувала на це одна відозва в "Літературній Україні", підписана кільканадцятьма найкращими письменниками й поетами. Автори правильно перестерігали, щоби не загострювати відносин з росіянами, бо воно – вода на млин ворожим Україні силам у Москві. Це одна з болячок нашого часу, що існують і діють патріоти, які не розуміють, що лайки та голосні заяви проти неукраїнців в Україні нікому не приносять користи – за вийнятком ворогам, які, покликуючись на ті виступи, дискредитують Україну перед зовнішнім світом та розкладають українську громаду всередині. Чудо референдума з 1 грудня 1991 року було можливе тільки тому, що "за" українську державність голосували не тільки українці, але й росіяни, поляки, жиди, татари, – це було чудо територіяльного патріотизму. Який глузд відштовхувати тепер ті меншини та штовхати їх в рамена московських неділимських чорносотенців?! Будучи останній раз в Нью-Йорку Леонід Кравчук зустрівся з українською громадою на величенькій залі Об'єднаних Націй. Організація тієї зустрічі була нікудишня, прегарна нагода для популяризації української проблематики на такому престижевому форумі була змарнована. Але Леонід Кравчук таки виголосив коротку промову, без ніякої пропаґандної фрази, мудру, державницьку, більш менше так: "... Нам не вільно змарнувати історичний даний нам шанс. Переможено існуючі перешкоди і збережено державу..." Противники Кравчука, особливо ті, які прагнуть зайняти його найвище в Україні становище, вішають на ньому всі собаки і приписують йому вину в усіх лихах. Автім, Леонід Кравчук таки перекреслив своє давнє минуле і став на позиції українського державництва, з яких не зійшов. І коли дивитися на його потен-

ціяльних супротивників у прийдешніх президентських виборах, то ніхто не рівний йому, як людині, яка знає вагу своєї історичної ролі та відповідальність перед історією.

І саме двом особам можна приписати найбільшу заслугу у тому, що Україна має добре ім'я в очах міжнародного демократичного світу: Леонідові Кравчукові та міністрові закордонних справ Анатолієві Зленкові.

Існують різні причини теперішнього неладу в Україні: русифікація від половини 17-го сторіччя, скривлення психіки людей поверх 70-ти років комунізмом, відсутність провідної верстви, тобто верстви національно-державної свідомости, мозаїка національних груп в Україні. Прикметна всім слов'янським народам – за вийнятком одних чехів – "широка" натура і відсутність кропітної роботящости... Але зупинимось на хвилину при ще одній – чи не найважливішій – причині: несподіваному приході державности 1 грудня 1991 року, яка розентузіястила українських людей, але заскочила їх неприготованими до державного будівництва, до створення таких обов'язкових складових частин держави, як державно-адміністраційний апарат, апарат внутрішньої безпеки, здорова економіка із зрівноваженим бюджетом та рівновагою заробіткових платень і цін прожитку, чітке визначення і розподілення обов'язків, прав і компетенцій усіх державних чинників. Поминаю чи всі інші причини розгардіяшу в Україні – раптова поява держави без попередньої підготови – це, здається, найважливіша причина.

Уряд і Верховна Рада все ще існуючої української Соціялістичної Радянської Республіки, одної із складових частин Совєтського Союзу, виявили подивугідну мужність і послідовність у боротьбі за свої дійсні, а не уявні права, що проявилося у відкиданні щораз покращуваних "союзових договорів", що їх Михаїл Горбачов підсував бунтарській Україні. Але самі тодішні керівні чинники УРСР не сподівалися такого ходу подій, який записався в отой історичний 1991 рік: "путч" сталіністів у Москві і його провал із дискредитацією Комуністичної Партії, постання історичного шансу для віднови української державности, – українські і неукраїнські мешканці України вхопилися за той шанс, – але не здавали собі тоді, 1 грудня 1991 року, справи, що це таке ні від кого не залежна держава, як її треба створювати, який безмір праці треба туди прикласти. І тому по нинішній день Україна не має ще своєї конституції, не має своєї повноцінної валюти, все ще безкарно бушують мафіози, які використовують існування в Україні великого промислу, експортують різнородний український крам за кордон, але здобуті гроші не звертають рідній державі, тільки складають в західних банках на особисті рахунки.

Чули ми від одного обуреного тим беззаконням в Україні патріота: "Якби на Хрещатику поставити шибеницю – в білий день прилюдно повісити одного такого технократа, що став мільйонером на розкраданні державного майна, то перестали би красти і впродовж короткого часу постав би капітал, як підбудова гривневої валюти, що його визнав би Міжнародний Валютний Фонд". Можливо, що воно приманливий рецепт, але нереальний, фантазійний, бо ж Україна – демократична. І хоч не має "праведного закону Вашинґтона", яким захоплювався і про який мріяв Тарас Шевченко, "вона шанує людські і громадські права. Тільки не знає, як провести лінію між правом і безправ'ям і як боротися проти того безправ'я, коли Президент не має на кого опертися, мусить толерувати верству технократів, бо репресії проти них могли б спаралізувати промисл.

Все воно складається на той мітичний гордіїв вузол, що його не можна розплутати – хіба що ударом меча. Потрібна "сильна рука" в Україні, але як її знайти і як вона могла би діяти, коли фальшиве розуміння нашими земляками демократії довело до зареєстрування 28-ми політичних партій, що їх голови мають амбіції здобути титули і гроші коштом держави. Може не всі вони, але забагато таких. Тому не можна бавитися у ворожбитство і ставити якісь прогнози. Тому, логічно, над цими міркуваннями поставлено заголовок "Над Україною знак запиту". ❏

Олена Губіна

ВИБОРЧА КАМПАНІЯ НА УКРАЇНІ ПРОДОВЖИТЬСЯ І ВЛІТКУ

11 травня у сесійній залі Верховної Ради зібралися на своє перше засідання 338 новообраних депутатів. Приблизно розстановку сил можна було зробити уже з того, якою стала перша робоча президія сесії. До обрання Голови Верховної Ради та двох його заступників засідання мали проводити: керівник парляментської групи "Центр" Василь Дурдинець, колишній Прем'єр-міністер України Віталій Масол, лідер українських комуністів Петро Симоненко, голова Соціялістичної партії Олександер Мороз і керівник Народного Руху В'ячеслав Чорновіл.

Наймасовішою у парляменті є фракція комуністів – 86 чоловік. Саме на цьому факті відповідне місце прагне зайняти і професійний компартійний функціонер Петро Симоненко. Останніми роками він закривав і відновлював Донецький обком КПУ, Центральний комітет компартії. У Києві про нього встигли забути, серед лідерів лівих сил більшу відомість тут має соціяліст Олександр Мороз. Однак його партія на виборах набрала лише 4,6 відсотка парляментських місць, тому для більшої ваги гуртується

з іншою яскраво лівою Селянською партією. Бльок лівих сил комуністи і соціялісти розглядають на дещо формальному різні: їм набагато вигідніше мати окремі фракції, щоб кожна осібно могла розраховувати на місця в робочих органах парляменту, на можливість підсилювати позиції одна одної.

Про об'єднання в єдину фракцію не хочуть домовлятися й націонал-демократичні сили, представлені у парляменті. Хоча колишній керівник Народної Ради Іван Заєць пропонує зорганізувати праве крило, яке б могло бути противагою лівому, інші представники фракції Руху мають відмінну думку. Богдан Бойко, перший рухівський голова обласної Ради на Тернопільщині, називає Народну Раду останнього періоду її існування аморфним утворенням, яке було не здатним до ефективної роботи. Керівник парляментської фракції Руху В'ячеслав Чорновіл вважає більш дієвим механізм узгодження позицій між окремими фракціями. У такому випадку праве крило не відмежовуватиметься від центру. Співпрацю з ним можна координувати. А для консультацій ряд фракцій можуть утворити певну координаційну раду, де входили б їхні голови чи уповноважені.

Сам Чорновіл ще напередодні сесії робив прогнозу, що найбільша боротьба між політичними силами у парляменті розгорнеться за можливість перетягти на свій бік безпартійних депутатів. Вони ж зорганізувалися у парляментську групу "Центр", яку очолив віце-спікер попереднього парляменту Василь Дурдинець. Важко сказати, що в ті часи він користувався визначною популярністю як у парляменті, так і поза його межами. І нагадував скоріше тінь Президента Кравчука за спиною Івана Плюща.

Цікаво виглядає у першій сесійній президії і постать Віталія Масола. З Українського уряду він пішов із скандалом, але надто давно, щоб його можна було звинуватити в остаточному розвалі національної економіки. Водночас останніми роками він досить часто з'являвся на урочистих прийняттях, які влаштовували нові підприємницькі структури. Отже, можна припустити, що не втратив ні попереднього впливу, ні зв'язків. До певної міри залишається ланкою у ланцюгу, який пов'язує у взаємодії державний та приватний сектори. Тому серед видимих лідерів нового парляменту Масол опинився не випадково.

Однак загалом потенцію нового парляменту на нинішньому етапі оцінюють не дуже високо. Заступник директора Інституту світової економіки та міжнародних відносин Олег Соскін порівнює його із недієздатною київською міською Радою народних депутатів 1990 року. Засідання тоді відбувалися часто, але прийняття рішень домогтися не вдавалося. Політичні сили у протистоянні були поділені приблизно рівновагою. І жодна з них не прагнула поступитися позиціями.

У нинішньому парляменті кожна із трьох політичних сил – ліве, праве крила та центр – спроможна заблькувати прийняття будь-якого рішення. До того ж явно відсутній єдиний лідер, котрий своєю волею здатен повернути в той чи інший бік вирішення певних питань. Це виявлятиметься як в обранні нових керівних робочих органів парляменту, так і у внесенні змін і доповнень до діючої конституції. Не кажучи вже про прийняття нової, на чому наполягає Президент Кравчук. Але найперше, що роз'єднає депутатів, це ставлення до дострокових виборів Президента України 26 червня 1994 року.

Напередодні сесії 122 новообраних депутати підписали лист, закликаючи відмінити негайне проведення президентських виборів. Це ті голоси, на підтримку яких може розраховувати в парляменті Леонід Кравчук. І хоча вони складають більше, як третину всіх новообраних депутатів, для відміни рішення попереднього парляменту їх замало. Необхідна конституційна більшість голосів депутатів – тобто, 300.

Однак за проведення виборів Президента у червні виступають ліві сили. Однозначними були заяви Соціялістичної та Комуністичної партій, Трудового Конґресу України. У парляменті лівих близько 170 депутатів. Від партійної лінії комуністи і соціялісти відступають важко, тим паче, що один із їхніх лідерів має особистий інтерес у невідсуненні виборів. Олександр Мороз зареєстрований кандидатом у Президенти України. Надії на перемогу він бачить саме у тій хвилі, яка піднесла соціялістів і комуністів у парлямент. До осені подібні настрої можуть змінитися. Оскільки рівень життя навряд чи вдасться стабілізувати у найближчі місяці і віднині за це вже знов відповідатимуть комуністи, яких у парляменті більшість, особливої прихильности виборців їм навряд чи вдасться домогтися.

Проти перенесення дати президентських виборів виступають, зрозуміло, ще два кандидати на цю посаду. Це Іван Плющ та Леонід Кучма. Вони опинилися в одній обласній депутатській групі від Чернігівщини. І на перших засіданнях навіть сиділи майже поряд. Але водночас залишалися запеклими політичними суперниками.

Іван Плющ – найреальніша особа, яка може стати новим Президентом України. На сесії він виглядає непомітно, ніби підкреслюючи свою невтральність і незалежність. Водночас у кулуарах поширюються розмови про те, що саме Плюща підтримує сильна промилово-фінансова група Юхима Звягільського. Бо саме йому "світить" місце першого віцепрем'єра в разі обрання Плюща Президентом. А якщо буде Президент, обраний всенародно, посаду Прем'єр-міністра взагалі відмінять, щоб зосередити всю повноту виконавчої влади в одних руках.

Іван Плющ виходить на президентські вибори, опираючись на ідею незалежної України. Саме така позиція повинна була б схилити на його бік і національно-демократичні сили. Левко Лук'яненко приблизно у такому ж дусі висловився. Мовляв, підтримувати треба реальну кандидатуру, погляди якої можна розділяти. І хоча Плюща важко назвати "кандидатом демократів", саме його вони можуть бути змушені підтримувати. Оскільки кажуть, що з двох зол обирають менше.

Більшим "злом" для України демократи вважають Леоніда Кучму, який висловлює відверто проросійські позиції. Сам Плющ розповідав, що з Кучмою розійшовся тоді, коли той, будучи Прем'єр-міністром, висловився проти можливости існування власної української економіки. Плющ навіть образно порівняв: "Я сказав Кучмі, що ми з ним розійшлися, як Плєханов з Леніним". Але схожо, що Кучма навіть не зміг оцінити той факт, що вибори до Верховної Ради відбулися цієї весни саме під знаком ідеї незалежної України. Його висловлювання під час виступів у Одесі та інших містах Східної та Південної України стосувалися і законодавчого утвердження на Україні російсько-української двомовности, подвійного громадянства, відновлення всіх старих економічних зв'язків у межах колишнього Радянського Союзу. Кучма вже давно став першим у суголосі з Гриньовим в Міжреґіональному бльоку реформ, ідею якого розробив саме Гриньов.

Але чи має Кучма свій шанс на виборах? Навряд чи. І він сам це розуміє. У західних областях України його однозначно не підтримують. За східні боротиметься Мороз. Чернігівщина, де він обраний, "належить" Плющу, Дніпропетровськ за ним також не піде. А Київ свою байдужість до виборів і будь-яких кандидатів уже виявив. Тому Кучма бореться не стільки за перемогу, скільки демонструючи здатність опору своїм опонентам.

Не за перемогу бореться і керівник Центру ринкових реформ, народний депутат Володимир Лановий. Тут йдеться вже про пошук політичної ніші, якої досі бракує відомому українському економісту. Програму ринкових реформ, яку він відстоює, можливо здійснювати лише при підтримці вагомої політичної сили. Саме таку Лановий тепер і шукає.

Але є ще один зареєстрований кандидат у Президенти, шанси на перемогу якого у виборах зараз різко обговорюють. Це сам Леонід Кравчук. Його ставлення до дострокових президентських виборів цілком характеризує політичний курс, якого він дотримувався. Ідею дострокових президентських виборів висунув він сам. Тоді це був певний тактичний крок, щоб Верховна Рада ухвалила рішення про дострокові парляментські вибори. Але коли парляментські вибори вже розгорнулися на повну силу, Кравчук почав заперечувати доцільність дострокових президентських виборів. І заявив, що не братиме участи у виборах, якщо вони відбудуться

26 червня. Але вже наприкінці квітня погодився кандидувати. А в перший день сесії звертається до новообраних депутатів із закликом відсунути дату виборів.

На яку силу опирається Кравчук? Голосів націонал-демократів, які йому завжди симпатизували (мається на увазі Конґрес національно-демократичних сил України, деякі інші сили) явно замало. Промислові структури "охоплені" Звягільським і до певної міри Кучмою. На аґраріях зосереджується Плющ. Соціялісти свого кандидата мають. А комуністи? Чи не можливе виникнення певного союзу, бо однієї цієї сили було б явно замало. Ще однією реальною силою залишаються президентські структури на місцях.

Сьогоднішню політичну ситуації розглядають під кутом певного протистояння Плюща і Кравчука. Раніше, навіть у найкритичніші моменти, вони могли домовитись. Нині ставки значно вищі. І ситуація може загострюватися так, що парлямент просто буде нездатний її опанувати.

Наступні вибори до парляменту відбудуться 24 липня. Але чи зможуть їхні результати істотно вплинути на розстановку сил? Тільки в тому випадку, якщо всі новообрані депутати будуть комуністами і соціялістами. А це, на щастя, неможливо. Хоча б у такому гіпотетичному випадку боротьба могла розгорнутися вже між ними.

Однак найважливіші питання вирішуватимуться раніше. Найпізніший термін – 26 червня. ❑

Київ, 16 травня 1994 р.

"Якщо ми хочемо, щоб нас поважали, ми повинні навчитися поважати самі себе".

Павло Загребельний, письменник

Україна сьогодні

Юрій Бадзьо

НЕ БУДЬМО САМОВБИВЦЯМИ ДАРМА!

(Думки проти течії)

Юрій Бадзьо, філолог, літературний критик, народився на Закарпатті 1936 року. В 1965 р. його звільнили з праці в Інституті літератури АН України за його дисидентську діяльність. Від 1972 до 1979 він працював над книгою (4000 ст.) п.н. "Право жити", манускрипт якої сконфіскував КҐБ. В грудні 1979 р. засуджений на 7 років концтаборів і 5 років заслання.

Його статтю, яку передруковуємо з "Літературної України", з 7 квітня 1994, ясно аналізує політичну ситуацію в Україні. Вона знайшла широкий відгомін в Україні та діяспорі.

Редакція

ТАК СКАЗАВ поет, закликаючи нас "народжувати себе допоки світу", "допоки є ще в пізнання щаблі". Порада особливо мудра й доречна, коли вона стосується великої справи народження нації та її держави.

Нинішнє становлення української державности відбувається значно важче, ніж нам, українським патріотам, уявлялося напочатку. Економічна криза кидає темну тінь на процес українського державотворення і, що значно гірше, на саму ідею державної незалежности України. Багатьом тьмяніє в очах, і, дивна річ, стає ще темніше від – знову пошлюся на поета – "современних огнів" політиків, які наввипередки стараються "просвітити" "сліпую каліку".

Якщо від суєти життя відійти бодай на маленьку духовну відстань, відразу впадає в око невідповідність між історичною вагою подій і процесів та суспільним сприйняттям їх. Розрив між об'єктивною і психологічною реальностями величезний! Неадекватність очевидна.

Перед нашими очима – і з нашою участю! – розв'язуються проблеми, які сотні років стояли перед нами – тривожили, мучили і вбивали нас, убивали в прямому значенні слова! Становлення української національної державности (на українському етнічному ґрунті) в ході занепаду ранньофеодальної Київської імперії (Київської держави, "Київської Русі"), перерване татаромонгольською навалою в середині 13 століття і російською експансією з середини 17 століття, вдруге (після поразки Української Народної Республіки внаслідок російсько-більшовицької навали в 1918-19 рр.) дійшло свого логічного завершення наприкінці 20-го століття – у факті проголошення Державної незалежности України в серпні 1991 року. Леґітимність сьогоднішньої Української держави поза всяким сумнівом. Основні атрибути державности – підвладність центральним державним органам національної території, повнокровність структур політичної влади, кордони, армія тощо – перебувають іще на стадії становлення, але вони вже не фікція! Україну визнав світ, дипломатичні стосунки встановлено з переважною більшістю

держав. Це вже здобуток! Такого український народ за всю свою тисячолітню історію ще не мав! Юридично і політично ми перемогли.

І друга половина епохи: на наших очах – із нашою участю! – завершується історичне буття потужної багатосотлітньої ідеї – комуністичної. Спроба втілити в життя ідеологію "наукового комунізму" стала драмою для всього світу, трагедією для народів покійного СРСР. Фортеця "реального соціялізму", яка ще кілька років тому мільйонам людей здавалася міцною і вічною, впала.

Саме тепер був би доречним поетів вигук: "О прекрасний час! Неповторний час!" Особливо для нас, для України, яка вийшла з "єгипетської неволі" та компартійного рабства без жодного пострілу, і вже третій рік утримується на мирній дорозі державної незалежности і демократії без серйозних суспільних катаклізмів.

Велич епохи очевидна. Натомість звідусіль – справа і зліва, згори і знизу – чуємо суцільний плач і... скрегіт зубовний. Головно політичні плач і скрегіт. Злидні, голод, свавілля партократів, нічого не змінилося і т.д. і т. ін. Хай мені простять нужденні і скривджені, але думаю, що крику в нас більше, ніж болю. Тим паче, що кричать переважно ті, кого зовсім не болить, для кого крик – просто політичний ґешефт. Ніхто в Україні не вмирає ні від голоду, ні від холоду.

Після війни жилося незрівнянно важче, проте люди сприймали труднощі з більшою гідністю і по-дорослому: облаштовувалися, загоювали рани. Бо рани були "об'єктивні"?

Але ж сьогоднішні труднощі, якщо можна так висловитися, у сто крат об'єктивніші! Украй спотворену структуру української економіки за рік не перебудуєш. Не розірвавши колоніяльних і економічно ненормальних виробничих зв'язків із колишньою метрополією, ні держави, ні ринку не створиш. Засоби виробництва зносилися, виробнича технологія відстала не за два роки української незалежности. Мислення, психологія, звички оновлюються не за кілька місяців...

Будівництво Української держави не має сьогодні належного ідеологічного й психологічного забезпечення. Це наша найбільша біда, тут наша найзагрозливіша слабкість. Не зформувалася і тим часом майже не формується теорія перехідного періоду, тобто осмислення епохи як перехідного періоду від однієї суспільної системи до принципово іншої не піднесено до рівня теорії. А без теоретичного освітлення процесів люди втрачають історичну орієнтацію, гору беруть емоції, другорядне і похідне, вийшовши на передній плян, послаблює те, що є визначальним. У сфері політики, зокрема, створюється атмосфера, сприятлива для демагогів, авантюристів і отаманів.

"Плачі" загалу, на побутовому рівні, породжуються глибинними джерелами. Надто різка і для багатьох несподівана зміна ідеології та суспільного ладу. Такого навального історичного зламу, як тепер на терені вчорашнього "найпередовішого" (в усьому!) СРСР, людство ще не знало. Світоглядно і психологічно наше суспільство не готове до революційного поступу епохи, а ідеологи й політики не вельми стараються осяяти її світлом аналітичного погляду.

В УКРАЇНІ неґативізм суспільної психології, масова деструктивна реакція на економічні труднощі підживлюється і посилюється несприйняттям частиною людности української незалежности. Звичайно, активні антиукраїнські сили в нас і поза нами великі, вони роблять свою чорну справу, але зараз я маю на увазі саме загал (у тому числі й етнічно український), який вину за матеріяльну скруту перекладає на державну незалежність України. Думаю, це стан більше підсвідомий, ніж усвідомлений, і свідчить він про глибину денаціоналізації. Тепер уже видно що для значної кількости людей позитивна відповідь на референдумі 1 грудня 1991 р. означала не так принциповий громадянський вибір, як просто імпульсивну реакцію, породжену відштовхуванням від минулого і сподіванням не негайне поліпшення життя. Пропаґанда – і офіційна, і опозиційна – підтримувала й сама творила такі сподівання, і з історичного погляду це було правильно, справедливо й виправдано. Наше краще майбутнє – краще для всіх! – залежало від перемоги на референдумі! Але краще тільки в перспективі. До ліпшого завтра треба було перейти через нелегке сьогодні. Іншого шляху в нас не було і немає.

На жаль, в Україні не знайшлося авторитетних політичних сил, які підтримали б народ світоглядно й морально, пояснили і пояснювали б людям, що труднощі головно об'єктивні, і їх не оминеш; що треба не панікувати, а братися за справу – як господарі становища. Зрозуміло, це мали б бути передусім, кажучи словами Тараса Шевченка, нові діти "старої матері" – "демократи".

Одначе, основна частина "демократів" так захопилася боротьбою "проти", що забула про "за" – про те, що настав час будувати. Вина "опозиції" (організаційно це передусім Рух, відколи він – із березня 1992 р. – перейшов на становище партії, переставши бути рухом) не в тому, що вона критикує владу і прагне перемоги на виборах. Нам якраз дуже бракує серйозної критики влади, в тому числі й Президента; серйозної, тобто арґументованої й доброзичливої. Річ у тім, що наша опозиція, хоч і пробувала називати себе конструктивною, насправді цілком деструктивна, руйнівна. Вона творить у суспільстві атмосферу невгамовиої всеохопної конфронтації та неґативної психози і цьому суть. У такій атмосфері слабне творча енерґія народу і деморалізується влада. Це призводить до хаосу та анархії. "Низи" затягуються у вир політичних пристрастей, а чиновник намагається вхопити якнайбільше, бо не знає, що буде завтра.

Схематичний поділ суспільства на демократів та партократів і фронтальний наступ перших на других був правильним і позитивно-дійовим тоді, коли треба було звалити Систему – імперію та її суспільний лад. Це було історичним завданням на шляху поступу. Тепер, коли стару систему зруйновано, такий поділ уже неадекватно відображає дійсність, а фронтальна психологічна атака на владу практично, об'єктивно стає атакою на будівничий процес, передусім на... українську незалежність. Чому?

ЗА ВЕЛИКИМ історичним рахунком проголошення незалежности України в серпні 91-го року було закономірним наслідком нашої тривалої боротьби за національну свободу. Але з погляду реального політичного процесу в СРСР на початку 90-х років цей великий акт нашої і світової історії

відбувся завдяки унікальній політичній ситуації, створеній спробою контрреволюційного антидержавного перевороту в СРСР. Мабуть, лише через боязнь потрапити під тверду государеву руку "центру" в особі антикомуніста Бориса Єльцина українські комуністи так дружно (тільки четверо проти!) проголосували за незалежність України, за її вихід із складу СРСР. Підкресливши "так дружно", я хочу сказати, що далеко не для всіх українських комуністів вибір незалежности був імпульсивним і випадковим, зробленим під тиском обставин. З початку 90 років у КПУ назрівав політичний розкол, як тоді казали, на імпер-комуністів і націонал-комуністів. Останні прямували до відколу від імперії, до політичної незалежности України.

Процеси були складні й неоднозначні, про це свідчить і те, що й "демократи" далеко не всі прагнули й домагалися безумовної незалежности України. Частина з них висувала передумову: спочатку чи принаймні водночас із проголошенням незалежности заборонити КПУ. Дехто нині каже, що в той день комуністи могли зробити все, в тому числі й гаракірі, політичне самогубство. Дуже сумніваюся, і достатній тут арґумент такий: у Верховній Раді в ті години йшла дуже напружена боротьба за голоси комуністів, які завдяки цьому таки проголосували за Акт, отже, проголосували не тільки під тиском обставин, а й під демократичним тиском українських патріотів, у т.ч. й учорашніх комуністів. Кажу "під демократичним тиском", бо в вирішальну для нації мить вони піднялися над ідеологічним протистоянням і простягнули своїм супротивникам руку національної солідарности. Це була мить історичного прозріння. Адже національна свобода є передумовою і економічного, і політичного поступу. За нею першість. Так -- на шляху загальнонаціональної солідарности -- здобували перемогу в визвольній боротьбі всі народи світу. Хто висуває інші пріоритети, той або лукавить, або не спроможний вибратися з тенет власного політичного егоїзму. Розвиток подій у незалежній Україні цілком підтвердив це.

Гадаю, уже тепер доцільно нагадати громадськості, що в перші тижні після вікопомного 24 серпня 1991 року частина "демократів" невтомно нашіптувала людям тезу про неповноцінність Акту, позаяк не було заборонено компартію. А серед тих сіячів зневіри в українську незалежність, гамівників українського ентузіязму (об'єктивно справа виглядала саме так!) були не тільки ліберали-"інтернаціоналісти" ("ліберальні демократи"?) на кшталт Володимира Гриньова, а й запеклі антикомуністи-патріоти: Ст. Хмара, В. Чорновіл, С. Головатий, Л. Танюк... Усі вони сьогодні творять тверду-твердющу "опозицію", а троє останніх входять у центральний Провід Руху.

Українська автономія в складі Російської держави у 2-й половині 17-го – на початку 18-го століть не втрималася й загинула через те, що не мала під ногами достатньо надійного соціяльного ґрунту, а не маючи його, не могла не втратити свою провідну верству, політичну еліту. Соціяльно-економічною основою українського визвольного руху, очоленого Богданом Хмельницьким, були буржуазні, ранньокапіталістичні відносини, що зароджувалися в Україні завдяки передусім козацтву. Приєднавшись до Росії і не відірвавшись від Польщі, Україна опинилася між двох феодальних вогнів. Вистояти під цим

потужним соціяльно-економічним тиском ззовні, до того ж дуже аґресивним політично, було неможливо. Тому українське козацьке старшинство перетворилося на вірнопіддане російське дворянство. А надто непокірним просто відрубували голови. Вогник української автономії поступово згас.

Ситуація повторилася на початку 20-го століття. Українська Народна Республіка зазнала поразки, бо наша буржуазія була занадто слабка і не зуміла опанувати суспільством соціяльно, а російським більшовикам не так важко було збурити проти неї українські соціяльні низи.

В умовах УРСР (цілковито формальної державности), усупереч неймовірним перешкодам, усе-таки йшов об'єктивний процес соціяльного вирівнювання української нації. На початок 80-х років українці становили в КПУ понад дві третини її членів. За обставин компартійного тоталітаризму це означало, що вони об'єктивно посіли панівне становище в усіх сферах життя і стали провідною соціяльною верствою та політичною елітою суспільства. Назва цієї еліти сучасною мовою – "партократія", "номенклятура". Український народ, довгий час переважно селянський, поступово набував повнокровної соціяльної структури, ставав розвиненою нацією.

Перемогти у національно-визвольній боротьбі і втримати свою державну незалежність може тільки такий народ: будучи соціяльно розвиненим і маючи власну життєздатну еліту – соціяльну і політичну. На початку 90-х років 20-го століття Українська держава могла виникнути лише як держава "партократів", "комуністичної номенклятури". Такою вона залишатиметься доти, доки в суспільстві не зформується нова соціяльна кляса – кляса вільних підприємців, широка верства приватних власників, до яких увійде, ясна річ, і "номенклятура".

У всьому цьому немає ніякого історичного ґанджу, ніякої несправедливости. Нова суспільна система завжди починається з зародження, тобто спочатку в старій системі з'являються ростки нового, які розростаючись, утворюють тріщини в моноліті панівної кляси. Такими паростками в КПУ були націонал-комуністи і "демократична плятформа".

Де ґрунт для нового сприятливіший, паростки захоплюють більший простір, і процес відмирання старого ладу йде швидше й успішніше: порівняймо країни Прибалтики (Естонію, Литву, Латвію) з Україною. У нас із відомих причин націонал-комуністичний прошарок значно слабший і політично, і морально, тому й важче, повільніше йде реформування економіки та утвердження нашої державної незалежности.

Історичне щастя України 90-х років 20-го століття полягало в тому, що коли достиглий і перестиглий імперсько-тоталітарний плід від струсу (антидержавний заколот) просто впав, владу було кому підібрати. І цілком закономірно, що вона опинилася в руках "номенклятури". Іншого достатньо розвиненого кількісно та якісно, отже, і придатного для будівництва держави, соціяльного й політичного середовища у нас просто не було і досі немає. Щоб опанувати ситуацію, демократів занадто мало. Справа не стає іншою, якщо мати на увазі лише ключові пости, бо в такому разі "номенклятурне" бюрократичне середовище неминуче відштовхувало б від себе демократів і саме

відштовхувалось би від них, і "демократична" влада була б малодійовою й нетривалою, або дійшло б до загальнонаціонального конфлікту. Історія вже підтвердила це. Аж ніяк не випадково, що в Прибалтиці "демократи" вже на перших виборах зазнали поразки і до влади знову прийшла партократія, а в Грузії політична боротьба привела до громадянської війни, у якій, знову-таки, перемогла "номенклятура".

Проте суть проблеми не тільки в цьому – у реальній владній (економічно й політично) силі "партократії" і в реальній історичній слабкості демократів. УРСР, тобто реальна Україна наприкінці 20-го століття, могла прийти до незалежности і утвердити свою державну самостійність лише демократичним шляхом: на інший вихід у нас просто не було фізичної сили.

Але ж демократія неодмінно передбачає і демократичне ставлення до своїх політичних супротивників, звичайно, за наявности спільного простору на основі загальновизнаних норм права і моралі (у нашому випадку таким простором є визнання державної незалежности України і політичних свобод). Творці "наукового комунізму", висунувши ідею диктатури пролетаріяту, перестали бути демократами. Більшовики, забравши в буржуазії право на політичне життя, заперечили демократію в принципі. І коли я сьогодні бачу перекошені від люті обличчя "демократів", що потрясають "опозиційними" кулаками перед очима "партократів", голови Верховної Ради і Президента, у моїй уяві постають потворні ґримаси більшовизму. До речі, про небезпеку для України антикомуністичного більшовизму як психологічного явища у середовищі українських патріотів я говорив іще у 1989 році, у тому числі й публічно. Відтоді ця тема так чи інакше завжди присутня в моїх політичних розмовах і текстах.

Наш "демократичний" більшовизм іде головно від браку політичної та загальної культури і від психічного виснаження людей унаслідок тривалого й жорстокого компартійного гноблення. Тисячу разів має рацію Президент України, говорячи про хамство нашої "опозиції". Воно ганьбить націю і понижує престиж України перед усім світом, психологічно підтримує люмпенізовані прошарки суспільства.

Та було б півбіди, якби йшлося тільки про престиж країни (хоча від нього сьогодні залежить дуже важливе – політична й економічна допомога нам іззовні). Справа стосується вирішального – єдности нації, загальнонаціональної солідарности на ґрунті демократії і державної незалежности, політичної стабільности суспільства.

Як часто й дружно кричимо "єдність, єдність!", маючи на увазі єдність "демократів" у боротьбі проти "партократів". Одначе перемоги не буде, якщо ця єдність не стане лише частиною ширшої і вищої єдности – єдности нації на шляху свого державотворення. Таку єдність Україна продемонструвала в серпні 1991 року – і перемогла! Перед референдумом 1-го грудня за незалежність дружно агітували як "демократи", так і "партократи" – і Україна перемогла! Перемогла Україна.

Поза загальнонаціональною і загальнополітичною (тобто на основі взаємного визнання права на політичне життя) єдністю українських демок-

ратів і патріотів з "національно-комуністичною" "номенклятурою" Українська держава не мала перспективи перемогти, без такої єдности вона сьогодні не має перспективи утвердитися як справді суверенна й незалежна.

ЦЕ ПРЕКРАСНО розуміють наші вороги – імперіялісти в Росії, п'ята колона в Україні, антиукраїнські сили взагалі. Після проголошення незалежности України основним для них було (і з їхнього погляду розрахунок правильний) – порушити оту єдність, дискредитувати український націонал-комунізм. Звідси народилася теза про Україну як про комуністичний заповідник. Начебто в Росії було менше комунізму й партократії! Цікаво, що Україні протиставляли якраз Росію.

Натхненним пропаґандистом цієї тези, невтомним творцем образу України як комуністичного заповідника стала наша "опозиція", насамперед в особі чільних представників Руху. Якось я був учасником зустрічі (крім мене, були ще В. Чорновіл і Л. Танюк) з групою австрійських парляментаріїв. Так от, наша розмова швидко й мимохіть перетворилася на дискусію між ... мною і моїми співвітчизниками. Співвітчизники щосили намагалися переконати політиків із Европи, що сьогоднішня Україна – дрімучий "комуністичний заповідник", я заперечував, уважаючи (так і нині думаю), що захищав правду і Україну. Статтю п. Чорновола "Годовщина коммунистического путча", написану до першої річниці проголошення Акту про незалежність України і надруковану в одному з ідеологічних центрів п'ятої колони – в газеті "Независимость", сприймав і сприймаю як аморальну, як, по суті, антидержавний виступ.

На тлі комуністичної реакції в Росії, особливо протягом 1993 року, образ "заповідника" зблякʼ, і тоді на політичній кухні недругів нашої незалежности було спечено новий пропаґандистський пиріжок – тезу про якесь особливе й неймовірне серед країн СНД відставання України від демократичного поступу, про якусь надзвичайну, просто-таки катастрофічну кризу не тільки в українській економіці, а й у матеріяльному становищі людей узагалі. Хто винен? Звичайно, тільки "партія влади"! Отже, геть її!

Робота високопрофесійна, найвищий зразок психологічної війни: коротко (лише два слова!) і доступно для побутового прийняття. Витворено політичний знак, містифіковано його – закладено глибоко в підсвідомість. "Опозиція" отримала ефективний засіб маніпулювання масовою свідомістю. А що отримала Україна? Українству знову кинуто яблуко розбрату. Воріженьки потирають руки від задоволення і... хвалять "опозицію"! "Останкіно" методично, день у день, подає про Україну майже виключно неґативну інформацію і рекламує... лідера "опозиції". Правда, тепер, здається, у "співдружній" телекомпанії з'явився новий еталон "демократії" – Міжреґіональний бльок реформ Кучми-Гриньова.

Ніяка держава не може утвердитися й ефективно працювати без "партії влади", бо, власне, така "партія" і є державою. Справа лише в тому, чи вона є носієм, уособленням національного суверенітету й незалежности народу. За нормальних умов, в усталених, розвинених і стабільних демократичних країнах є "партія влади" як державний механізм функціонування суспільства

і є політичні партії при владі або поза нею (опозиція в тому числі). Опозиція є опозицією не до "партії влади" (до державного механізму як такого), а до партій, що перемогли на виборах і здійснюють ту чи іншу політику. Держава як матеріяльна форма (і ґарант!) національного суверенітету народу, його державної самостійности стоїть поза цією боротьбою, державність нації ніхто не ставить під сумнів.

Зовсім інша ситуація в нас. В Україні ще не закінчився процес становлення держави, ще не зформувався державний механізм існування нації, ще не відбулося розмежування між цим механізмом і політичними силами, що ведуть боротьбу між собою. Тому в умовах України повалення "партії влади" означало б практично повернення назад, до періоду загальносуспільного вибору – незалежність чи союз з Росією, "націоналістична" чи радянська державна символіка, одна чи дві державні мови, унітарна чи федеративна держава... Відомо, що комуністи-соціялісти України, українофоби всіх мастей ставлять питання саме так – повернутися до вибору. "Опозиція", засліплена більшовицькою ненавистю до "партії влади", активно допомагає їм у цьому. Зовсім не випадково, що в політичній, наскрізь люмпенізованій війні проти Президента і "партії влади" взагалі лідери нашої "опозиції" опинилися в одному ряду із запеклими комуністами і ненависниками української самостійности. Останні розуміють, що головне для них напочатку, аби досягнути поставленої мети, – порушити політичну стабільність в Україні, розворушити суспільство, звалити ті ще слабкі й недосить міцно утрамбовані стовпи української незалежности, що їх нам удалося поставити за два роки будівництва держави. За умов економічної кризи і враховуючи, що допомога ворогам нашої державности надійде ззовні вчасно і в потрібних масштабах, дуже ймовірно, що перемога їм забезпечена, що вдруге "націоналістичного" вибору Україна не зробить.

Це розрахунки комуністів-соціялістів і комуністів-шовіністів, а також тих антикомуністів-демократів, які визнають усі людські права і свободи, крім одного – права українців на власну незалежну державу.

А що ж перші, наші "опозиціонери"-патріоти? Тільки жертви крісломанії, світоглядної загумінковости і психічної втоми суспільства? Важко в це повірити, коли бачиш, як лідери "опозиції", люди освічені й професіонали в політиці чи в політології, настирливо цілять у два найважливіші місця державотворення – у стабільність влади (прагнення зганьбити, дискредитувати Президента, державну владу як таку) і в становлення духовно-ідеологічної суверенности українських віруючих, незалежности Української православної церкви (атака на Київський патріярхат).

БІДА України сьогодні якраз у тому, що наша "партія влади" слабка, слабша, ніж у Росії або, тим паче, у країнах Прибалтики. Вона не цілісна, бо складається з кількох загонів, що ставлять перед собою різну стратегічну мету, тут і "націонал-комуністи", і імпер-комуністи і комуністи-реформатори, і "чисті" демократи, і демократи-"інтернаціоналісти", і націонал-демократи – і навіть "опозиціонери"! Інакшою "партія влади" й не могла бути, позаяк злам суспільної системи відбувся мирно, демократично, а творення нового ладу й

Української держави йде еволюційним шляхом. Малюючи "партію влади" одною чорною фарбою, зображаючи її як монолітну силу, ворожу інтересам держави та демократії, "опозиція" фальсифікує дійсність і дезорієнтує суспільство, посилює в країні світоглядний хаос, витворює спрощений і через те малоконструктивний погляд на історичні процеси. "Демократи" у Верховній Раді, окремі представники демократичних партій і позапартійні демократи в Радах (є навіть в Україні Асоціяція демократичних Рад!) і державних адміністраціях (ясна річ, їх мало, та все-таки!), представницька і виконавча влада в Галичині (виділимо цей реґіон), колишній міністер оборони К. Морозов (хто візьме на себе відповідальність стверджувати, що його наступник – не патріот України?), теперішні міністри Іван Дзюба, Олександер Ємець, Юрій Костенко, нарешті, п'ятеро членів Президії Верховної Ради (серед них і п. Танюк!) – це влада чи не влада? І чому ті люди – не "партія влади"? Бо не хочуть брати на себе відповідальности за стан справ? Тоді треба звільняти місце для "партократів".

Тож, говорячи про "партію", треба спочатку уточнити, що мається на увазі. У політичних суперечках неконкретизоване поняття – засіб демагогії, а не чесного шукання істини.

Захищаючи теперішню "партію влади" перед "опозицією", я веду мову про тих колишніх членів КПУ, які відійшли від своєї Системи – вибрали державну незалежність і демократію (багатопартійність і ринкову економіку). Звичайно, не треба спрощувати процес. Частина "колишніх" спочатку просто пристосувалася до обставин, але, пристосовуючись, вона поступово переродилася світоглядно. Це нормальний і закономірно життєвий поступ.

Хто не "зрадив" Системі, не "поступився принципами", той або створив Соціялістичну партію, або відновив КПУ. Загальновідомо, що ці суспільні сили є принциповими супротивниками українських "націонал-комуністів", уважають їх зрадниками і ведуть проти них, особливо проти Президента, цілеспрямовану ідеологічну й політичну боротьбу. Вони також входять до "партії влади", послаблюючи її, протидіючи Президентові і гальмуючи становлення демократії і держави. В українському суспільстві оце і є справжня опозиція – опозиція державному курсові на ринкові реформи і на розбудову національної держави (інше питання – як і якими темпами здійснюється цей курс). Якщо мати на увазі стратегічний процес і визначальні потреби національно-політичного та соціяльно-економічного поступу народу, то треба визнати, що чародєєви й козаренки мають цілковиту рацію, звинувачуючи Президента в тому, що він здійснює "рухівську програму". Згадаймо, що лідери Руху привселюдно (і, як завжди, галасливо) звинувачували Президента у тому самому – що він "узяв" їхню програму.

У цій парадоксальній претенсії Руху до Президента найяскравіше виявляється політична незрілість нашої "опозиції", дитячий егоїзм її патріотизму. Серйозні й відповідальні політики прагнуть, щоб їхні ідеї суспільство "брало", щоб їх "узяли" передусім владні люди, а наша "опозиція" гнівається, коли треба радіти.

Як тут не згадати болісні міркування Миколи Костомарова у статті "Дві руські народності" – понад сто років тому! – про те, що українство не вміє робити політики, тобто, скажу від себе, розрахувати, виробити конкретний плян дій, знайти союзників, когось відколоти від супротивників, з кимось об'єднатися і т.д. і т.ін. Політика робиться на кухні (у прямому і переносному значенні слова), за трибуною чи перед мікрофоном вона тільки виголошується. Ми тим часом "політикуємо" головно за трибуною, тобто займаємося політиканством. За два роки національної свободи новонароджене демократичне українство не спромоглося створити добру політичну газету, масове авторитетне видання, як кажуть, для народу, налагодити систематичний випуск популярних брошур з актуальних питань суспільного життя, всі наші гучно проголошувані коаліції на практиці виявляються фікцією...

Якби наша "опозиція" була зрілою і справді патріотичною, вона зрозуміла б, що її природний союзник і в принципі однодумець – "партія влади". І Президент, точніше – "Президентова "партія влади". І справа лише в тому, щоб робити діло, а не галасувати. Якби "опозиція" справді робила політику, відповідальну національну політику (а не дріб'язково-корпоративну), то за два з половиною роки незалежности ми поробили б значно більше загальносуспільних справ, зробили б їх значно краще – і в Верховній Раді, і в уряді, і на решті ділянок життя. Становище нашої країни було б сьогодні відчутно ліпшим, якби опозиція до імперсько-компартійної влади в УРСР не стала згодом опозицією до "партократів" у незалежній Україні, а взялася разом із "націонал-комуністами" творити єдину, міцну "партію влади" незалежної демократичної України. Тим паче, що йшлося (і йдеться) не про союз із комуністами, а про об'єднання з тими, хто відійшов від комунізму. Цих людей уже не можна називати націонал-комуністами. Тому, говорячи про складові частини теперішньої "партії влади", я взяв це поняття в лапки, тоді як імпер-комуністів назвав без застережень. На жаль, наші сьогоднішні КПУ – СПУ – це якраз імпер-комуністичні угруповання, при чому в першу чергу імперські, а вже потім комуністично-соціялістичні. Нині в Україні націонал-комунізму вже немає і потреби в ньому та ґрунту для його існування. Президентова "партія влади", яку я називав умовно "націонал-комуністичною", тепер уже є політичним середовищем національно-демократичного спрямування. Це переважна більшість старої КПУ: з понад тримільйонної української організації КПРС "вірними ленінцями" залишилося тисяч двісті п'ятдесят (сьогоднішні КПУ, СПУ, Селянська партія плюс певна кількість "неоформлених" колишніх). Доля Української держави залежить передусім від цієї більшости, вона дає основну частину кадрів на всіх ділянках суспільного життя. Як працюють ці кадри, великою мірою залежить і від ставлення до них "демократів", "опозиції": співробітництво, союзницькі взаємини чи конфронтація, взаємопоборювання. Адже "партія влади", як і все в нашому суспільстві, перебуває ще в процесі становлення, і не виключно Президент винен у тому, що, скажімо, хтось із його представників, як виявляється раптом, займає антипрезидентські позиції.

Узагалі наша "партія влади" потрапляє в кумедні ситуації. Членом президентської Державної думи був головний економічний радник лідера... "опозиції", член центрально Проводу Руху. Газета "Голос України", орган Верховної Ради виступала не раз рупором більше "опозиції", ніж "партії влади", зокрема Президента. Державне телебачення, бувало реклямувало головного "опозиціонера".

ДО РЕЧІ, про державне телебачення. На жаль (і в цьому велика слабкість "партії влади"), його в Україні ще немає. Справа не лише в якості передач, коли, приміром, майже всі (за винятком одного-двох) дикторн УТН своєю дикцією, загальною культурою і мелодикою мови (виразно неукраїнською), умінням подавати матеріял не відповідають елементарним професійним внмогам, внаслідок чого формують в усього суспільства неґативний, провінційний, малоестетичний образ України. Річ передусім у позиції тих, хто має велику снлу над суспільством (четверта влада) і зобов'язаний викорнстовувати свою снлу в інтересах державн, державотворення.

У День Збройних Снл України диктор УТН, поплакавшн трохи, як і годиться, над матеріялною скрутою народу (не менше!), додає: а надворі лунають фанфари на честь українського війська! Наступного дня інший диктор УТН, зачитавшн великий уривок з чергової політичної заявн про всенародні злидні, цитує з вірша В. Симоненка строфу про краплю, що переповнює чашу народного гніву. 17 січня УТН подає цілковито провокаційний антидержавннй коментар до виборів президента Криму, на головн мільйонів глядачів зі столичного державного телеекрана сиплеться буквально таке: кримські виборн – це лише увертюра до реґіоналізації та федералізації Українн, реґіони все більше тікатимуть від центру... – і жодного слова про імперський шовінізм, інтриґи, впливн зовнішніх снл на події в Криму тощо, 30 січня інформація УТН про кримські вибори прокоментована так: Крнмові потрібен президент не проросійський, не проукраїнський (?!), а прокримський.

Нормальний власник негайно звільнився б від таких працівників, а наша "партія влади", певне, й не помічає, що веде боротьбу проти... самої себе. Невже настільки зацькована "опозицією"? Не втримаюся, щоб не навести ще один свіжий – клясичний! – прнклад цькування і "демократичної" демагогії. Газета "Вечірній Київ", яка останім часом стала страшно-"опозиційною" у числі з 12 березня ц.р. під рубрикою "З офіційних джерел" викладає зміст постанови Кабінету міністрів про заходи щодо державної підтримки преси: з державного бюджету фінансуються державні видання, а також газетн і журнали для дітей дошкільного і шкільного віку, якщо серед засновників їх немає комерційних структур і прнватних осіб; виданням творчих спілок, за тієї ж умови, надається допомога у сумі половнни витрат на придбання паперу і на послуги зв'язку; незалежним виданням може надаватися фінансова допомога з фонду "Незалежна преса Українн"...

На мій погляд, цілком справедлива й демократична постанова. А "ВК" інформацію про неї подає під заголовком: "Вільна преса урядові поперек горла" (?!).

"Партії влади" і патріотична опозиція в країнах Прибалтики, щоб успішніше долати перехідний період, закликають народ до самообмеження в ім'я утвердження державної незалежности – передумови завтрішнього добробуту. А згадаймо, який галас проти української "партії влади" зчинила наша "опозиція", вкупі з демократами-"інтернаціоналістами" і комуністами, з приводу сущої дрібниці – тимчасового скорочення через енерґетичну скруту тривалости тоботи ТБ.

Отже, слабка, недостатньо згуртована й дійова "партія влади" і слабка, нікчемна "опозиція". Як наслідок – слабка держава, незадовільний стан справ у всіх сферах суспільного життя. Вихід – не в поборюванні "партії влади", а в перетворенні її на міцний, надійний механізм державного функціонування країни шляхом відбору професійно кваліфікованих і патріотично-відданих кадрів із середовища як старої, так і нової (антикомуністичної, демократичної) "номенклятури", із нових політичних середовищ узагалі. Звичайно, наша стара "номенклятура" – не найкращий матеріял для будівництва незалежної демократичної України, але, на мій погляд (далеко не кабінетний), нова ще гірша. Такий трагічний результат нашої трагічної історії. І не зганяймо себе у безвихідь, борсаючись у тенетах відомої взаємозалежности: який народ, такий і уряд; який уряд, такий і народ. Тенета треба розірвати, зробивши все, щоб суспільство відчуло, усвідомило себе нацією, народом, який сам вибирає собі керівництво, відповідаючи за нього перед своїм майбутнім. Бо, зрештою, усі ми – народ, спільнота, об'єднана єдністю і рівністю політичних прав та обов'язків.

Дурна ("опозиційна") конфронтація з владою парадоксальним чином повертає нас до політичної психології попередньої епохи з її священним поділом суспільства на "партію" і "народ". Натомість наше демократичне майбутнє в іншому – в одночасності взаємозалежних, внутрішньо суперечливих процесів формування і міцної "партії влади", і розвиненого громадянського суспільства, політично зрілих позавладних суспільних сил, організованих і стихійних. Без сильної, скажемо так, "партії громадянського суспільства" "партія влади" неминуче вироджується у замкнуте, зцементоване корпоративними інтересами бюрократичне середовище, яке панує над суспільством. Такою і була влада КПРС.

СТАНОВЛЕННЯ політичної демократії – психологічно тривалий і непростий для обох сторін – і владної, і опозиційної. Під час президентських виборів у грудні 1991 року проти партій однаково кивали і майбутній Президент, і його перший супротивник. Удавалися вони в політичній боротьбі до проповіді партійного нігілізму й пізніше, щоправда, з якогось часу Президент звільнився від цієї недемократичної тенденції, тоді як "опозиціонер" усе ще постійно виділяє свою організацію як мало не єдину життєздатну, покликану об'єднати всіх "демократів", ясна річ, під його мудрим керівництвом. Цікаво, що Рух, хоч формально і ввійшов до бльоку "Україна", насправді у передвиборчій боротьбі йшов окремим загоном, протиставивши себе всім національно-демократичним силам України.

Порозуміння, співпраця нового зі старим на ґрунті демократії й державности – не утопія, не просто добрі теоретичні побажання. Обнадійливі, перспективні порухи до солідарности були з обох сторін, і якщо ті тенденції не закріпилися в політичній суєті, це свідчить про одне: українство відстає від потреб часу і ризикує повторити трагічні помилки своєї історії.

Народний Рух України за перебудову народився як певна єдність політичних течій: загально-демократичної (потенційно з двома відгалуженнями – проросійським та прихильним до національної самостійности), націонал-патріотичної (теж з двома відгалуженнями – демократичним і радикально-націоналістичним) та націонал-комуністичної. Основу складали націонал-демократи і націонал-комуністи. Загострімо ситуацію: у рамках НРУ вчорашні дисиденти співпрацювали з комуністами. І ще одне історичне зауваження: НРУ дійшов до свого організаційного оформлення і при явному сприянні певних політичних сил у тодішній "партії влади" – передусім при сприянні одного з секретарів ЦК КПУ, майбутнього Президента України.

У березні 1992 року Леонід Кравчук, будучи вже Президентом, зробив відважний і дуже ризикований для себе політичний крок: прийшов на з'їзд НРУ і виступив з вітальною промовою, заявивши про готовність співпрацювати з Рухом. Реакція з'їзду була фатальною: більшість, знехтувавши звичайні норми пристойности і національної гідности (бо мова йшла про Президента країни), грубо відкинула простягнуту руку першої особи "партії влади". Це була перемога вульґарного більшовизму над людською порядністю і здоровим глуздом, перемога "опозиції" над визначальними національними інтересами народу.

Хоч що б там хто з діячів КНДС говорив про своє ставлення до "партії влади", Конґрес національно-демократичних сил України виник як протидія розкольницькій політиці лідерів партії "Рух", як політична позиція на підтримку Президента. Це відразу помітила преса п'ятої колони й дружно накинулася на нову коаліцію саме за це. На жаль, лідери КНСД не знайшли в собі відваги й достатньої політичної принциповости, щоб протиставити себе неґативістській стихії і заявити про свою позицію твердо й відверто, КНДС поступово, принаймні на загальноукраїнському рівні, ще й не народившись по-справжньому, перетворився на організаційну примару.

Президент, ставши по суті націонал-демократом і антикомуністом, залишився без політичної і моральної підтримки нових, антикомуністичних, суспільних сил, він опинився між двох, до того ж вульґарних, опозицій – комуністичної і "демократичної", опинився наодинці зі своїм різношерстим апаратом. І при цьому "опозиція" ще має зухвальство дорікати йому, що він спирається на "партократію"!

А на кого спирається Борис Єльцин? Той Єльцин, у якого і проблеми незрівняно легші, і підтримка була з боку опозиційних до комуністів політичних угруповань ("Демократична Росія", "Вибір Росії"). Між іншим, коли "Вибір Росії" удався до практики української "опозиції", стало гірше і йому, і Президентові, і всім демократам Росії.

Чесно і справедливо оцінюючи діяльність Президента України, треба дивуватися не тому, що він допускався помилок і не до всього доходили його руки, а тому фактові, що вже третій рік Україна йде дорогою незалежности і демократії – іде, обходячи смертельно небезпечні пастки і, на моє тверде переконання, усе далі відходячи від того рубежу, по той бік якого у нас була одна перспектива – повної національно-державної, отже, й етнічної загибелі.

Усе це – тема окремої розмови, а зараз обсяг статті примушує мене обмежитися лише кількома загальними найважливішими, на мій погляд, міркуваннями.

ФАНТАСТИЧНІ проґресивні зміни в світовій історії другої половини 80-х – початку 90-х років двадцятого століття сталися завдяки двом українцям (якщо всю складність і неоднозначність процесів зводити до уособлення їх на вершині владної ієрархії), точніше, завдяки українській натурі в особі двох політичних постатей – Михайла Горбачова і Леоніда Кравчука. Тільки м'яка українська вдача Горбачова (реформатора і... російського великодержавника!) могла так плавно і майже без катастроф спустити в прірву небуття велетенську, всю в тріщинах, єгипетську піраміду імперії – наддержави і комуністичного тоталітаризму.

В українській історії (або: на українському відтинку цих епохальних і потенційно дуже небезпечних своїми першими наслідками подій) аналогічну ролю зіграв і відіграв Леонід Кравчук. І в першому, і в другому випадках таємниця успіху в одному: в умінні йти урівень з часом, не випереджати події, вести корабель історії річищем суспільної психології, а в нашого Президента ще й інше – керуватися правильними розрахунками.

Моя перша, імпульсивна реакція на Мінську угоду про створення СНД була панічною: Україна потрапила в смертельну пастку. Та охолонувши трохи, зрозумів, що сталося: з дороги української незалежности відкинуто грубезну колоду, ім'я якої – СРСР.

Після української перемоги на референдумі першого грудня Президентова "партія влади", не повторивши помилок Центральної Ради, почала з основного – із творення національних Збройних Сил. Аналогічним за історичною вагою її політичним кроком стало запровадження нових владних структур – державних адміністрацій. Це означало, що другий (після компартії, фактично розпущеної) організаційний моноліт тоталітарної системи – моноліт Радянської влади – було розколото, одну з його частин протиставлено іншій і взято за основу при творенні нових вертикальних структур виконавчої влади – по суті, перших власних владних структур незалежної України. Щоб забезпечити еволюційний характер зміни політичного ладу, було зроблено видатний крок, знайдено чи не єдино можливий надійних вихід. Революційний шлях вів до конфронтації та конфліктів.

Про економічні процеси в незалежній Україні, про подолання Україною економічної кризи, яке є найважливішою обставиною для утвердження нашої державности, говорити мимохідь ризиковано. Одначе зовсім обминути питання тут не можна. Тому зазначу тільки одне: і зміна форм власности, і реформування системи народногосподарського управління, і структурна

перебудова української економіки – усе це проблеми більше політичні, ніж власне економічні, і це треба мати на увазі, об'єктивно оцінюючи позицію Президента у галузі економічної політики.

Узагалі, прискіпливо обмірковуючи діяльність першого Президента незалежної України, я бачу в його принциповій політиці тільки одну безперечну помилку: поспішливе вивезення з України тактичної ядерної зброї. Близько до цього стоять домовлености в Масандрі, але тут із погляду практичної політичної ситуації в той момент не все ясно. Можливо, у тих стратегічно важливих справах, крім усього іншого, зіграли свою неґативну ролю і суто людські обставини? Маю на увазі те, що в минулому році, десь із весни, у роботі Президента відчувалася якась утома, певна розгубленість перед труднощами і перед провінційною нахабністю опозиційних наскоків.

Ситуація надзвичайно небезпечна через те, що безпосередньо пов'язана з фундаментальною проблемою історичного процесу – з проблемою політичного лідерства – і торкається особистих якостей Президента, сказати б, українськости його натури. Справа ось у чому. Коли суспільний поступ полягав у тому, щоб зруйнувати Систему, щоб опустити віз з гори, не потрощивши все. Леонід Кравчук був видатним майстром часу: правильна стратегія полягала в тому, щоб не поспішати, щоб не оголювати перед усіма історичний сенс подій. Такий час, на жаль, для України ще не минув, і стратегія залишається загалом у силі, проте на передній плян вийшла все-таки нова історична потреба – йти попереду, не просто спрямовувати події в потрібне річище, а й явно вести народ за собою, творити свій власний політичний час. Із цієї об'єктивної потреби постають часті й небезпідставні загалом докори Президентові у недостатній твердості поведінки. Очевидно, це першорядна для України й непроста для Президента психологічна проблема. Президент мусить її розв'язати, він не має права відступати. В Україні сьогодні немає політичного діяча, який міг би гідно й надійно взяти з Президентових рук естафету українського державотворення. Такий висновок – плід моїх тривалих і нелегких роздумів.

На щастя, останні місяці показали, що є ще порох у Президентовій порохівниці. Тут я виділив би два стратегічні моменти: твердість щодо розв'язання проблеми ядерної зброї в Україні (переконаний, що іншого реального шляху в нас немає) і перехід до якісно нового етапу реформування нашої економіки, причому, без перетрушування старих кадрів, що теж важливо з політичного погляду. А втім, зазначені два моменти взаємопов'язані. Політична мова Президента стала енерґійнішою, пружнішою, оцінки й спрямованість – однозначнішими. Це вже мова лідера країни – не тільки формального, а й фактичного. Саме це потрібно Україні найбільше – і саме тепер.

Річ у тім, що в Україні настає новий період державотворення, складається нова політична ситуація. Маю на увазі не ті чи ті наслідки майбутніх виборів до Верховної Ради, а політичне явище, яке виразно окреслилося в ході підготовки до виборів, у ході боротьби за владу: ми стали свідками формування й організаційного оформлення у всеукраїнському масштабі п'ятої колони, що виступає під прапором демократії та ринкових

реформ. Такою колоною вважаю Міжреґіональний бльок реформ Гриньова – Кучми. Це другий, демократичний, загін ворожих Українській державі, українству взагалі, політичних сил. Перший – КПУ – СПУ і всі вчорашні.

Програма МБР – федералізація України, дві державні мови, подвійне громадянство, інтеґрація України в СНД (читай: поступове злиття з Російською державою) – це усвідомлена й цілісна програма знищення української державности, не тільки нашої незалежности. Хоче чи не хоче цього господін професор – це невідворотний шлях до громадянської війни, отже, і до війни з Росією. Чи, може, панове гриньови-кучми думають, що Україна після трьох років незалежности смиренно всуне свою голову в хомут імперії? Байдуже, який він, цей хомут, – комуністичний, демократичний чи ліберально-демократичний.

Підбадьорені комуністичною реакцією в Росії і спекулюючи на економічних труднощах, піднімають голову комуністи-соціялісти України. Становище ускладнюється тим, що об'єктивно складається бльок КПУ – СПУ з МБР Гриньова-Кучми. Національний прапор у комуністів і в антикомуніста Гриньова один – неукраїнський, антиукраїнський. Однакові в них і тактика та стратегія: перемогти на виборах, неодмінно провести дострокові вибори Президента і (це дослівне формулювання в обох програма) змінити політичний курс Української держави. "Ізоляціоністський" курс, як каже інтелектуал Гриньов і його побратими-стратеги з Москви. "Ізоляціонізмом" вони називають курс, що виводить Україну з-під диктату Москви і спрямований на утвердження державної незалежности та національної гідности українського народу.

Нині всі антиукраїнські й антидемократичні сили в Україні і поза нею покладають великі надії на дострокові перевибори нашого Президента. Розрахунок простий: вибори, проведені в умовах економічної кризи, неодмінно завдадуть поразки Леонідові Кравчукові, і його буде усунено з політичної арени. Ставлення до Президента і вимога дострокових президентських виборів в Україні, неодмінно в червні, є лакмусовим папірцем не тільки для россійсь-кого шовінізму, а й для українського отаманства і української політичної глупоти.

Розвиток подій в Україні і в світі за останні місяці призводить нас до однозначного висновку: сьогодні найважливіший історичний інтерес незалежної демократичної України полягає в тому, щоб узагалі зняти з порядку денного питання про дострокові вибори Президента України. Поза політичними спекуляціями підстави для таких виборів немає.

Досі, наткнувшись на вмілу політику Леоніда Кравчука, російському імперіялізмові не вдавалося спровокувати в Україні збройні конфлікти і таким чином знищити нашу державу. Тепер ставку зроблено на п'яту колону, на її демократичний прихід до влади.

У серпні – грудні 1991 року Доля справедливо винагородила нас за всі наші страждання і великі жертви в імперській неволі та в неволі комуністичного тоталітаризму. Якщо сьогодні зрадимо їй, ми станемо самогубцями.

Марія Яцимірська
Йосиф Лось

ВИБОРИ В УКРАЇНІ:
ПОЇЗДКИ В ЛУГАНСЬКУ, ДНІПРОПЕТРОВСЬКУ, ДОНЕЦЬКУ, ХЕРСОНСЬКУ ОБЛАСТІ, БІЛУ ЦЕРКВУ

На пропозицію ініціяторів та за підтримкою Головної управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА проведено виборчу акцію у Східній Україні, з якої подаємо спостереження учасників.

Редакція

Поїздки напередодні виборів здійснили науковці й політологи Львівського університету імені Івана Франка та університету "Львівська політехніка" з участю студентів.

Знайомство з кандидатами у депутати Верховної Ради України, роботою інститутів, підприємств, залізничників, редакцій газет, радіо і телебачення, культосвітніх закладів, зустрічі із людьми на вулицях, в їдальнях, на базарах, у поїздах та ін. дозволяють зробити такі спостереження:

Конкретна допомога (літературою, пресою і т.п.) дає ті результати, що із текстами неодмінно знайомиться широке коло людей, які дістають поживу для роздумів. Приклад: одній особі ми передали три великі пачки книг із української мови та літератури, серед инх Г. Костюка "У світі ідей та образів", підручник із української історії Субтельного (2-ге видання) – більшість цих кних читають її родичі та знайомі.

Суспільність південно-східних теренів перебуває у стані певної летаргії, психологічного автоматизму – маємо майже цілковиту заклопотаність буденними справами, страх перед загостренням ситуації, майже повну дистанційність від влади – неприйняття її. Але більшість громадян Дніпропетровщини, Херсонщини, не кажучи про Білу Церкву, вже усвідомлює, що Українська держава – назавжди, тому не підтримує російських шовіністів, "єдинонеділимців" та їх адептів. Коли ж ми розмовляли із людьми сам на сам, то виявили чимало тверезо мислячих, патріотично наставлених громадян.

У Дніпропетровську запевняли, що більшість людей не прагне вертатися до Союзу, лише хочуть більшої самостійности, бо чотири південні області України дають до державного бюджету 75 відсотків коштів, а одержують від Києва дуже мало, тобто прагнуть справедливого розподілу коштів.

Радили не посилати на схід і південь "штахетників"-радикалів, не пропаґувати "в лоб" портретів і праць екстремістських провідників, діяти дуже обачно, акцентувати увагу на соціяльному захистові пенсіонерів, дітей, жінок, тобто не заперечувати тих, хоч і куцих, досягнень у соціяльній сфері, що їх мали люди за попереднього режиму. Дехто обурювався збоченою американізацією, диким капіталізмом – ми так зрозуміли, що в тамтих реґіонах якраз і не сприймають ринку як такого, бо він перетворився на

грабіж, спекуляцію, схиляння перед США та ін. Є певна рація у цьому, що помітно теж в Галичині.

У Дніпропетровську ми побували на зборах кандидатів у депутати і представників засобів масової комунікації. Мета зборів: забезпечення високої явки на вибори, проведення у депутати представників комерційних структур, таких, як мільярдер Балашов (космополіт), розподіл ефірного часу і газетної площі. Спочатку виступи велися російською мовою. Після того, як вдалося виступити одному із нас (Й. Лось) і запропонувати розглянути питання ширше: (а) Чи не здається вам, що морально-екологічна криза людства диктує пошуки такого шляху розвитку, за якого людина високої моралі має стояти на першому місці, а не ґендляр; висока духовність, а не безоглядний економічний деспотизм; інакше кажучи, чому ми американізуємо Україну? (б) Як нам бачиться поглиблення взаємозрозуміння усіх реґіонів України, адже ми діти однієї землі, на якій ще 7 тисяч літ тому виникла висока трипільська культура? Частина виступаючих загострила увагу на проблемах культури, екології, національного відродження, до того ж у залі часто звучала українська мова.

Так само М. Яцимірська взяла участь у зборах в Дніпропетровську, де виявилося, що такі кандидати, як Ігор Локтіонов, Олександер Онатий, виступають за двомовність, тісний союз з Росією.

Умови проведення передвиборчої кампанії на Херсонщині відрізнялися там, що через відсутність залізниць, пального для автобусів лише представники правлячої комуністичної еліти мали можливість зустрічатися із виборцями реґулярно. І все ж у першому турі ніхто із них відразу не пройшов, що свідчить про те, що люди вже не так бояться і починають усвідомлювати, що треба відсувати від влади партократів і проімперськи налаштованих керівників. Комуністи і соціялісти об'єдналися під гаслом відновлення СССР (Союзу слов'янських суверенних республік). Майже у кожній виборчій окрузі були висунені незалежні демократично й патріотично наставлені кандидати. Ми розмовляли із ними, враження позитивне. Особливу увагу вони приділяють фермерству.

Виявилося теж, що комуністична номенклятура діяла під час виборчої кампанії старими методами – підкупом, демагогією. Кандидат Бєлий з нагоди 50-річчя визволення Херсону від окупантів видав учасникам війни по 300 тисяч купонів нібито від Червоного Хреста. Кандидат Сервуля вирішив привітати жінок Комсомольського району м. Херсона подарунками: колготками, предметами жіночого туалету. Ще такий приклад: довірені особи кандидата Касьяненка роздавали під час зустрічі в залі Дніпропетровського райвиконкому присутнім цукор, крупу.

Висновок: допущено величезної помилки – замість того, щоб йти на схід, хоча б для виховної роботи, колишні депутати подалися на захід, відтак витіснили багатьох кандидатів-патріотів і оголили схід та південь, по-друге, треба максимально висувати патріотично наставлених людей, щоб мати можливість проводити відповідну пропаґанду і розвінчувати проімперські та прокомуністичні сили, по-третє, "розчиняти" депутатів різних реґіонів

України, не протиставляти одні одних ні через Народну раду, ні якимось іншим чином. Працювати треба індивідуально з кожним, переконуючи, що Україна – назавжди, отже, всі депутати мусять захищати національні інтереси.

Треба повернутися до попередньої практики, коли на схід поснлалися двома мовали листівки, газети, книги. Треба витісняти бульварщину і проімперську пресу. Одночасно шукати різних способів для видання якісного тижневика типу "Московские новости" кількома мовами, щоб через його розповсюдження бодай серед інтеліґенції формувати потрібну політичну культуру мислення, національний дух.

Треба йти на схід із піснею. Значний успіх мали виступи у Дніпропетровську та Дніпродзержинську Оксани Білозір. Результат був би ще більший, якби концерт Оксани поєднати із конкурсом "Міс Весна-94", який проводився у тій же залі в Дніпродзержинську, тільки в різні години. Якби демонстрування паради красунь міста перемежовувалися із піснями О. Білозір, а це можна було організувати, ефект був би значно більший.

Далі. Треба налагодити партнерські відносини усіх бібліотек Галичини із відповідними закладами на сході – обмін книг, виставок, спільні заходи, візди, зустрічі із читачами та ін. Українське слово мусить пробитися на схід.

Найдовіренішим людям передавати бібліотечки про національно-визвольні змагання, у тому числі про дивізію "Галичина". Можна навіть запропонувати зустрітися ветеранам Советської армії і ветеранам інших армій та формацій, скажімо у Дніпропетровську, Донецьку, Запоріжжі. У такому разі вдалося б використати тамтешні радіо, телебачення, пресу, а це дуже велика авдиторія. Можна теж провести спільну зустріч молоді, наприклад, Львівщини і Херсонщини. Дещо із запропонованого ми намагалися робити – ефект непоганий. Добрі результати можуть дати передвиборчі листівки. Так, ми надрукували у Львові листівку російською мовою "Избиратель! Знай и помни!", розповсюдили її на півдні від імени їхніх демократичних сил.

Марія Яцимірська, доцент факультету журналістики Львівського університету.

Йосип Лось, завідувач катедри зарубіжної преси та інформації Львівського університету.

Люди, події, опінії

Василь Федорович

ЧИ МЕТАМОРФОЗА АМЕРИКАНСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВІДНОСНО УКРАЇНИ?

Загально відомо, що американська зовнішня політика здавна була проросійська. Так було за царату й так залишилося пізніше, коли комунізм перемінив деспотичну Росію на жорстоку "імперію зла". Америка не змінила свого відношення навіть тоді, як в 1991 р. розвалився Радянський Союз, а на його місці постали незалежні національні держави. Американські політики, особливо ті з Державного департаменту, були далі задивлені в Москву й немов не помічали нових держав, що виникли на території колишньої комуністичної імперії.

Для прикладу вистачить згадати хоч би президента Буша, який після офіційної візити в Москві в 1991 р. у поворотній дорозі з Росії вступив до Києва, де його сердечно вітав президент Кравчук, члени уряду та великі маси українського населення, які очікували від нього підбадьорюючих заяв. Але президент Буш у своїй промові в Верховній Раді відкрито виступив проти "самогубного націоналізму" (очевидно: українського), що може, – на його думку, – довести до міжнаціональної ворожнечі, хоч йому напевно було відомо, що українці в своїх змаганнях до незалежности стоять на демократичній плятформі. Тут він теж підкреслив, що американський уряд надалі буде контактуватися з центром у Москві й не буде підтримувати тих, що йдуть до незалежности з метою заступити давню комуністичну тиранію новим льокальним деспотизмом.

Промова Буша викликала, очевидно, несмак і негодування не тільки серед українців, але навіть частина американської преси осудила її. В результаті Буш змінив (в значній мірі під впливом натиску американських українців) своє ставлення до України, хоч Державний департамент (Джеймс Бейкер) далі стояв твердо на давніх позиціях.

Новий демократичний президент Клінтон, що прийшов до Вашинґтону з малого стейту Арканзас, мало цікавився закордонною політикою і, мабуть, навіть не чув про Україну чи інші кол. совєтські республіки. Для нього комуністичну імперію заступала нова Росія і він вважав собі за честь співпрацювати з Єльцином, що репрезентує все-таки велику потугу. Тому під час зустрічі в Ванкувері в 1993 р. Клінтон приязно вітав Єльцина й обіцяв Росії фінансову допомогу для проведення економічних реформ у демократичному дусі. При тому, немов тільки для форми, порушив справу ядерної зброї та пошанування людських прав.

Звідси майже повне іґноруваня України й неповага до українських дипломатів та різних делеґацій, що прибували до Вашинґтону з урядовими місіями. Ні одного з них Клінтон не прийняв на авдієнцію, вони могли зустрічатися тільки з деякими урядовими особами нижчого ступеня, за винятком міністра оборони ген. Морозова, якого приймали з почестями в Міністерстві оборони і в Пентаґоні.

Одночасно, на вимогу Москви, почалася нагінка на Україну за її ядерну зброю. Всіх немов кололо в очі, що Україна після Америки і Росії є третьою нуклеарною потугою та що саме з боку України грозить світові заглада. До Києва стали приїздити американські й західньоевропейські дипломати і всі, якби змовлені, обіцяли Україні всебічну допомогу, якщо вона передасть Росії "для знищення" свою ядерну зброю. Ті вимоги були явним шантажем і загрозою повної ізоляції України від світової спільноти. Україна стала в очах цивілізованих держав тою "чорною вівцею", що загрожувала світовій безпеці. Американський уряд якось безкритично ступав за Москвою і погрожував Україні різними санкціями. Коли ж це не помагало, тоді ЗСА змінили свою тактику і стали "в рукавичках" переконувати Україну позбутися ядерної зброї, обіцяючи їй фінансову допомогу та інші економічні й політичні користі.

Такий стан тривав до січня 1994 р.

Не від речі буде тут згадати, що майже всі середньо- і східноевропейські держави виявили бажання приступити до НАТО. Росія відразу поставилася до того неґативно, пояснюючи свій спротив тим, що це буде для неї загрозою, хоч насправді вона тільки не хотіла стратити контролі над тими країнами. Крім того, навіть серед деяких дотеперішніх членів НАТО були застереження, чи доцільно вже тепер допустити до членства нові держави, що довгі роки були під комуністичним диктатом. В зв'язку з тим през. Клінтон виступив з новою концепцією "Партнерства заради миру", яка мала б підготовити нові держави, включно з Росією, до членства в НАТО.

В жовтні 1993 р. державний секретар ЗСА Воррен Крістофер поїхав до країн східної Европи, щоб на місці довідатися про їхню реакцію на концепцію "Партнерства заради миру". Він тоді теж відвідав Україну і при обговорюванні партнерства не забув – щоправда делікатно, але все-таки рішуче – пригадати, щоб Україна позбулася ядерної зброї.

В грудні 1993 р. віцепрезидент ЗСА А. Ґор після візити в Москві відвідав Казахстан і там добився того, що президент Назарбаєв, в заміну за американську фінансову допомогу, підписав деклярацію про ліквідацію ядерної зброї, що є на території Казахстану.

Це був немов сиґнал для України.

Україна, враховуючи своє катастрофічне економічне положення й нереальність вжити коли-небудь ядерну зброю для охорони своєї території, погодилася вкінці на її ліквідацію. За передачу ядерної зброї Росії Україні обіцяно фінансове відшкодування, матеріяльну допомогу в розбудові власної економіки та сумнівної вартости ґарантію цілісности української території. А що та ґарантія справді ненадійна, свідчить заява Клінтона під час пресової конференції на Бориспільському летовищі біля Києва 12 січня 1994 р. На запит одного з журналістів, які ґарантії безпеки буде мати України, коли віддасть ядерну зброю, Клінтон дав якусь неясну й ухильну відповідь, кажучи, що вже саме "Партнерство заради миру" дає Україні нагоду враз із військами ЗСА і НАТО плянувати і працювати (?!) для збільшення безпеки України (?!), Росії і цілого світу. Після такого вияснення Клінтон зупинився на економічній сторінці, пояснюючи, що ліквідація ядерної зброї дає Україні нагоду одержати фінансову й господарську допомогу не тільки від Америки, але також від Міжнародного валютного фонду, Світового банку та Европейського банку відбудови і розвитку. Крім того, важливе те, що держави "Великої сімки" (G-7) дивляться на Україну як справді велику державу, доцінюють її економічний потенціял та визнають її важливе стратегічне положення. Вкінці треба мати на увазі, – підкреслив Клінтон, – що в 21 столітті тільки економічно сильні держави зможуть втримати свою незалежність.

В січні 1994 р. Клінтон мав у Празі зустріч з президентами Чехії, Словаччини, Польщі й Мадярщини. Тут він поновив свою концепцію "Партнерства заради миру", зазначуючи, що це перший крок до НАТО, який відкриває новим державам двері до демократії, вільного ринку і безпеки в Европі. З Праги поїхав Клінтон до Києва. Тут – як це звичайно водиться – висловився похвально про Україну й українців як націю з багатою історичною спадщиною, величезним економічним потенціялом і дуже важливою для европейської безпеки позицією. Згадав теж, що зв'язки між Україною й Америкою мають глибоке коріння, бо від самих початків народження ЗСА аж по сьогодні українські поселенці-іміґранти помагали формувати історію тієї великої країни. Угода про ядерну зброю, що її мають підписати в Москві през. Кравчук, Єльцин і Клінтон, відкриє Україні двері для нових форм співпраці в економіці, політиці, безпеці.

Наради пез. Клінтона і Кравчука в Києві концентрувалися на трьох основних питаннях:

1. Значення ядерної зброї для Европи й цілого світу.

2. Запрошення України приєднатися в повному обсягу до "Партнерства заради миру". При створенні практичної співпраці між поодинокими державами і збройними силами НАТО Україна може скріпити це

партнерство й допомогти в більшій інтеґрації Европи та збільшенні безпеки всіх европейських держав.

3. Домовлення про поширення і зміцнення господарських зв'язків між Україною і ЗСА.

Тут президент Клінтон згадав, що тепер для України важкий перехідний час, але Україна благословенна великими природними багатствами й людськими талантами, й тому має певні вигляди на успішні реформи. Щоб допомогти процесові реформ, Клінтон обіцяв подбати про встановлення фонду для нових підприємств, подібно як в Білорусі й Молдові. Цей фонд має забезпечити капіталом ті підприємства, що будуть починати й поширювати приватизацію. Минулого року ЗСА признали Україні допомогу в сумі 115 мільйонів долярів, а тепер готові ту допомогу збільшити, якщо Україна почне господарські реформи. Крім того, – а Клінтон не сумнівається в тому, – міжнародна спільнота дасть Україні значну підмогу та подбає про інвестиції в Україні. Нема сумніву, що в майбутньому Україна відіграє важливу ролю в колі европейських народів.

При кінці свого виступу президент Клінтон подякував українському народові за щиру гостинність дарма, що його побут в Україні був дуже короткий, проте він має надію, що його наступна візита буде довша й він буде мати змогу оглянути чудове місто Київ. Одночасно Клінтон висловив радість, що матиме приємність вітати президента Кравчука в Вашинґтоні, куди його запросив з офіційною візитою в місяці березні 1994 р.

З черги, през. Кравчук у своєму слові згадав, що теперішня зустріч обох президентів була коротка, але все-таки в ній порушено й обговорено ряд проблем, важливих не тільки для України і ЗСА, але й для цілого світу. Найголовніша з них – це питання ядерної зброї.

Україна дотримає своїх зобов'язань і не буде тією державою, що стоїть на перешкоді до роззброєння. Український уряд і народ доцінюють прихильне ставлення през. Клінтона та уряду ЗСА до проблем України. Для України особливо важливе те, що през. Клінтон буде попирати її в таких фінансових установах, як Міжнародній валютний фонд, Світовий банк та Европейський банк відбудови і розвитку. Україна і її уряд свідомі того, що треба провести економічні реформи, й вони готові до того. Президент Кравчук заявив, що Україна підтримує концепцію "Партнерства заради миру", хоч ця програма не розв'язує всіх проблем безпеки, але дає поодиноким державам право брати участь у загальноевропейських справах.

Підписаний в Москві 14 січня 1994 р. тристоронній (Україна, Росія і ЗСА) договір про ядерну зброю накладає на Україну конкретні зобов'язання, а за це дає Україні сумнівної вартости обіцянки. Правда, в преамбулі договору повторено загально прийняту в міжнародніх взаєминах фразу про рівноправність договірних сторін з зазначенням, що їхні

стосунки базуються на взаємному пошануванні незалежности, суверенітету й територіяльної цілісности, але в дальших постановах та рівноправність десь губиться. Україна зобов'язалася передати Росії для знищення ядерну зброю, що є на її території, а за те Україні приобіцяно відшкодування за високоякісний уран, що міститься в боєголовках. Відшкодування дістає Україна не відразу, але поступово, залежно від кількости перевезених до Росії боєголовок. В першій стадії процесу відшкодування Україна має протягом 10 місяців перевезти до Росії щонайменше 200 боєголовок, а Росія має в тому самому часі постачати Україні пальне. Така процедура має продовжуватися, поки вся зброя не буде перевезена до Росії, а це мало б тривати приблизно 7 років.

Нищення перевезеної зброї має відбуватися під наглядом представників українського уряду.

ЗСА і Росія зобов'язалися ґарантувати безпеку України, як тільки ввійде в силу договір СТАРТ- І і Україна як без'ядерна держава приступить до договору про непоширення ядерної зброї. Крім того, Росія зобов'язалася:

а) згідно з Гельсінкським актом, респектувати незалежність України й цілісність її території; зміна кордонів між державами СНД може наступити тільки шляхом мирних переговорів;

б) не стосувати супроти України ніякого тиску для здобуття для себе господарських чи політичних користей-концесій.

Клінтон підтвердив у договорі зобов'язання ЗСА в справі фінансової допомоги для розмонтування ядерної зброї.

Незалежно від Московського договору, вже раніше було домовлення з Великою Британією, яка виявила готовність дати Україні ґарантію безпеки, як тільки вона стане без'ядерною державою.

З договору ясно, що зобов'язання України безумовні, тобто Україна має безумовно передати Росії свою ядерну зброю. Зате зобов'язання ЗСА і Росії, а навіть попереднє приречення Великої Британії, завжди умовні, а саме: "якщо Україна віддасть ядерну зброю, якщо ратифікує СТАРТ-І, якщо приступить до договору про непоширення ядерної зброї, якщо сама стане без'ядерною державою" і т.д. Користаючи з тих "якщо", Росія завжди може шукати причини, щоб викрутитися чи ухилитися від своїх зобов'язань. Взагалі, постанови договору на користь України є сформульовані якось туманно і неясно, наприклад, не відомо, кому належиться обіцяне Америкою відшкодування за розмонтування ядерної зброї, Україні чи Росії, спеціяльно тепер, коли розмонтування проводиться на терені Росії. Найбільш правдоподібно, ті гроші будуть передані Росії.

Завершенням українсько-американського діялогу була візита президента Кравчука до ЗСА в березні 1994 р. На запрошення Клінтона през.

Кравчук прибув до Вашинґтону зі своєю урядовою делеґацією, журналістами, перекладачами, в склад якої теж входили: міністер закордонних справ А. Зленко, міністер оборони В. Радецький, міністер економіки Р. Шпек, голова служби безпеки Є. Марчук. Був тут теж амбасадор до ЗСА О. Білорус. Сенсацією було те, що з урядовою делеґацією приїхали теж українські чемпіони-ковзанярі Оксана Баюл і Віктор Петренко, яких Кравчук взяв з собою на спеціяльне запрошення президента Клінтона.

В одній із заль Білого дому відбулося офіційне підписання державних договорів між Україною і ЗСА – в присутності великого числа американських журналістів та спеціяльно запрошених гостей, між якими була поважна кількість визначних українських діячів Америки. Після підписання договорів президент Клінтон привітав О. Баюл і В. Петренка та поґратулював їм за успіхи в змаганнях. Присутні нагородили молодих чемпіонів щедрими оплесками.

З черги відбулася пресова конференція, на якій оба президенти відповідали на різні питання журналістів.

Вечером того самого дня влаштовано в Державному департаменті прийняття-вечерю в честь през. Кравчука. Тут віцепрезидент А. Ґор виголосив промову, в якій говорив дуже прихильно й похвально про Україну, як ніхто досі в Державному департаменті. Президент Кравчук у своєму слові підкреслив нову добу в американсько-українських взаєминах і висловив побажання, щоб ті стосунки між обома державами розвивалися позитивно в майбутньому.

Як відомо, Клінтон під час тієї візити Кравчука назвав 1994 рік – роком України, в переконанні, що в майбутньому Україна відіграє поважну ролю в европейській спільноті.

Чому така зміна? Напевно не для "карих очей" України, а для власного американського інтересу. Америка бачить, що в Росії нема стабільности, демократичний президент Єльцин може кожної хвилини відійти в відставку або його можуть "відставити" політичні опоненти. Згідно з конституцією, в такому випадку пост президента мав би перебрати тимчасово прем'єр Черномирдін (це ще не лихо), але тим часом опозиція дуже швидко приступила б до вибору нового президента. Є під цю пору два кандидати на ту позицію: Руцкой і Жириновський. Руцкой ще не таке лихо для Заходу (але не для України!), а Жириновський не скривається зі своїми імперіялістичними плянами й ворожим ставленням до ЗСА. Для Америки, замість співпраці може дійти між тими двома потугами до конфронтації. В такому випадку Америка хотіла б у противагу до Росії мати підтримку держав СНД, в першу чергу України.

Здається, що саме тут причина метаморфози американської східної політики.

На військові теми

Володимир Молодецький

ВІЙСЬКОВА РОЗВІДКА

"Перемога через знання" – це лозунґ канадської військової розвідки, який в тих трьох словах пояснює суть цього роду зброї, що знаний в канадській армії під коротким "C.I.C." (Canadian Intelligence Corps).

Всі армії світу ведуть воєнні дії відповідно до так званих принципів війни, які, в дійсності, є нічим іншим, як здоровим глуздом. Метою війни є накинути противникові силою свою волю. Найлегше це зробити, коли противник не сподівається дії проти нього. Тому, мимоволі, насувається думка, щоб його заскочити і, навпаки, не допустити щоби ворог нас заскочив, є двома головними принципами війни. Тому першою думкою кожного командира як на стратегічному, так і на тактичному рівні, повинно бути: як перехитрити противника і вдарити там і тоді коли він цього найменше сподівається. Одним з найкращих прикладів заскочення противника є сміливий перемарш армії Наполеона через Альпи у 1796 р. і несподіваний наступ на Італію. Приміром невдачі розвідки є несподівана японська атака на Пірл-Гарбор і знищення великої частини американської фльоти, заякореної у тому порті. Щоб заскочити противника або щоб не допустити до несподіваної атаки, є інформація про сили і наміри противника, яку має роздобути військова розвідка. На жаль, на тему військвої розвідки військові теоретики пишуть відносно мало, незважаючи на те, що вона відіграє важливу ролю у війні.

Коли за успішну японську атаку на Пірл Гарбор треба скласти вину на нездібність американської розвідки роздобути інформації про японські інтенції, то битву за Мідвей, шість місяців пізніше, в якій відносно слабі військові морські сили американців розбили японську армаду, слід назвати великим успіхом американської військової розвідки. Вчасно роздобуті інформації про положення і рух японської фльоти, та правильна їх інтерпритація, рівночасно втримана таємниця радієвою мовчанкою й іншими заходами про положення і інтенції американської фльоти, вможливили американському адміралові Німіцові розбиття малими силами головної японської фльоти і тим самим відкрити американцям дорогу для офензиви на південно-західному Тихому океані, змінюючи хід воєнних дій з Японією. Широко вживана електронна комунікація в дипломатії і військових підрозділах дає великі можливості роздобути інформації розшифруванням ворожих кодів і підслухову-ванням ворожої

радієвої комунікації. Розшифрування японських кодів стало вирішальним фактором у перемозі в битві за Мідвей.

Про важливість перехоплювання радієвих зв'язків противника може послужити той факт, що двостороння радієва комунікація, широко вживана німецькими підводними човнами у 2-ій світовій війні, у великій мірі спричинилася до остаточної невдачі їхніх операцій.

Військова розвідка здобуває інформації в час миру й війни про дійсного або потенційного ворога та територію його операції. Метою військової розвідки є роздобути, оцінити та інтерпретувати інформації про ворожі збройні сили, їх силу й, передусім, їх боєву мораль. Інформація про силу ворога і його бойові можливості конечна для командира у плянуванні успішної дії. До обов'язку військової розвідки належить теж не допустити, щоб ворог довідався про власні сили, пляни і інтенції. Дуже важливим також є те, щоб ворог не знав, як багато ми знаємо про нього й не міг передбачити напрямку нашої дії. Одним словом, військова розвідка – це збір відомостей про сили ворога, його озброєння, характер місцевости, необхідних для детальної розробки пляну бою або операції. Військова розвідка, як один з найважливіших видів бойового та оперативного забезпечення військ, ведеться безперервно командирами й штабами всіх видів збройних сил та родів військ. Виникнення і розвиток засобів та методів ведення розвідки тісно пов'язані з розвитком збройних сил, засобів провадження війни та бойових дій.

Ми знаємо, що на протязі історії всі армії уживали інформації, роздобуті розвідкою, щоби осягнути несподіванку або щоби не допустити ворога до заскочення неприготованих власних сил. Ганнібаль полягав на аґентів, яких розсилав по ворожій території для роздобуття інформації і ширення неправдивих вісток. Головним джерелом розвідки Наполеона були добре вишколені розвідчі загони кінноти, які роздобували інформацію і в той сам час блькували ворожу обсервацію його військ. Сьогодні бойова розвідка є включена в працю штабу, а відповідальним за неї є найбільш довірений штабовий старшина.

Розвідку можна поділити на загальну державну і військову. Державна розвідка об'єднує знання, зібране всіма державними департаментами. Військова розвідка є більш специфічна. Вона помагає в підготовці і виконанні військового плянування і програмування.

Військову розвідку можна поділити на різні категорії, але головні це: стратегічна розвідка і тактична розвідка. Стратегічна розвідка, яка діє під час війни і в мирний час, підлягає Генеральному штабові армії. Вона оцінює силу і слабість інших націй на підставі інформації зібраної в зв'язку з географією, транспортацією, комунікацією, соціяльною структурою, політичними, науковими і економічними інституціями, збрій-

ними силами і характером визначних діячів тих націй. Окрім цього, її обов'язком є звертати спеціяльну увагу на збройні сили потенційного противника, його силу, розміщення військ, вишкіл всіх родів зброї, модерність озброєння, організацію, адміністрацію, мораль. Конечним для стратегічної розвідки є вивчати матеріяльні та технічні ресурси і все те, що має чи може мати вплив на мобілізацію тих ресурсів. Необхідно їй також вивчати політичні, соціяльні, економічні та релігійні обставини і течії тієї нації, національну психіку, військову географію, топографію і метеорологію. Ці інформації, на випадок збройного конфлікту, становлять підставу для плянування успішної дії.

Бойова тактична розвідка має вужчі завдання. Вона займається оцінкою сили противника, погодою і географічними аспектами, які мають чи можуть мати вплив на плянування і ведення тактичної операції в ограниченому терені. Розвідка не тільки дає командирові інформацію про терен бою, ворожі спроможності і його слабі сторони, але також передбачує, який ефект вони будуть чи радше можуть мати на його рішення. На підставі тих інформацій і їх аналізи, командир може зробити рішення, як найкраще вжити свою силу вогню і свої сили для осягнення назначеної мети, затримуючи ініціятиву в своїх руках. Збирання інформацій стратегічною розвідкою для стратегічних цілей є повільним процесом, що вимагає багато деталів, зате бойова розвідка вимагає швидкої інтерпретації і оцінки біжучих фактів і поголосок. Метою тактичної розвідки є роздобути інформації, що стосуються сил противника і території, на якій він діє. Засоби розвідки є офензивні або дефензивні. До офензивних належать збирання інформації, порівнювання її з інформацією з інших джерел, їхня інтерпретація і передавання тим, хто її потребує. Дезензивним характером тактичної військової розвідки в полі є недопущення до ефективного діяння ворожої розвідки й унеможливлення їй роздобути інформації про власну ситуацію і інтенції.

Бойова розвідка займається також боєвим порядком противника, тобто інформує командира про ворожі військові формації, їх силу, розташування, організацію, спорядження, тактику, боєву мораль і ворожих командирів.

В сучасних умовах значне збільшення збройних сил, розвиток засобів боротьби, швидкі зміни в обстановці під час бойових дій на суходолі, на морі та в повітрі призвели до появи спеціяльних видів військової розвідки: артилерійської, радіольокаційної, інженерної, радіяційної, хемічної і ін.

Праця військової розвідки опирається на постійний процес думки і дії, знаний під назвою "розвідчого процесу", який складається з чотирьох стадій: 1) збирання інформації, 2) порівнювання тих інформацій з інфор-

маціями, зібраними з інших джерел, 3) інтерпретації зібраних інформацій, 4) передавання тих інформацій тим, хто їх потребує (collection, collation, interpretation, dissimination).

Щоб не дати ворогові змоги набути про нас справжніх інформацій, існує спеціяльний відділ розвідки, знаний як "контррозвідка". Контррозвідка займається не тільки охороною інформації, персоналу, матеріялу й різних інсталяцій від ворожої розвідки і саботажу, але і викриванням державної зради, невдоволень й негараздів внутрі збройних сил.

Військова розвідка в полі натрапляє на різні трудноці. В першу чергу, ворог докладає всіх зусиль, щоб не допустити до збирання інформацій про нього і старається всіма силами затаїти свої тактичні пляни, уживаючи симульованих рухів військ, спеціяльно поширює фальшиві поголоски, щоби впровадити розвідку противника в блуд. Далі, дії на фронті розвиваються дуже скоро і тому час є важливим фактором, який обмежує дії розвідки в часі боїв. Часто зібрані інформації приходять уже запізно і стають неактуальними.

Військова розвідка є неподільною цілістю, але з практичних причин ділиться на різні підвідділи, які є залежні один від одного. Крім стратегічної і тактичної розвідки й різних видів спеціялізованої розвідки, маємо ще такі підрозділи, як: цензура, інтерпретація літунських і сателітних знімок, технічна розвідка.

Технічна розвідка займається аналізою ворожої зброї і військових інсталяцій, передбачує їх силу і слабі сторони. До неї належать також визначення пріоритетів і цілей для стратегічного літунства, а в тактичній ситуації – для артилерійського вогню.

Всі військові формації, не тільки спеціяльні розвідчі відділи, займаються провадженням розвідувальних операцій. Таким чином, формації для чисто оперативних цілей самі накопичують багато потрібної їм інформації. Джерела інформації є такі: обсервації персоналом, активність ворога, допити військовополонених, захоплені ворожі документи, радієві розмови поміж ворожими частинами, інтерпретація літунських знімок, прогнози погоди, студії терену, патрулі, інформації отримані від цивільного населення і в деяких випадках шпіонаж.

Штаб розвідки мусить близько співпрацювати з оперативним штабом і штабами допоміжних частин, завжди дивитися наперед і передбачувати майбутні вимоги. Старшина, командуючий розвідчим відділом, мусить мати безпосередній доступ до командира бойової одиниці та до його начальника штабу.

ПРО ПРОБЛЕМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ БЕЗ ПРИКРАС

Із зустрічі начальників провідних управлінь Міністерства оборони з журналістами

Щонайперше журналістів цікавило, чи є у цьому році проблеми з призовом молоді до лав Збройних Сил України.

Начальник Генерального штабу ЗСУ, генерал-полковник Анатолій Лопата, зазначив, що такі проблеми дійсно є:

– Але треба зрозуміти, звідки вони беруть початок. Сьогодні в Україні надзвичайно великий призовний контингент. Більше восьмисот тисяч юнаків могли б поповнити нашу армію. Проте, нинішнє законодавство, яким передбачено надання відстрочок від призову багатьом категоріям молоді призовного віку, залишає нам лише 12 відсотків з цього числа. А їх, на жаль, недостатньо.

Саме це змусило піти на неавторитетний захід – переглянути рішення Верховної Ради про півторарічний термін строкової служби і піти у бік її збільшення до двох років. Цей вимушений крок був зроблений, аби на відповідному рівні підтримувалась боєздатність ЗСУ. Тому лише зараз звільняються у запас військовослужбовці призову 1992 року.

Далі генерал-полковник Анатолій Лопата нагадав про розпорядження Президента Республіки Крим Юрія Мєшкова, який вимагав призивати молодь півострова у частини, які дислокуються в автономії. Президент України своїм Указом скасував це розпорядження як таке, що порушує законодавство України. І сьогодні призов у Республіці Крим йде нормально, відповідно до українських законів. Кримчани служитимуть на усій території України.

Наступне питання адресувалось заступнику Міністра оборони по тилу -- начальнику тилу ЗСУ генерал-полковнику Григорію Михайліченку.

-- Як відомо, у складі колишнього Київського військового округу функціонувало п'ять військових радгоспів, які частково знімали з народу проблему, як нагодувати армію. Як тепер справи з військовими сільськогосподарськими підприємствами?

Генерал-полковник Г. Міхайліченко:

– Збройні Сили, як і весь український народ, мають чимало соціяльних проблем. За станом на 1 квітня на їх утримання урядом виділено лише 43 відсотки від тих коштів, які Міністерство оборони повинно було одержати згідно з затвердженим бюджетом.

Назважаючи на це, ми докладаємо усіх зусиль, аби харчування особового складу було на відповідному рівні. Так, офіцерам, прапорщикам та військовослужбовцям надстрокової служби видаються продовольчі пайки. Згідно з нормами забезпечуються і військовослужбовці строкової служби. Допомагають вирішувати ці проблеми у нинішній непростій ситуації військові радгоспи. А їх до складу Збройних Сил України входить двадцять. Вірніше –

двадцять один. Адже кілька днів тому ми прийняли у свою ланку колгосп селища Броди на Львівщині, члени якого одностайно вирішили перейти під юрисдикцію Міністерства оборони.

Яка ж доля продукції, що виробляється військовими радгоспами? Вони забезпечують військо м'ясом – на 70 діб, молоком – практично на весь рік (на 345 діб), яйцями (з розрахунку 4 штуки кожному строковику на тиждень) – на 122 доби, олією – на 173 доби, картоплею та овочами – на 22 доби. Це, звичайно, у значній мірі зменшує проблеми забезпечення війська продуктами харчування.

Спільно з однією іноземною фірмою ми будуємо підприємство переробки сільськогосподарської продукції, на якому буде повністю переоблятися м'ясо, шкіра, молоко і зернові. Це значно покращить забезпечення військовослужбовців.

Запитання, з яким звернувся до газети особовий склад ракетного крейсера "Україна", що знаходиться на ремонті у Миколаєві: чому за лікування моряки-українці повинні платити Чорноморській фльоті?

Григорій Миколайович був в курсі проблеми:

– Це питання буде знято. Ми обов'язково порозуміємося з командуванням ЧФ, адже так не може бути, щоб у військовослужбовців лікування було платним. До речі, у наших лікувальних закладах чорноморці лікуються безкоштовно.

Наступне запитання журналістів стосувалось впровадження нової форми одягу. Цікавило, чи буде дотримано терміну переходу на неї, що визначений нещодавнім Указом Президента України.

Генерал-полковник Г. Міхайліченко:

– Нова військова форма одягу для ЗСУ створена і запроваджується. Протягом першого півріччя ц.р. її буде пошито для генеральського і офіцерського складу військових інститутів та училищ, керівного складу Міністерства оборони, округів і корпусів. Усім іншим нова форма буде пошита у 1995 році.

Мірний матеріял вже видано в округи, і там приступили до виконання Указу Президента. Та недостатня кількість коштів уповільнює цей процес.

Проводиться нами ряд заходів для покращення форми одягу курсантів. Вона максимально буде наближена до офіцерської. Крім того, з 1 вересня курсантам будуть видані камуфльовані однострої. Для військовослужбовців строкової служби замість кирзових чобір запроваджуються черевики з високими халявами, замість шинелі – куртка з плащової тканини, а на зміну незручному передно-вихідному кителю (однобортна куртка із стоячим коміром) прийде елеґантна молодіжна куртка. З коштами важко, та справа робиться.

-- Ходить багато пересудів навколо нової форми. І, зокрема, потрібні чи ні папахи (висока хутряна шапка) та навіщо генералам шкіряні пальта? Цікаво дізнатися з цього приводу думку начальника тилу.

– Шкіряне пальто запроваджене як представницьке. Воно у норми забезпечення не входить. Його генерали замовляють за власні кошти. Моя

думка така: це добре, що за кордоном Міністер оборони, інші генерали репрезентують у такій добротній формі нашу державу. Від цього росте авторитет України.

– Щодо папах. Це давній атрибут українського одягу, того ж козацтва. Відміна її вразила не лише військових. Багато цивільних людей звертались до Міністерства оборони, аби поновили у формі генералів та полковників папахи. А ще було безліч прохань щодо цього від молодших офіцерів. Так само як і генеральські лямпаси, папахи служать своєрідним стимулом у службі. Молодому офіцерові властиве бажання досягти цих атрибутів. Саме тому комісія і затвердила їх у новій формі.

–– Будь ласка, кілька слів про те, як триває процес ядерного озброєння.

Начальник штабу озброєння:

– Графік демонтажу ядерних боєголовок, згідно з договором, нами виконується. Навіть незважаючи на те, що є деяка неузгодженість з боку Росії, яка не дотримується графіка поставки тепловиділяючого збору для українських АЕС. Це питання вирішується на урядовому рівні. Найближчим часом воно буде зняте.

–– Яка у нас стратегія власних озброєнь? Як виходитимемо з положення, коли така зброя, яка є, застаріє?

Генерал-лейтенант Л. Гнатенко:

– Не відкрию таємниці, коли скажу, що виробництво зброї – справа надзвичайно дорога. Жодна країна, окрім колишнього СРСР та США, від початку і до кінця її не виробляє. А в СРСР складалось так, що ні одна республіка не могла окремо виробляти зброї. Тобто, в Україні немає складальних заводів, хоча приблизно 25 відсотків різноманітних складових частин різного оброєння виробляється.

Ми провели аналізу всіх видів озброєнь і дали оцінку ситуації. На цій основі розроблено державну програму розвитку озброєнь до 2000 року і довгострокову програму на період до 2010 року.

Тепер намагаємось вийти на максимально можливе виробництво озброєнь. І це питання частково вирішене: у Харкові успішно випускається український танк Т-80, на українських корабельнях будуються військові кораблі, у Києві випустили кращий літак для військово-транспортиої авіяції Ан-70, розробляються радіолокаційні комплекси, український супутник, який найближчим часом буде запущено. Та проблем, як і скрізь, багато.

Вихід один – для підтримання боєготовности Збройних Сил України необхідно модернізувати озброєння шляхом використання можливостей наших підприємств. Задумки є. Але як вони впроваджуватимуться, залежатиме від фінансування.

Сьогодні на проведення науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт ми профінансовані лише на 24,3 відсотка від потреб, а на закупку озброєння і запасних частин – на 8,8 відсотка. Все інше ми намагаємось вишукати з позабюджетних коштів: за рахунок продажу старого озброєння, реалізації техніки, яка відпрацювала своє, у народне господарство. Цього замало для виконання наміченого пляну.

-- *Яка тепер ситуація з переведенням офіцерів та прапорщиків з-за меж України?*

Начальних Головного управління кадрів Міністерства оборони України генерал-лейтенант Григорій Дячук:

– В Україну вже повернулося більше 26 тисяч офіцерів і прапорщиків. Цей процес продовжується. Раніше фігурувала цифра, що ніби бажають переїхати в Україну близько 140 тисяч військовослужбовців. Та вона надумана. За моїми даними, ще не повернулось приблизно 10 тисяч офіцерів і прапорщиків, які брали у нас відношення на переведення.

Є, щоправда, причина, яка утруднює цей процес. Згідно зі статтею 2 Закону України "Про громадянство України", без бюрократичної тяганини ми можемо переводити військовослужбовців, які написали рапорт про бажання служити у ЗСУ до 1 жовтня 1992 року. Пізніше Кабінет Міністрів пішов нам назустріч і продовжив термін до 1 жовтня 1993 року. А далі? Потрібно, щоб і Верховна Рада і Президент прийняли рішення про подальше продовження терміну.

-- *Будівництво житла для військовослужбовців?*

Начальник Генерального штабу Збройних Сил – перший заступник Міністра оборони генерал-полковник А. Лопата:

– Це чи не найскладніша проблема. Безквартирних військовослужбовців у нашому війську нараховується близько 80 тисяч. Вирішення цієї проблеми ускладнюється через обмеженість коштів. Раніше будувалось 28 тисяч квартир щорічно, тепер лише 20 відсотків від того.

Генерал-полковник Лопата наголосив, що на виконання програми будівництва житла необхідно 19,98 трільйона карбованців. Міністерству оборони затверджено лише 1,4 трільйона, що становить 17,2 відсотка.

Про те, як Міністерство оборони плянує розв'язати фінансовий вузол, доповів генерал-полковник Г. Міхайліченко. За його словами, це питання обговорювалось на засіданні у віце-прем'єр-міністра України Валерія Шмарова. Крім того, 18 квітня на президії Кабінету Міністрів про стан фінансування Збройних Сил та забезпечення пально-мастильними засобами доповідатиме Міністер оборони. До того ж, генерал армії України Віталій Радецький зробив запит про виділення безпроцентного кредиту на ліквідацію заборгованости. І такий кредит ближчим часом ми отримаємо.

-- *Військова освіта, її майбутнє і проблеми?*

Начальник управління військової освіти Міністерства оборони генерал-майор Віктор Гудим:

– Створена в Україні система військової освіти у цілому проґресивна. Вона орієнтована на забезпечення потреб Збройних Сил у офіцерських кадрах, але під час її налагодження було допущено цілий ряд прорахунків.

На мій погляд, розглядаючи власну концепцію військової освіти, не слід було копіювати систему західних країн, у тому числі й США. В колишньому Союзі підготовка офіцерських кадрів була на високому рівні, це визнають і західні спеціялісти. Її варто було б лише довернути до сучасних надбань в галузі науки, забезпечити видачу конвертованих дипломів. Але сталось так,

що формування нової системи, створення у її рамках нових навчальних закладів і ліквідація колишніх призвели до того, що втрачено цінні професорсько-викладацькі кадри, зруйнована безцінна матеріяльно-технічна база багатьох вищих навчальних закладів.

Без необхідного обґрунтування приймалось рішення про демонтування коштовного стаціонарного обладнання і передислокацію його в інші місця. Не все це обладнання дійшло до місць призначення, а те, яке дійшло, й досі не все приведено у робочий стан.

Закривались училища, які потрібні й сьогодні. Так, ліквідовано єдине загальновійськове училище, що було у Києві, а в Одесі підготовку фахівців для Сухопутних військ почали вести без достатньої підготовки. Прийнято рішення про ліквідацію Житомирського вищого училища радіоелектроніки ППО – єдиного в колишньому Союзі, яке готувало спеціялістів для космічних військ. А їх підготовку ніде не передбачено. Ліквідовано Харківське вище командне танкове училище. Підготовку спеціялістів перекинуто на Київське танко-технічне училище, яке готувало заступників командирів танкових взводів. У цьому училищі немає відповідної польової навчальної бази і ще багато чого іншого, що було у Харкові. Тепер цю базу передали Національній ґвардії, прикордонникам та іншим. А між тим, вже відчувається гостра необхідність у командирах танкових підрозділів.

Крім того, переведення на шестирічний термін навчання призведе до того, що у 1997 і 1998 роках у нас не буде випусків офіцерів деяких спеціяльностей. І особливо тих, які ще не готувались у Збройних Силах України.

Нам нема де готувати психологів, соціологів, професорсько-викладацькі кадри. Прийнято рішення відкрити для цього Київський гуманітарний інститут. У принципі такий заклад уже створено. Залишається відкритим питання про площу та матеріяльну базу цього вузу.

Наступне питання, яке потребує негайного рішення: як розвантажити Одеський та Київський сухопутні інститути. Думаю, більшість важливих проблем знайдуть вирішення.

Капітан Ігор Мельничук, прес-служба МО України.

("Народна армія", ч. 70, 1994)

Наталка Прудка

РОЗБУДОВА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

(УЦІС) Розбудова власних Збройних Сил розпочалася з моменту проголошення незалежности України на правовій основі з прийняттям у січні 1992 року "Угоди держав-учасниць СНД про Збройні Сили та прикордонні війська". Верховною Радою було прийнято більше 50 документів, що реґляментують розбудову власних Збройних Сил, зокрема, у жовтні 1993 року була прийнята Воєнна доктрина.

Бойова спадщина, що її отримала Україна від колишнього Союзу, стала основою Збройних Сил України: Три військові округи – Київська, Прикарпатська та Одеська, чисельність всіх військових формувань яких становили 700 тисяч: 14 мотострілецьких, 4 танкові, 3 артилерійські дивізії та 8 артилерійських бриґад, бриґада спеціяльного призначення, 9 бриґад протиповітряної оборони, 7 полків бойових вертольотів. За даними інституту стратегічних досліджень, на озброєнні цих частин було:

– 6500 танків (Т-54/55, Т-66, Т-64, Т-72, Т-80);

– біля 11000 бойових машин піхоти та БТР;

– біля 2800 жерл артилерії;

– 500 мінометів;

– 132 ракети Р-300 та 72 ракети "Точка".

Під юрисдикцію України переведено 3 повітряні армії, до складу яких входили 1100 бойових літаків, зокрема:

– 2 дивізії бомбардувальників – 30 ТУ-16, 30 ТУ-22, 36 ТУ-26;

– дві дивізії винищувачів-бомбардувальників, до складу яких входить 150 СУ-24;

– дві дивізії винищувачів – 80 МІГ-23, 220 МІГ-29, 40 СУ-27;

– три полки розвідувальної авіяції – 30 ТУ-22, 15 МІГ-25, 30 СУ-17, 12 СУ-24;

– авіяційний полк РЕБ – 35 ЯК-28

– 4 авіяційні центри – 240 МІГ-21, 60 СУ-24 та 550 Л-39/Л-29.

Під юрисдикцію України перейшла окрема армія протиповітряної оборони, яка мала 240 стартових позицій С-75, С-125, С-200, С-300, та 7 винищувальних полків – 80 СУ-15, 190 МІГ-23 та МІГ-25.

Стратегічні ядерні сили мали 176 міжконтинентальних балістичних ракет.

До стратегічних ядерних сил входять стратегічні бомбардувальники 21 ТУ-95МС та 20 ТУ-160 останніх модифікацій, які мають 600-650 ядерних боєприпасів.

Біля 2600 одиниць тактичної ядерної зброї у 1992 році було вивезено до Росії.

Чорноморська Фльота дислокується на військово-морських базах Севастополя, Феодосії, Балаклави та ін.

За станом на січень 1992 року, Чорноморська фльота мала:

– 18 дизельних підводних човнів, з них 16 – тактичних; 38 бойових кораблів (5 крейсерів, 26 фреґатів, 7 есмінців), 60 патрульних суден, 30 виловлювачів мін, 16 амфібійних суден та 140 інших бойових човнів.

Авіяція Чорноморської фльоти мала у своєму складі 163 бойових літаків та 85 бойових вертольотів.

Розбудову Збройних Сил України пляниється провести у 3 етапи. Перший етап – 1991-1993 роки передбачав формування органів управління Міністерства оборони, створення єдиної системи розвідки й управління всіма угрупуваннями військ і сил. На цьому етапі скорочено 25% озброєнь та техніки, що підлягають скороченню (531 танк, 422 бойові броньовані машини, 140 бойових літаків).

Другий етап (1993-1994 роки) передбачає створення стратегічного угрупування ЗС, яке включатиме: Сухопутні війська, Війська повітряної оборони та Військово-Морські сили. Протягом другого етапу має бути скорочено не менше 60% озброєнь (1274 танків, 113 ББМ, 390 бойових літаків).

Третій етап (1995 рік і далі) передбачає завершення реформи ЗС, створення системи мобілізаційного розгортання та підготовки резервів. На завершальній стадії буде зформований єдиний плян стратегічного використання ЗС на основі Воєнної доктрини. На цьому етапі буде скорочено всі 100% озброєнь і техніки, що підлягає скороченню. Чисельність ЗС України становитиме 450 тис. чоловік.

Бюджетні асиґнування на оборону на 1994 рік становлять 14 741 870 тис. крб. (за курсом Національного банку України 12600 крб. за доляр; загальний обсяг виділених коштів становить 1,17 млрд. долярів США, хоча варто підкреслити, що реальний курс – 43 тис. крб. і більше за 1 доляр). Для порівняння: у невтральній Швеції, де армія нараховує 65 тис. чоловік, бюджетні асиґнування оборони становлять 5, 24 млрд. долярів. У США військовий бюджет на 1994 рік становить 263,7 млрд. долярів, що в перерахунку на душу населення становить 1100 долярів. В Україні, враховуючи різні курси доляра, бюджетні витрати на оборону в пререрахунку на душу населення становлять від 7 до 21 доляра.

"... впав перший постріл... історія занотувала, хто перший вистрілив. Однак, на довшу мету, важливий буде тільки той факт, хто вистрілить останній."

Франклін Д. Рузвельд, 27 жовтня 1941 р.

Володимир Тертичний

УКРАЇНА КРОКУЄ ДО БЕЗ'ЯДЕРНОСТИ, АЛЕ НА ЦЬОМУ ШЛЯХУ ПІДШТОВХУВАТИ ЇЇ В СПИНУ НЕ СЛІД

Після того, як Україна проголосила про свій без'ядерний статус, зразу постало питання, яким шляхом до цього йти. Що, коли і в якій кількості скорочувати, що підлягає знищенню, а що, можливо, переобладнати для потреб народного господарства. Які на все це потрібні кошти, і за рахунок чого проводити ліквідацію ракетно-ядерної зброї. Адже добре зрозуміло, що ракетно-ядерне роззброєння ляже важким тягарем на слабку українську економіку.

Першими свою допомогу пропонували Сполучені Штати Америки. Відповідно до закону Нанна-Лугара передбачалось надати Україні допомогу в обсязі 175 млн. американських долярів за умовою, що Україна ратифікує Договір СНО-1. Це було наприкінці 1992 року. Тоді ж це питання вперше було винесено на обговорення до Верховної Ради. Було проведено кілька засідань спільних комісій, до роботи в яких залучено фахівців від Академії наук, військово-промислового комплексу, Міноборони, Мінприроду, МЗС. Ставало зрозумілим, що Україна буде поетапно скорочувати свій ядерний арсенал, буде проводити ліквідаційні заходи. Але все це потребує валиких коштів.

Парлямент України на той час більше схилявся до подальшого утримання ядерної зброї в Україні, до надання надійних ґарантій своєї національної незалежности з боку держав ядерного клюбу. А якщо так, то сподіватися на отримання коштів з боку США без ратифікації Договору СНО-1 не вбачалось можливим. Майже рік пішов на вирішення цього питання. За цей час в Україні було проведено декілька міжнародних симпозіюмів і семінарів, на яких обговорювалися аспекти, що пов'язані з ядерним роззброєнням. В Україні побували представники багатьох держав світу: з Канади, ФРН, Австрії, Нідерляндів, Великобританії та інших. Перебування ядерної зброї в Україні турбувало і політиків, і дипломатів, і військових, і представників різноманітних суспільних організацій. Не встигала від'їхати одна делеґація, як прибувала інша. І всі хотіли знати якомога більше про ядерну зброю в Україні: де розташована, кількість, стан, скільки військовослужбовців її обслуговує і т. ін. Йшла велика цілеспрямована кампанія збирання необхідної інформації. Зрозуміло, для кого і для чого. Свою частку у цей процес вносили і представники преси Російської Федерації. Саме тоді в газеті "Известия" неодноразово з'являлися статті спецкора В. Літовкіна, який маючи доступ до інформації з кіл, близьких до командування РВСП, розповсюджував чутки про загрозливий стан ядерної зброї в Україні.

Але не зважаючи на ці перепони, робота над документами, що пов'язані з наданням допомоги з боку США, проводилась, і вже 25 жовтня 1993 року між Україною і Сполученими Штатами Америки була підписана так звана "рамкова" Угода, якою передбачалось надання Україні допомоги для ліквідації ракетно-ядерної зброї і обговорювались зобов'язання обох сторін.

Одночасно експерти розпочали роботу над п'ятьма імплімінтаційними Угодами по конкретних напрямках цієї допомоги, які до кінця року теж були підписані на рівні відповідних міністерств. Активізувала цей процес, звичайно, і ратифікація Верховною Радою Договору СНО-1.

Оскільки ядерна проблема, як то кажуть, на виду і на ній можливо заробити політичний імідж, то Україна почала отримувати пропозиції щодо надання допомоги і з інших країн, навіть з таких, які не мають своєї ядерної зброї, а звідси і відповідних технологій її знищення. Свою допомогу запропонували ФРН, Японія, Італія. А Великобританія навіть згодилась знищити компоненти ракетного палива (які, до речі, дуже токсичні) з українських ракет на своїй території, і навіть – безкоштовно.

Звичайно, що всі пропозиції уважно вивчались українськими фахівцями, виходячи з обсягу допомоги. Враховуючи досягнення країни в тій чи іншій галузі, ми в свою чергу пропонували тій чи іншій стороні перелік необхідного обладнання.

Якщо США було запропоновано перелік обладнання, яке застосовується при ліквідації ракет, шахтних пускових установок, то для ФРН цей перелік був іншим. В нього увійшло обладнання для екологічно чистого знищення відходів, які виникають при невтралізації ракет; для екологічних досліджень; для проведення робіт у разі аварій. Японія запропонувала надати допомогу у вигляді медичного устаткування, потрібного для обстеження людей, які працюють з ракетно-ядерною зброєю, а Італія – обладнання для створення робочих місць для військовослужбовців, що звільняються в процесі скорочення. Такий цільовий розподіл дозволяє більш цілеспрямовано розподіляти ті невеликі кошти, які виділяють ці країни.

Ці кошти надходять в Україну не грошовою інвестицією, а у вигляді вже готового обладнання. Зрозуміло, що так вигідно країнам, які виділяють цю допомогу, адже вони, насамперед, забезпечують зайнятість свого населення, зберігають інфраструктуру своїх підприємств, заробляють на цьому політичні дивіденди.

Одним з питань, на якому наголошували постійно представники України в ході обговорень ядерного роззброєння, було питання соціяльного захисту військовослужбовців, що будуть звільнятися в процесі скорочення ракетних з'єднань. Майже 2/3 загальних коштів потребує програма соціяльного захисту. Вона передбачає реконструкцію військових об'єктів у промислові підприємства, підготовку персоналу і, що дуже важливо і актуально для військовослужбовців України, будівництво житла. При цьому будівництво житла передбачається проводити безпосередньо у місцях розташування ракетних з'єднань. До вирішення цих питань залучено відповідні міністерства України. І вже найближчим часом буде розгорнуто роботу в цьому напрямку. Перша допомога з боку США вже почала надходити. Цільовим призначенням в одне з ракетних з'єднань доставлено пальне, автотехніку, обладнання. Звичайно, не все йде гладко. Багато часу займають формальні процедури, турбує нас як замовників і велика вартість деякої

техніки. Так, наприклад, вартість автомобіля для супроводження колон – 34 тисячі американських долярів, що забагато для автомобіля такої кляси.

Турбує ще й те, що США постійно і наполегливо підштовхують Україну до якнайскорішого роззброєння. Існує Договір СНО-1, яким передбачені і обсяги, і терміни цього скорочення. І, мабуть, немає сенсу їх порушувати. Якщо Україна робить щось більше, ніж передбачено цим Договором, то це вона робить з доброї волі, а не під тиском.

Зрозуміло, що скорочення ядерної зброї в Україні повинно здійснюватись поетапно, комплексно, з урахуванням економічних і політичних наслідків і з допомогою усіх країн, реально зацікавлених в здійсненні такого складного процесу, як ядерне роззброєння. Україна на таку допомогу має повне право.

Полковник Володимир Тертичний, заступник начальника Центру адміністративного управління стратегічними ядерними силами МО України.

("Народна армія", ч. 66, 1994)

СПІЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЕГШЕ ВИРІШУВАТИ РАЗОМ

Наприкінці перебування в Україні з офіційною візитою Міністра Національної оборони Польщі Пйотра Колодзейчика відбулась прес-конференція.

Було зазначено, що військові контакти України та Польщі розвиваються динамічно та плідно, базуючись на прагненні до стратегічного партнерства і на історичних традиційних зв'язках між нашими країнами. Ці військові контакти були започатковані ще в минулому році, коли між Міністерством Національної оборони Республіки Польща було підписано угоду про співробітництво у військовій галузі.

– Під час візити, – наголосив генерал армії України Віталій Радецький, – ми обговорили чимало важливих питань від розширення та поглиблення двосторонніх військових контактів до участи наших держав у створенні систем европейської безпеки. Останнє важливе тим, що наші держави розташовані у самому серці Европи, і від стабільности в цьому реґіоні повною мірою залежить стабільність на Европейському континенті взагалі.

– Польща і Україна в числі перших приєдналися до програми НАТО "Партнерство заради миру". Це є свідченням того, що ми прагнемо до щирих, добросусідських стосунків з усіма країнами – учасницями цього проєкту. Обмінявшись з паном Міністром думками щодо цієї програми, хочу підкреслити, що наші погляди на значення і перспективи реалізації проєкту "Партнерство заради миру", співпадають у цілому. Це стосується таких питань, як участь у миротворчих операціях, уніфікація озброєнь, визначення військових заходів та сил щодо участи у цій програмі, тактики дій та інше.

– Що стосується перспектив співробітництва військових відомств України та Польщі, – додав Міністер оборони України, – то воно охоплює низку питань. Пляном співробітництва на цей рік передбачається обмін

делеґаціями, досвідом будівництва Збройних Сил, підготовки військових спеціялістів та співпраця і у військово-технічній галузі.

У свою чергу Міністер Національної оборони Польщі пан Пйотр Колодзейчик наголосив, що основним принципом зовнішньої політики Польщі є якомога тісніші стосунки з сусідніми державами. Україна є дуже важливим сусідом, тим більше, що в нас п'ятсот кілометрів спільного кордону. І наші стосунки складаються досить добре. Але я вважаю, сказав він, що вони могли б бути ще кращими, і я прагну все зробити для цього. При більш тісних контактах ми б могли досягнути у коротший час і з меншими витратами коштів взаємовигідних результатів у розвитку військової техніки, військового спорядження. А черговим кроком у зміцненні контактів оборонних відомств двох країн буде візита начальника Генерального штабу Збройних Сил України до Польщі.

На запитання від "Народної армії" про те, що приєднання до ініціятиви "Партнерство заради миру" передбачає відповідність техніки та озброєння країн-учасниць стандартам НАТО, але чи буде під силу Україні та Польщі таке переозброєння, пан Пйотр Колодзейчик зазначив:

– Технічне переозброєння є проблемою, яку потрібно вирішувати окремо. В Східній Европі сьогодні немає країни, яка б мала можливість одразу позбутися старої техніки і закупити нові західні зразки. Цей процес потребує багато часу, і тому наші наукові дослідження скеровані на те, щоб поступово впроваджувати нову техніку та озброєння. Та вирішеня цієї проблеми не може виключити нас із участи в ініціятиві "Партнерство заради миру".

Стосовно прагнень Росії взяти на себе миротворчі функції на теренах колишнього Радянського Союзу Міністер оборони України зауважив:

– Це мають робити лише сили ООН. І ніяких винятків не має бути для Росії. Це однозначно.

А що стосується безпосередньо військових контактів України та Польщі, то наприкінці прес-конференції було зазначено, що за сиґаретою та чашкою чаю можна вирішити будь-які проблеми. Не тільки на рівні генералів, але й на рівні рядових солдатів двох армій.

Інф. "НА".

РОЗШУК

Брата Богдана Микитового, нар. 1922 р. в селі Денисів, Тернопільської области. Він вступив до Дивізії у 1943 р. Останю вістку від нього я мала зі старшинської школи в Познані перед Різдвом 1945 р.

Пошукує сестра Зеновія Бойко, адреса: Zenowia Boyko, 10621 - 76 St., Edmonton, AB, T6A 3B5, Canada.

Марія Влад

НА ЧУЖІЙ ВІЙНІ

"Що роблять там українські вояки, чи треба було посилати їх на війну до колишньої Юґославії?!.", – не без обурення запитав мене у Філядельфії один американець українського походження.

Раз у сусіда палає хата, то мимоволі виникає тривога, аби вогонь не перекинувся на твою; та й здавен прийнято помогти загасити: ми ж люди, і біда ближнього може стати твоєю бідою.

Отож Рада Безпеки ООН вирішила "взятися за відра", щоби затихомирити небезпечну пожежу на Балканах. Серед військових сил багатьох держав до миротворчої місії були покликані і представники молодої Української армії. Невеликим складом, наполовину, а то і втроє менше від миротворчих сил інших країн – всього чотиристами старшин і воїнів постала Україна перед лицем світу у силах ООН для захисту миру.

Це досить таки варте уваги видовище: на чужу біду збіглися геть різні між собою озброєні батальйони – датський, ніґерійський, чеський, бельґійський, російський, кенійський, йорданський, арґентинський, непальський, канадський і, врешті, наш український у співпраці з голляндським, одним із французьких та в сусідстві з єгипетським.Кожен з них приніс разом з акцентом різноголосся загальновживаної тут англійської і ментальність свого народу. Не обійшлося без тертя, натягнутости у стосунках напочатку: стара демократія зверху дивилась на новачків миротворчої арени. Мовляв, не грюкайте дверима, витирайте ноги, ходіть рівніше, дихайте тихіше... Але це вже позаду. Всіх зустрічають насторожено, а оцінюють за їхніми ділами.

Спочатку ми були "руси", "русские". Та й нікуди гріха таїти: мова російська, однострій такий же з п'ятикутними звіздами на погонах. Але стали придивлятися до наших вояків у різних ситуаціях, і вже у скорім часі пішло по колу: ні, українці – не росіяни. З того моменту постала в очах світу ще одна держава – малознана Україна, що ось має напевну ознаку державности – армію.

За кожним кроком кожного українського миротворця пильнували цікаві очі армійців зі "світовим досвідом". А наші хлопці не без того, щоб і не спіткнутися об якийсь камінчик: котрийсь пачку "Мальборо" спокусився виміняти на радіоприймач, хтось погнався за шелестом "зелененької купюри". Все, що робилося іншими і прощалося іншим, не пропускалося ані раз новачкам: що попові можна, дякові – зась... І десь то там, то там не без упередження обізвалися засоби масової інформації несхвально про українців. Зрозуміли наші миротворці, що на них прис-

кіпливо дивиться цілий світ – підтягнулися, виправилися, згадали рідну мову, і тут дала собі волю українська ментальна риса – доброта.

Доброта завше скрашує. А тим паче, коли вона проявлена у самому пеклі війни, де голод, вибухи стрілен і мін, де снайперська куля стинає межу життя і смерти, де ніхто не може передбачити, чим скінчиться хвилина, де просто посмішка на лиці чужого воїна, зичливе слово воскрешує надію, додає сил жити... О як тут потрібна доброта! На міжнародному симпозіюмі психологів генерал-майор Володимир Мулява був розчулений до сліз високою оцінкою української душі у доповіді громадського психолога, який спостерігав поведінку наших воїнів під час артилерійського обстрілу їх казарм. І тому генерал Мулява прилетів з нами до Сараєва глянути на пекло, на сплюндроване місто...

Ми, люди з Укрбату, ходили в голубих шоломах і важкезних бронежилетах межи мусульманами, сербами, хорватами у боснійській столиці Сараєво, і наша присутність щодня, щогодини носила в очах голодної дітвори, яку ми годували коло нашої їдальні, в устах жителів знищеного міста стверду і тільки стверду відповідь моєму філядельфійському запитувачеві: присутність українців тут потрібна, як присутність друга при нещасті.

У неділю підійшли до "воріт" Укрбату дві жінки: ми сербки, наші чоловіки інваліди війни, нема пенсії, нема шматка хліба дітям, допоможіть. І як не помогти... Похилий дідусь ледве стоїть на опухлих ногах: я онук Лермонтова, я сам росіянин, але давно живу у Сараєві, помираю з голоду. Записують на матеріяльну підтримку і "онука Лермонтова".

А боснійські діти гвіздками вбиті у серця українських вояків.

Цілі ватаги чекають на закінчення сніданку, обіду і вечері коло їдальні. І так щодня. Кожен військовик обрав собі тут сина чи доньку, він бачить в їх змарнілих лицях образ своєї дитини, в їх мольбах чує рідний голос: круга, дай мало круга (хліба)... Не дай Боже, діждати такого у себе вдома. Хоч в Україні сутужно жити, але немає війни. Не закатовано маму, не спалено "кучу" (хату), не вбито тат на лінії, як в одинадцятирічної Азаміни, її меншої сетрички і двохрічного братика, котрому вона щодня просить молока в Укрбатівській їдальні. Стоїть соромливо і каже: я не бідна – я була і буду дуже багата, я виросту і допоможу дітям в Україні. Її очі, як очі всіх боснійських дітей, на цілий екран моєї душі, вони застали мені увесь світ, бо ті очі старші від моїх на безліч жертв і пожарищ. На цілу війну. І ще не кінець... Я побачила там і русяву голівку моєї онучки, її простягнуту невмиту ручку... Нема хліба, нема мами, нема і води – воду затруїла армія, що відійшла із Сараєва. Вода зрідка надходить в окремі місця. І туди падають стрільна, ціляє четник (снайпер). Нема тепла, нема електрики, немає де купити найнеобхіднішого. Життя перетято, спинено.

Але ще не смерть. Жодного живого будинку, одні трупи без вікон, без дверей, обвуглені, зіяючі вибитими мертвими квадратами, що пишніли вазонами і модерними фіранками, як видно з фотографій. І люди, одинокі перехожі з приреченими очима, подібні до цих будівель без дахів із суцільною руїною всередині.

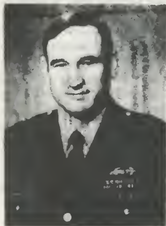
На одному майданчику стояла джамія, православна, католицька церкви і синагога. І сусіди, навіть родичі з одної хати молилися собі кожен по вірі своїй, а по молитві ходили в гості одні до одних: ми не були серби, мусульмани, хорвати, євреї – ми були просто боснійці, горожани свого багатого міста посеред Европи, ми гордилися своїм Сараєвом. А тепер все пропало... Гірко розповідає молода боснійка, коли ми забігли до її господи під час мінометного обстрілу, що застав нас зненацька на вулиці. Вона запалила згорток паперу (остаток своєї докторської дисертація) і зготувала нам останню каву, яку мала в хаті. Бо Европа. Бо в хату прийшли гості. А війна – війною. Ми пили каву, говорили про Київ і Сараєво, про Україну і Боснію. А сусідська хата догоряла нещадним полум'ям.

Бо війна – війною...

("Молодь України", 22.10.92)

Марія Влад, головний спеціяліст Соціяльно-психологічного управління Міністерства оборони України.

ПЛАСТУН "ГОКО" -- ГЕНЕРАЛ КРАВЦІВ

"Гей, юнаки, Гей, Пластуни! Всі Ви, що колись в минулому були на таборах... згадайте приємні дні мандрівки, чар лісів і незбутні алярми. Якщо у Вас ще не завмер завзятий дух пластуна, яким Ви колись вирізнялись, і якщо у Вас є гаряче бажання навчитися дечого з модерного провідництва й практичного пластування, приїжджайте на ВАШ вишкільний табір". Так починався весною 1957 року заклик пластового куреня "Лісові Чорти" до старшого юнацтва в Америці зголошуватися до участи в першому Крайовому Вишкільному Таборі, пізніше відомому як "КВТ". На кінці виднів підпис: "ГОКО, ЛЧ (Комендант табору)".

"Гоко" це псевдонім пластуна-сеньйора Миколи Кравціва, широко відомого в Америці й Канаді в 1950-их рр. юнацького провідника-виховника. Він був членом спочатку 1-го куреня юнаків імені сотника Січових Стрільців Федора Черника у Філядельфії, а опісля – старшопластунського куреня "Лісові Чорти" (заснованого ще 1922 року в Карпатах), як і його батько Богдан Кравців (колишній Крайовий Провідник ОУН в Галичині, колишній політв'язень польських тюрем та колишній член Головної Пластової Булави і голова Крайової Пластової Старшини в Америці). Замолоду Микола здобув ступінь пластуна-скоба (найвищий), а в старшому пластунстві – ступінь Зв'язкового в Кадрі Юнацьких Виховників. Гоко дуже любив пластувати, і тому кожного літа можна було його зустріти на різних таборах і вишколах Пласту. Наприклад, літом 1954 року він був бунчужним окружного табору юнаків на пластовій оселі "Вовча Тропа". Цей табір, під назвою "Маківка", увійшов в історію Пласту як один з найкращих юнацьких таборів, великою мірою завдяки провідницькому хистові Гока, який з великим ентузіязмом організовував різні мандрівки, нічні змагання та теренові ігри на історичну тематику. Влітку 1955 року Миколу Кравціва прийняли до військової академії у Вест Пойнт, де він скоро вирізнився у провідництві, і тому на останньому році вишколу виконував обов'язки командира полку в бриґаді кадетів. Рівночасно його участь у Пласті різко обмежилася. Але одного літа в Канаді Пласт зорганізував величаву Ювілейну Міжкрайову Пластову Зустріч (ЮМПЗ) і Гоко був її головним бунчужним, а по закінченні зустрічі поїхав на "Вовчу Тропу", щоб перевести там перший

КТВ (під назвою "Лісовий Загін") на терені Америки. Програма КТВ під командою Гока була, як можна було сподіватися, на практиці дуже інтенсивна, де пропорційно найбільше часу присвячено на мандрівки та різні теренові вправи, що потрібні для осягнення ступеня пластуна-скоба. Одна довша мандрівка проходила таким скорим темпом, що надовго запам'яталася усім учасникам-юнакам (між ними – майбутні професори – О. Субтельний, І. Мигул, Ю. Перфецький). Про це яскраво свідчать таборові коломийки, як, наприклад: "В Массачусетс як вже були, Гоко крок вперед давав, Піця ззаду підганяв".

У листі до учасників Гоко після закінчення табору писав: "Вірю, що ще від Вас почую і що незадовго знову побачимося десь там, де ліс шумить". На жаль, це був останній табір його активного пластування, бо в 1959 році він став офіцером-танкістом Армії ЗСА і військова служба закидала його далеко від пластових осередків. Все-таки, коли була лише нагода, він усе старався хоч відвідати табори. Пам'ятаю, як під час однієї вечірньої ватри на міжкрайовому таборі "Лісова Школа" в 1966 році раптом із темряви несподівано з'явилася знайома постать Гока і як усі уважно слухали його розповіді при вогнику.

Військова кар'єра Миколи Кравціва була різноманітна. Він відслужив два терміни під час війни у В'єтнамі, де був тяжко ранений, тричі – відзначений Срібною Зіркою за хоробрість. У Західній Німеччині в різний час він командував: кавалерійським батальйоном, панцерною бриґадою та дивізією піхоти. Служив також у штабах Пентаґону і НАТО та був миротворчим спостерігачем Організації Об'єднаних Націй на кордоні між Ізраїлем і Сирією. Він успішно закінчив Коледж Війни Армії ЗСА (найвища офіцерська школа) та здобув науковий ступінь маґістра в галузі інтернаціональних стосунків у престижному університеті Джордж Вашінґтон. 1983 року став генерал-хорунжим із однією зіркою, а три роки пізніше – генерал-поручником із двома генеральськими зірками. Це перший уродженець України (нар. 1935 у Львові), який сягнув такої високої ранґи в Армії ЗСА. Від 1990 року він у відставці після 31 року активної служби. Микола Кравців одружений із Христиною Квасовською, вони мають троє дітей: Марію, Андрія і Павла.

Генерал Кравців у приватному листі скромно згадав нещодавно: "Мав я багато щастя у своїй кар'єрі і багато цікавих призначень. От і все." Щастя, очевидно, помагає при кожній професії, але в цьому випадку головну ролю грала його природна здібність до вояцького діла. Серед його друзів-пластунів ніколи не було сумніву, що "наш Гоко" буде генералом, але нікому і не снилося, що в 1992 році він стане членом Дорадчої Ради (дорадник у справах оборони) при Верховній Раді незалежної України.

Майор Петро Содоль, Армія США, у відставці.

Василь Верига

ДИВІЗІЙНИКИ В ДІЯСПОРІ

(*продовження*)

III. Хто ж такі дивізійники в дійсності?

Але повернімось до самих дивізійників, чи вони дійсно заслуговують на таку характеристику, яку їм приписували Клим Дмитрук, Валерій Стиркул чи Петро Кравчук з Канади. Деякі з-поміж них були вже відомими громадянами і професіоналістами, як: лікарі, професори, учителі, інженери тощо, ще заки вступили в ряди дивізії "Галичина". Знайшовшись поза Україною на чужині, вони не перестали боротися, кожний на своєму відтинку, за краще завтра свого народу, в першу чергу поширюючи правду, що Україна в жодному випадку не є "рівною поміж рівними" в Совєтському Союзі, але знаходиться в жахливому колоніяльному стані.

Дивізія складалася на 90% з молодих людей, віком понижче 30, з яких деякі перервали свої студії в університетах чи інститутах, а багато більше таких, які щойно покінчили середню освіту. Вийшовши на волю з таборів полонених, деякі з них пішли до високих шкіл, щоб здобути якнайкращу освіту, а це не приходилося легко, бо переважна більшість – це були люди без жодного матеріяльного забезпечення. Деякі побороли всі труднощі і здобули різні професії і в скорому часі не тільки стали на професійні роботи, але навіть осягнули відповідальні посади в уряді, у промисловості, в університетах, чи організували власні підприємства. І це є самозрозумілим, але важливим тут є те, що будучи на відповідальних посадах, вони не забували, хто вони та якого роду. Навпаки, обертаючись серед місцевої інтеліґенції вони ширили знання про Україну, які не рідко не знали навіть, де та Україна є. А саме твердження, що Україна є членом основником Організації Об'єднаних Націй, нічого для них не говорило. Для загалу населення – то все, що було на сході Европи – то була Росія, а Україна це було щось таке, як стейт Пенсильванія чи Тексас у ЗСА. Говорити те, що в Совєтському Союзі є національна дискримінація, чи те, що селянство й робітництво не має жодних прав, крім права на працю, не має права організовуватися для оборони своїх інтересів так, як це є в західних країнах, зокрема в Америці, та що совєтська конституція це тільки книга на показ, на експорт – не було практично, бо йому і так не вірили. Справа в тому, що Совєтський Союз – це дорогий союзник, який допоміг перемогти Німеччину, а в самому Союзі то мало що не рай на землі для селян і робітників. Не можна забувати й того, що в північно-американських університетах, мабуть, більше було ідейних комуністів, ніж у цілому СССР, і всі критичні заввагн про т.зв. країну рад – вони сприймали як злобну вигадку еміґрантів-втікачів від заслуженої кари за співпрацю з німцями. Багато в

цьому допомагала советська урядова пропаґанда, а зокрема т.зв. "п'яті колони", як наприклад, ТОУК у Канаді. Всюди треба було пробивати леди іґноранції та байдужости й тому нічого дивного, що деякі еміґранти слабшого характеру навіть не признавалися, що вони українці, міняли свої прізвища й намагалися бути такими, як усі інші довкола них. Не буде зайвим ствердити, що бути українцем у діяспорі – не було легко, бо ворожа пропаґанда таврувала їх як паліїв війни.

Фактом є, що вже в шістдесятих роках дивізійників можна було зустріти в різних ділянках всенароднього життя, в церкві, в школі, в промисловості і в суспільно-громадському житті, ба, навіть і в політичних партіях Америки й Канади.

До дивізії вступили добровольцями і деякі теологи, як наприклад, Андрій Микита, Василь Бонк та інші. Ще з табору полонених в Італії кілька десятків молодих хлопців виїхало на студії католицької теології до Риму, деякі, що були в Німеччині, студіювали теологію в новоствореній духовній семінарії в Гіршберґу, Баварія, в 1947-1949, пізніше перенесену до Кулемборґу в Голляндії, якої ректором був начальник відділу духовної опіки Військової Управи о. Василь Лаба. Деякі православні українці дивізійники вступили до православної Богословсько-Педагогічної Академії УАПЦ у Мюнхені, щоб працювати для православної громади. Завдяки тому вже в 1950-их роках на церковно-релігійному полі з'явилося кілька десятків нових священиків, колишніх дивізійників, які в додатку до дивізійних капелянів, стали душпастирями. З-поміж них вийшло два єпископи: Іов Скальський (1914-1974) – Української Православної Церкви, Михайло Кучмяк – Української Католицької Церви у Великобританії, та низка митратів і митрофорних протоієреїв. Володимир Домашовець, голова Світового Баптистсько-євангельського об'єднання – один із них. Колишній дивізійник, монах-василіянин Орест Купранець (1924-1988) був довголітнім редактором католицького журналу-місячника "Світло" в Торонті. А о. митрат Роман Ганкевич є головою канадського Українського Патріярхального Товариства, яке змагає за визнання патріярхату Української Греко-Католицької Церкви.

Декілька дивізійників, покінчивши університетські студії, виявили академічні здібності й самі стали викладачами в університетах чи інститутах Европи, чи в т.зв. "коледжах" Америки й Канади. Наприклад, історик Василь Дмитришин, який як студент здобув декілька престижевих нагород, став професором історії Стейтового Університету в Портленд, стейт Вашінґтон. Він теж автор кількох підручників з історії Росії та ряду наукових статей в англійській мові. До речі, він був першим, що написав статтю про дивізію в англійській мові в американському науковому журналі.

Іван Коропецький, економіст, професор економіки в Темпл Університеті, є теж автором декількох наукових розвідок про економіку України. Віктор Буйняк, професор славістики та Богдан Роздільський, професор Медичного Факультету, обидва в Саскачеванському університеті в Саскатуні; Олександер Малицький, професор у Калґарському Університеті; покійний уже Степан Музичка (1926-1985), професор еспанської мови й літератури в

Меморіял Університеті в Сейнт-Джонс, Нова Фунляндія; Михайло Тарнавецький, професор інженерії Манітобського університету у Вінніпезі, Іван Телюк, професор економіки в Університеті в Нью-Гейвен, Коннектикат, ЗСА; Олександер Монцібович, доцент Львівського Університету до відходу до дивізії в 1943 р., а, вийшовши з полону, був професором математики одного коледжу в Англії. Олег Островський закінчив студії в Англії і був професором в коледжу в Ноттінґгамі. Він також автор кількох підручників в англійській мові та відомий маляр-ґрафік ще з табору полонених в Італії, де він був ілюстратором тижневика "Батьківщина" і намалював низку карток з різдвяними та великодніми поздоровленнями; покійний уже Степан Горак (1920-1986), історик, професор Східноілинойського Університету, автор декількох історично-політологічних праць в англійській мові; Олекса Горбач, філолог, професор університету в Ґеттінґені, в Марбурзі і Франкфурті в Німеччині, а також УВУ, автор декількох наукових праць зі слов'янського мовознавства.

В Південній Австралії – Роман Олесницький, старшина дивізії, викладач фізики в Ветеринарному Інституті у Львові 1939-43, а по війні був провідним членом української громади в Аделаїді, Австралія, а також неповноштатним лектором Аделаїдського університету від 1955 до 1970 року.

Деякі дивізійники покінчили університетські студії і пішли на працю в науково-дослідних бібліотеках. До таких належав Павло Грицак (1925-1958), який, покінчивши студії в Міннесотському Університеті, отримав ступінь маґістра історії та маґістра бібліотекознавства і від 1955 р. працював бібліотекарем у Бруклінській Публічній Бібліотеці, а від 1957 р. – в великій Публічній Бібліотеці Нью-Йорку, як заступник завідуючого Слов'янським Відділом. Маючи доступ до джерельних матеріялів, написав декілька розвідок з історії України, а також свої спогади з дивізії та совєтського полону п.н. "Вежі і кулемети". Роман Дражньовський, професор географії й історії, картограф, завідуючий бібліотекою мап Американського Географічного Товариства, а від 1978 р. в Стейтовому Університеті в Мілвокі, Віск.; викладач у Колумбійському Університеті, в Ситі Коледж Нью-Йоркського Університету та в Висканзинському Університеті у Мілвокі. Він же ж автор фізичної карти України та низки статтей в американських наукових журналах на картографічні теми. В 1978 р. Р. Дражньовський був нагороджений престижевою медалею "Charles P. Daly Medal", що її Французьке Географічне Товариство наділяє від 1902 р. заслуженим географам-картографам всього світу і досі отримало їх заледве 55 науковців, а поміж ними є і дивізійник Роман Дражньовський як 53 медаліст. Крім того він був активний в українській громаді як голова Головної Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА у 1970-их роках, голова Братства "Броди-Лев", а також голова Світової Виховно-Освітньої Координаційної Ради Світового Конґресу Вільних Українців у 1983-1988 рр. В 1993 р. Р. Дражньовський був обраний ректором Українського Вільного Університету в Мюнхені.

Василь Верига, закінчив Торонтонський Університет у 1961 р. із двома науковими ступнями, з історії і бібліотекарства, і став на працю як бібліотекар

Дослідно-Наукової Бібліотеки Торонтонського Університету. Він автор кількох статтей на бібліотекарські теми, рецензій та історичних розвідок в американських журналах, кількох монографій з історії України та багатьох статтей, наукових розвідок і репортажів в українській пресі і журналах. В 1965-1970 був головою Бібліотечної Комісії Канадської Асоціяції Славістів для розробки клясифікації слов'янознавчих матеріялів. В 1975-76 роках був обраний головою Слов'янської Секції Американської Бібліотечної Асоціяції та членом Комісії Американської Асоціяції Університетів і Коледжів для виправлення перестарілої клясифікації слов'янських і східно-европейських предметних заголовків Конґресової Бібліотеки у Вашінґтоні. В українському організаційному житті Верига був заступником президента Українського Національного Об'єднання Канади у 1980-их роках та головою Крайової Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА від 1978 до 1982 р., а в 1988 р. був обраний Генеральним Секретарем Світового Конґресу Вільних Українців.

Дивізійник Василь Сірський, закінчивши Торонтонський Університет, а потім і Бібліотечну Школу того ж університету, працював як бібліотекар Університету ім. В. Лоріє у Ватерлю, Онтаріо, публіцист, автор декількох споминів і гуморесок. Микола Крента, бібліотекар в Торонтонському Університеті до половини 1960-их років, а опісля в бібліотеці Єйлського університету в Америці. Оба вони пильно звертали увагу на україніку в даних колекціях й намагалися справляти помилки в відношенні до України та її народу.

Не можна поминути мовчанкою й дивізійника бібліотекаря Осташевського з Едмонтону. Роман Йосафат Осташевський (1924-1983) закінчив університет у Римі і, приїхавши в 1951 р. до Канади, від 1957 р. працював у Публічній бібліотеці Едмонтону. В 1963 р. здобув бакалаврат з бібліотекарства в університеті Мек Ґіл і перейшов на працю до Провінційного Архіву в 1966. В 1975 був призначений директором Села Української Культурної Спадщини й на цій роботі захопила його несподівана смерть. Осташевський займав провідні місця в багатьох професійних та суспільно-громадських організаціях, а також у Мистецько-Літературному Клюбі й був головою Едмонтонської Ради "За Патріярхат УКЦ". Від 1955-1977 він був диктором і керівником української радіопрограми в Едмонтоні та одним з найкращих декляматорів-речитаторів у Західній Канаді. За свою працю він був нагороджений Шевченківською медалею, Орденом Канади, Грамотою Альберти і Срібною Ювілейною медалею Королеви Єлисавети II.

Тут слід згадати також і Богдана Ясінського, відповідального керівника за Слов'янський Відділ Конґресової Бібліотеки в Вашінґтоні, який зі свого боку тісно співпрацював з Комітетом Асоціяції Коледжів та Університетів у справі покращання предметних заголовків та клясифікаційних схем, хоча він не мав безпосереднього відношення до тої справи.

До дивізії добровольцями зголосилися також і правники, як наприклад, Олекса Яворський, за Польщі посол до польського сейму в Варшаві, а по війні член Української Національної Ради, публіцист і оборонець дивізії і дивізійників; Богдан Кальба працював на відповідальній роботі Онтарійського уряду, він допомоговий референт канадської Управи Братства кол. Вояків 1-ої УД

УНА; інші правники – це Богдан Левицький, Василь Максимець, Степан Оннсько, Роман Піх, Лев Стеткевич, Василь Сьокало, Богдан Стисловський, суддя Лев Вербенець, та інші.

По війні деякі дивізійники студіювали право і як правники прислужилися і громаді, як адвокати, судді тощо. Дивізійника Ростислава Росляка в Едмонтоні провінційний уряд Альберти, за його визначну працю в ділянці судочинства, іменував членом до Верховного Суду провінції.

В Торонті є адвокат Ярослав Ботюк, член станиці Братства й активний член української громади. Він закінчив право в Торонті і, відкривши адвокатську канцелярію, віддавав деякі послуги для українських громадських установ безплатно, а в тому і для Братства дивізійників. Він провадив судові справи проти щоденника Toronto Star та польської газети Zwazkowiec за неправдиві статті й звинувачення дивізії та дивізійників. Оба часописи помістили спростування і перепрошення.

В жовтні 1971 р. Канаду відвідав голова Ради міністрів СРСР М. Косиґін, якого українці та інші мешканці Торонта родом зі Східної Европи, зустріли протестними маніфестаціями. Без причини кінна поліція побила й арештувала 23 демонстрантів, більшість з котрих були студентами. Адвокат Ботюк, присутній на тій маніфестації, зробив в імені Комітету Українців Канади з того судову справу й провінційний уряд створив Королівську Комісію з метою прослідити поведінку поліції. Остаточно суддя визнав, що поліція зламала всі директиви щодо контролі демонстрацій, вживаючи непотрібно брутальну силу, що було свого роду досягненням української громади власне завдяки Ботюкові. Внаслідок того Комітет Українців Канади дістав покриття коштів, зв'язаних з переслухуванням комісії. Не може бути сумніву, що коли б не Ботюк, то та справа була б затушована й вина за акцію поліції спочивала б на українській громаді.

В 1980-их роках Ярослав Ботюк був членом Комісії Оборони доброго імені Дивізії "Галичина". 7 лютого 1985 р. уряд Канади покликав до життя Commision of Inquiry on War Criminals. Переслуховування під головуванням судді Дешена тривали два роки. Адвокатом Братства кол. вояків 1-ої УД УНА був Я. Ботюк. У березні 1987 р. Комісія зложила звіт до Канадського парляменту стверджуючи, що обвинувачення були безпідставні, бо дивізія не поповнила жодного злочину, де б вона не побувала, бо й совєти не могли доказати своїх обвинувачень.

Так само право закінчив у Торонтонському університеті дивізійник Богдан Жаровський, який веде адвокатську канцелярію в Торонті.

(Далі буде)

Історичні роковини

350-РІЧЧЯ ІВАНА МАЗЕПИ: ПОВЕРНЕННЯ З "ВИКЛЯТТЯ"

"...Настав час спом'янути всіх наших борців за долю народню, а в їх числі і гетьмана Мазепу. Може не весь він чистий, як Христос, може й не один гріх є на його душі але все ж його ім'я серед борців, а не серед тих, хто "за шмат гнилої ковбаси" продавав і рідний край, і народ, і його будучність, і свободу, а гетьмана Мазепу називав зрадником і анатему йому в церкві возглашав".

Ці слова належать українсь-кому письменникові Гнатові Хоткевичу. Проголосив він їх у 1917 році. Тоді побачила світ його науково-популярна розвідка "Гетьман Іван Мазепа".

4 червня виповнилося 350 років з дня народження видатного діяча в історії України гетьмана Івана Мазепи. Щойно тепер в Україні присвячуються великому гетьманові заслужені відзначення. Цій даті було присвячене спеціяльне засідання Київського пресклюбу, де голова Української Всесвітньої Координаційної Ради Іван Драч з болем сказав, що український народ завинив перед Мазепою, його пам'яттю, і нині настав час відновити справедливість.

УСКР відбула розширене святкове засідання у колишній гетьманській столиці – Батурині. З часом у Батурині мають бути відкриті пам'ятники гетьманові Мазепі та жертвам царського геноциду 1708 року: понад 20 тисяч захисників міста і мирних жителів були тоді замордовані російськими військами. Ці страшні злочини описали Богдан Лепкий у книзі "Батурин" та Роман Іваничук у повісті "Орда". (Такі відзначення проводять громадські організації. А як з державними властями?)

"Гетьман Мазепа був геніяльний політик і добрий вояка, був і найосвідченішою людиною свого часу (дістав освіту й виховання у Польщі та Франції). У приватному житті це була людина чарівного обходження:

джентельмен, музика, поет. Тож не диво, що перед його чарами не могли встояти не лишень женщини – перемогами сердечного характеру він є славний з часів молодости аж до глибокої старости – ні його чари охоплювали кожного, з ким йому доводилося ближче здибатися: дипломатів чи королів, не виключаючи самого царя Петра, що був з Мазепою у дружніх відносинах, аж до переходу останнього на сторону шведів", – говорив 10 липня 1927 року в Українській станиці при м. Калішу (Польща) про гетьмана Мазепу відомий політичний діяч і публіцист В. Андрієвський у своїй промові "Значення полтавського бою для української державности".

Зацитуємо уривок з промови Івана Мазепи перед старшиною. ("Історія Русів" у перекладі Івана Драча):

"Ми стоїмо тепер, Братіє, між двома проваллями, готовими на пожертви, коли не виберемо шляху для себе надійного, щоб їх обминути. Воюючі між собою монархи, що наблизили театр війни до границь наших, до того розлючені один на одного, що підвладні їм народи терплять усе і ще перетерплять безодню лиха незмірну, а ми між ними є точка, або ціль всього нещастя. Обидва вони, через свавільство своє і привласнення необмеженої влади, подобляться найстаршим деспотам, яких вся Азія і Африка навряд чи коли спороджувала... Жереб держав тих визначила наперед доля рішитися в нашій отчизні і на очах наших, і нам, бачивши загрозу тую, що зібралася над головами нашими, як не помислити й не подумати про себе самих?.. Відомо ж бо, що колись були ми те, що тепер московці: уряд, первинність і сама назва Русь од нас до них перейшло. Але ми тепер у них – яко притча во язиціях!.. І так, нинішні договори наші з Швецією суть тільки продовження колишніх, в усіх народах уживаних. Та й що ж то за народ, коли за свою користь не дбає і очевидній небезпеці не запобігає? Такий народ неключимістю своєю подобиться нетямущим тваринам, од усіх народів зневаженим".

До 340-х роковин Переяславської угоди

Петро Лаврів
Донецьк

НЕ ПОМИЛІМОСЯ ЩЕ РАЗ

18 січня 1994 р. минуло 340 років Переяславській раді, на якій гетьман України Богдан Хмельницький уклав з московським посольством, очолюваним бояриним Бутурліним, угоду про військовий союз проти Польщі, що не хотіла змиритися з фактом існування самостійної української козацької держави. Бундючна шляхта не могла пробачити Хмельницькому того, що він сказав, звертаючись до польського посольства в Переяславі: "За границю не піду. Досить маю достатку й пожитку тепер у землі й князівстві моїм – по Львів, Холм і Галич. А стану над Віслою, скажу: сидіть і мовчіть, ляхи!"

Улітку 1649 р. під Зборовом польський король попросив перемир'я. Хмельницький мусив під тиском кримського хана, що побоявся зміцнення козацької держави, погодитися на обмеження її території, поза якою опинилися Західна Волинь і Галичина (тодішнє воєводство Руське). Незважаючи на запровадження на вимогу поляків реєстру війська козацького, шляхта порушила мир через два роки... В 1651 р. під Берестечком підкуплений поляками кримський хан відступив з поля битви. Хмельницький кинувся за ним, але хан полонив його. Наступного року гетьман розбив шляхту під Батогом, а в 1653-му, коли разом з кримцями козаки гнали польське військо з України, поляки за 100000 злотих і дозвіл на ясир із 12 міст ще раз підкупили татар, і ті залишили козаків напризволяще.

Так обставини змусили вождя переможного повстаня шукати допомоги в одновірної Московії. До того часу православний цар спокійно спостерігав знекровлення православних братів. Мав Хмельницький до вибору для боротьби з Польщею ще чотирьох союзників: Туреччину, Семигород, Швецію і Прусію, але в Туреччині точилася внутрішня війна, а з трьома іншими не вдалося домовитися. У переговорах з Москвою гетьман ставив собі за мету зірвати польсько-московське порозуміння й усунути можливість московського удару в спину під час подальшої війни з Польщею. Хмельницький запропонував московському цареві військовий союз. Він хотів утягнути зацікавлену в ослабленні могутнього на той час Польсько-Литовського королівства Московію у війну, щоб визволити всі українські землі, які залишалися під польським ярмом, і заґарантувати невтручання будь-якої чужої влади до українських державних справ.

У Переяславі, куди на початку 1654 р. прибуло московське посольство, очолене бояриним Бутурліним, Хмельницький на московську вимогу, щоб він, козаки й посполиті присягнули на вірність цареві, зажадав, аби московські посли насамперед присягнули царським іменем, що той не віддасть України полякам, не порушуватиме її державного ладу, не зменшуватиме її збройні сили. Щоб уласкавити москалів, гетьман погоджувався впустити до Києва трьохтисячний підрозділ царського війська під командою мос-

ковського воєводи, але визначив силу сталої української армії у 60000 вояків. Московини категорично відмовилися поклястися іменем царя – успадкували ж бо від Золотої орди рабську покірність і послух. Викручувалися, мовляв, їхній цар – самодержець, і негоже холопам використовувати царське ім'я: підданці повинні вірити в царську ласку й просити її в нього. Через те, що переговори зайшли в глухиг кут, гетьман і старшина погодилася прийняти від московських послів присягу від їхнього імені, що цар дотримуватиметься узгоджених умов. Після такого клятвенного запевнення москвинів на вірність цареві присягнули гетьман, козацька старшина, та переяславські козаки й посполиті. Відмовилися від присяги Уманський і Брацлавський полки, київське духівництво на чолі з митрополитом Косовим, полковник Іван Богун і отаман запорозьких козаків Іван Сірко. Щоби схилити до присяги українське козацтво, москвини обіцяли, що кожному козакові, який складе присягу, цар платитиме по 30 злотих. На Запоріжжя московські урядовці не відважилися їхати, а коли пізніше виявили бажання й просили в гетьмана допомоги відібрати таку присягу, українські посли ухилилися від цього, арґументуючи свою відмову тим, що запорожці – "люди не значні" та й їхня чисельність часто змінюється.

У лютому гетьман вислав до Москви козацьке посольство з "просительною грамотою", яку мав санкціонувати цар. Її оригінал не зберігся. Наскільки відповідає йому переклад російською, важко судити.

Основною умовою присяги московських послів було зобов'язання Московії розпочати війну з Польщею і не втручатися у внутрішні справи козацької держави. Цар його, однак, не виконав. Навесні 1654 р. поляки напали на Україну і дійшли аж під Умань. Восени вони повторили свій напад, захопили Бушу, де по-геройському загинула дружина сотника Зависного. Наїзд затримав щойно міцно укріплений Брацлав. У січні 1655 р. поляки з татарами намагалися здобути Умань, яку боронив полковник Богун. Гетьман вирушив на допомогу, і на Дрижиполі загинуло з обох боків по 15 тисяч вояків. Московщина раділа з ослаблення козаків і лише через півтора року взяла участь у козацьких операціях у районі Перемишля, Замостя і Любліна. В 1656 р. царські посли не допустили до участи в їхніх переговорах з поляками козацьких представників. Щоби поляки обрали царя своїм королем, москвини віддали їм українські землі, здобуті козацькою кров'ю. Таким чином звільнили гетьмана й увесь український народ од присяги в січні 1654 р. Гетьмана вони вимусили шукати нових союзників: Швецію, Туреччину й Семигород. Якби не смерть у серпні 1657 р. (її причину точно не встановлено), Богдан Хмельницький об'єднав би в одну соборну козацьку державу всі етнічні землі українського народу. Його наступник Іван Виговський у липні 1659 р. розбив царське військо під Конотопом, але незгода серед козацької старшини перешкодила йому звільнити народ од царської опіки. У жовтні князь Трубецькой, що стояв з царським військом над Дніпром, два тижні тероризував нового гетьмана Юрія Хмельницького, поки не домігся поступок: не входити у дипломатичні зносини з іншими державами, зверхництва московського патріярха над київським митрополитом, заборони козацькій раді

усувати гетьмана без згоди царя та зобов'язання гетьмана посилати війська, куди повелить йому Москва. Опісля царат змусив лівобережного гетьмана Івана Брюховецького передавати зібрані податки до московської скарбниці й змиритися з царськими залогами чисельністю 11600 солдатів, які Московія ввела в більші міста козацької гатьманської держави. Після битви під Полтавою в 1709 р. за діяльністю гетьманів стежив присланий з Москви емісар, а в 1764 р. Катерина II ліквідувала гетьманський уряд в Україні й розформувала лівобережне козацьке військо.

Після Переяславської угоди Московія, а з 1721 р. Російська імперія двічі воювала Україну: за І. Виговського й І. Мазепи (Полтава), двічі руйнувала Запорозьку Січ (1709 і 1775 рр.). Твердити, що "мы никогда не воевали друг против друга", може лише людина, яка читала тільки "Историю СССР" і не брала в руки навіть "Историю России сь древнейшихь времень" С. Соловйова, який не замовчував невдоволення українських козаків царською колоніяльною політикою. А похід владимирсько-суздальського князя Андрія Боголюбського на Київ у 1169 р. й інтервенція військ М. Муравйова в січні 1918 р., який під Крутами знищив 300 студентів і гімназистів, а в самому Києві розстріляв 5000 громадян тільки за те, що вони розмовляли українською мовою або носили вишивані сорочки? Безперечно, й 359 полонених вояків армії УНР, розстріляних Котовським під Базаром у 1921 р., – "ничтожное количество" в порівнянні з мільйонними жертвами плянового голодомору в 1932-33 рр. (був ще голод у 1921-22 і 1946-47 рр.), безконечних репресій і т.ін.

Ні Англія, ні Франція, ні інші колоніяльні держави не знищили 70 мільйонів осіб з поневолених ними народів (саме таку жертву приніс український народ на будівництво комуністичного суспільства). Незважаючи на все це, він не вимагає помсти, але й не хоче нової Переяславської угоди. Розлучилися Чехія й Словаччина, щоб жити дружніше. Та де, власне, уживаються батьки й діти або брати й сестри на одному обійсті? Перший Рим знищив етрусків, галів, даків. Жодна імперія не була матір'ю для своїх народів. Для того, щоби Росія й Україна дружили, треба, аби росіяни визнавали право українців на власну державу й забезпечили українцям в Російській Федерації такі права й можливості розвитку української мови, культури тощо, які мають росіяни в Україні.

Повторювати помилки прадідів ми не маємо права.

("Народна газета", ч. 3-4, 1994)

***

Українська преса повідомляє, що між Міністерством Оборони України та Міністерством Національної Оборони Румунії підписано угоду про двостороннє військове співробітництво. Ця угода стала підсумком офіційної візити у Румунії делеґації українського військового відомства на чолі з міністром оборони Вітелієм Радецьким. Угодою, зокрема, передбачено взаємодопомогу в галузі підготовки військових кадрів і матеріяльно-технічному забезпеченні військ.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ
ПРЕДСТАНИКА ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про встановлення пам'ятників і пам'ятних знаків та створення військового цвинтаря-меморіялу

Для відзначення 400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького, вшанування пам'яти видатного військового і політичного діяча України полковника Євгена Коновальця, українського письменника, лікаря УПА Юрія Липи, вояків Української дивізії "Галичина", полеглих в липні 1944 під час прориву з оточення під Бродами, та впорядкування захоронень солдатів Радянської Армії і Вермахту:

1. Спорудити у м. Жовкві пам'ятники Богданові Хмельницькому та Євгенові Коновальцю.

2. Встановити пам'ятну таблицю Ю. Липі на будинку місцевої школи у с. Бунові Яворівського району.

3. Спорудити пам'ятний знак і створити на території с. Червоне Золочівського району цвинтар-меморіял вояків Української дивізії "Галичина", солдатів Радянської Армії та Вермахту.

4. Визначити замовниками виготовлення та встановлення:

– пам'ятників Богданові Хмельницькому і Євгенові Коновальцю – Жовківську районну державну адміністрацію;

– пам'ятної таблиці Юрію Липі – Львівське обласне товариство політичних в'язнів і репресованих;

– пам'ятного знака і цвинтаря-меморіялу – Галицьке Братство колишніх вояків Української дивізії "Галичина".

5. Порєкти і моделі пам'ятників, пам'ятної таблиці, пам'ятного знака і цвинтаря-меморіялу затвердити на архітектурно-художній раді при Головному управлінні архітектури і містобудування обласної державної адміністрації.

6. Доручити Львівській експериментальній кераміко-скульптурній фабриці (Ю. Скрипченко) виготовити і встановити пам'ятники Богданові Хмельницькому і Євгенові Коновальцю та пам'ятну таблицю Ю. Липі.

7. Контроль за виконанням розпорядження покласти на першого заступника голови обласної державної адміністрації Ю. Зиму.

Представник Президента України С. Давимука

м. Львів, 28 лютого 1994 р. No. 134

В. Трембіцький

ДО СПРАВИ ВТРАТ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА ОСТАННІХ 70 РОКІВ

РВЕТЕС Росії про задовження України великими імпортами російської нафти, газу, а то й деревного матеріялу для шахт в Донбасі (із астрономічним викликом трильйонових сум), спричинив розумування в нас над... задовженням Росії в Україні не лише за економічну експлуатацію Росією на протязі, так сказати б, "короткого" періоду советської імперії в роках 1920-1990, але і за час царського володіння в глибину століть.

Було б дуже цікаво пройти дослідний матеріял на тему винищування "московською Руссю" України навіть від XII століття нападами її орд зі Суздальщини на Київську Русь.

Згідно із статистичним фактом, поданим на сторінках "Українських Вістей" (ч. 46 за 28.XI.1993) в статті: "Не Україна винна Московії, а Московія Україні" Степана Женецького, це, мабуть, перший раз відважно змальовано друкованим словом цю справу в історичній хронології за біля... 750 років в сенсі проєктованому для науковців, істориків дослідників у цій справі.

Страхітливе підрахування шкод, нанесених українському народові та матеріяльним багатцтвам старій Русі та новішій Україні в трильйонових долярових цифрах, переходить всі сподівання пересічного читача. Але цей рахунковий вимір повинен лише спонукати спеціялістів від цих справ подані факти та валютні вартості опрацювати, щоб прийти вже раз з точним оприділенням історичних діб в статистичному зіставленні; врешті, щоб у сумарному зіставленні подати втрати, оцінюючи вартості людини, щодо віку й її інтелектуальної цінности, в грошевому обрахунку важливої світової валюти.

В час 2-ої світової війни в Америці спеціяльна група соціологів та економістів була встановила, так сказати б, вартість молодої людини, яка на воєнній повинності впала на фронті: вона має свою ціну для родини й американської громадськости та держави як потенційна творча істота в народі. Звичайно ветеранські організації цими справами постійно зацікавлені, з думкою дати відшкодування родині за смерть родича та оцінити втрату творчої спосібности для держави.

Читаючи цифрові зіставлення Степана Женецького та Вол. Жили в "Свободі" (ч. 237 за 14.XII.1993), в його статті "Наш рахунок Росії" в періоді між 1654 - 1914 роками (тобто на протязі 260-ти років) із цифрами даними в загальниковому підрахунку (без уточнення етноциду) 15 мільйонів за 260 років та 30 мільйонів душ (за 1940-1946 роки), дає причину до задуми та аналітичного уточнення джерел та періодів часу, особливо до т. зв. советського часу.

Все-таки обі вищеподані студійні статті настільки важливі, щоби особи, що ці справи досліджують, приспішили свою працю і подали якісь "кінцеві"

висліди нашій громадськості до уваги з закликом дати доповнення, справдження цифр та поодинокі факти. Бо може прийти час, а то й наглий, що треба буде предложити матеріял на конференційний стіл для серйозної аналізи комісій щодо розрахунків України з Росією. Так зробили литовці в 1990 році, подаючи Росії мільярдові суми, відносно поодиноких випадків у певних місцях та їхні причини.

Відомо, що польська сторона преспокійно, але дуже консеквентно випрацювала була ще далеко до 1980-их років свої циферні зіставлення про етноцид, беручи дані із праць експертів Росії. Це ж було несамовито читати російській стороні (такий еляборант) з ... протестами брати все подане під належну розвагу по певним, серйозним причинам... невинности.

Литовський акт оскарження, про який була мова в світовій пресі, досить скрупульозно нотований польською пресою на заході, викликував у нас подив такого опрацювання фактів, а рівночасно обурював Москву вимогою винагородити маленьку Литву в сумі мільярдів долярів. Такі розрахунки практикується часто щодо вартости території, котру дана держава втратила, але виграла процес на відшкодування. В такому випадку довг сплачується під контролею фінансової установи покривдженої сторони. Для прикладу, Польща за втрати нанесені їй Райхом одержала одноразову винагороду в формі приєднання до неї історичних (колись теж й етнічних) слов'янсько-лехітських територій від Німеччини в Шлеську, Поодрії та на Помор'ї.

Завдання цього еляборату є поділитись приблизними цифрами та подати факти наших втрат не за 1993 рік, а за ... 72 роки приналежности України до Советської імперії (СССР).

При цьому слід замітити один дуже неприємний, гейби, "самовбивчий" факт: наше постійне подавання втрати українського народу лише одного т.зв. Великого голоду – 7 мільйонів. Це число є маркантне чужинцеві, як і втрати вірмен в 1915 році. Але ж нам відомо, що за 70 років советчини постраждало не 7 мільйонів, а вчетверо більше, якщо взяти до уваги понесені смертні втрати чи етноцидні вбивства вивезених в Росію чи в Сибір мільйонів наших людей на денаціоналізацію. За підрахунком сьогодні повинно проживати в Російській Федерації 6-12 мільйонів українців в різному стані національної чи етнічної свідомости[1], із можливостями цим нашим запроторенцям при найближчій нагоді повернутись в Україну або бути з нею в тісному контакті.

Все-таки за поважними даними різних статей, енциклопедій українознавства та поодиноких комісій чи груп дослідників в Україні маємо можливість – дискусійною, покищо, наблизнтись до справжнього числа втрат за 70 років советського поневолення. Є також політичні підозри, що, покищо, не побажано занадто дражнити "українську" ще живу советчину величезними вбивствами з передбаченням негідного відшкодування, дражнити Росію цією справою, коли є потреба шукання замирення. Це є своєрідний делікатний фактор також... Одначе, нам аж ніяк не можна скривати чи забувати кривди, вчинені нашому народові. Ми мусимо знати правду, яка є нашим капіталом до розрахунку колись у мільярдових числах.

Підставою та заохотою до виготовлення цього еляборату стала сенсаційна публікація на тему етноциду в цілому СССР, якої автором був І. Курганов. Він з наражениям власного життя від урядових чинників СССР таки подав цифру 110 мільйонів жертв – громадяни Союзу. Цей матеріял п.н. "Три цифри" появився на сторінках "Нового Русского Слова" в 1986 році. Цим студійним еляборатом користувався в своїх дослідах Олександер Солженіцин.

На появу цієї праці була спонтанна реакція української сторони. Ось перші на цю тему публікації:

*П. Пилипенко. Не 60 мільйонів, а майже вдвічі більше. "Америка", ч. 144 за 27.VIII.1988.

*Олесь Калиник. Терор в Україні за Скрипника. "Місія України". ч. 1(3), Нью-Йорк 1962, ст. 174-179.

*П. В. Завадій, Л.К.Шендрик. Познайомтесь з Україною. Київ 1965.

*І. Романов. Трагічна статистика. ("Аргументи і факти").

*O. Vasilyev. Soviet Ukraine (Politizdat Ukraine). Kiew 1970.

*Олександер Татомир. Українська агонія. "Америка", 28.VIII.1985.

*O. Kalynyk. Communism the Enemy of Mankind. (Documents about the Method and Practice of Russia Bolshevik occupation of Ukraine (Edit. U.Y.A., Great Britain, London 1955).

*П. Носенко. Нотатки до теми праці О. Солженіцина в "Новому Русскому Слові" за 12.VIII.1986

*На цю тему теж появилися статті в часописах "Народна Воля", "Гомін України", "Батьківщина", "Українське козацтво" та "Канадійський фармер" 25.V.1978 року з метою зацікавити діяспору подумати про цю історичну проблему. Нам стало тоді встидно, що поляки, балтійці вже давно завершили свою проблему цього питання, даючи світові поважний фактаж з причиновістю, чому за свою повину самостійність у безкомпромісовій боротьбі гинули люди, а сили світу, які рішають долю народів, мали б зрозуміння, що вони мають право жити вільним життям.

Зіставлення наших національних втрат за 1920-1990 роки:

Роки	Означення людських втрат	Приблизна кількість
1920-1921	Фізичне знищення українських партизан	10.000
1921-1924	Пропавші на засланні хуторяни	200.000
1921-1924	Перший голод в Україні	1.000.000
1923-1925	Виселення патріотичної інтеліґенції без повороту в Україну	200.000
1925-1932	Фізичне знищення ветеранів УНР	15.000
	та бувших урядовців УНР в 1918-20 рр.	100.000
1927-1928	Знищено науковців	15.000
	та вчителів	35.000
1928	Виселено письменників, які ще вижили 21 (замовкли творчо)	12.000

1929-1938	Винищено професійну інтеліґенцію (судовими процесами за час Єжовщини)	100.000
1930	Процес СВУ (із засланням на Соловки)[2]	224
1932-1933	2-ий голод в Україні[3]	10.000.000
1939-1940	Вивезено та знищено партіотичну інтеліґенцію Західної України	40.000
1946	3-ій голод в Україні	1.000.000
	разом	12.762.224

Воєнні втрати України 1941-1945:

1941-1946	Втрати серед цивільної людности по селах і містах	3.000.000
1941-1944	пропало в невідомих умовинах	1.500.000
1941-1945	Загинуло на фронтах	1.000.000
1941-1946	Загинуло в німецькому полоні	1.045.000
1941-1942	Евакуйовано насильним шляхом "на схід" – простори Уралу, Сибіру і Далекого Сходу	1.600.000
1946	Вивезено "на схід" в Сибір та на Далекий Схід	1.400.000
1944-1946	Виеміґрувало в західний світ, основно з Західної України	600.000
	разом	8.545.000
	Всього разом за час 1920-1946	21.307.224

Зіставлення етноцидної вартости

Коли ж підрахувати відсоток людности, яка повинна б жити сьогодні, то в Україні було б не біля 38 мільйонів українців, а на 21.307.000 більше, тобто разом 59.300.000 українців, не враховуючи природного приросту.

За підрахунком Центрального Комітету Українців Російської Федерації мало б бути між 6-12 мільйонів українців, що вказує на 9 мільйонів втрат української людности на території Росії. Коли взяти вартість людини втраченої у 2-ій світовій війні, за оцінкою американського статистичного громадського підрахунку, на біля 30 тисяч долярів, то за 29 мільйонів винувата сторона мала б винагородити український нарід сумою біля 870 мільярдів долярів. Це не враховує витрат матеріяльних втрат, які понесла Україна як економічна цілість за 70 років совєтсько-російської влади, і сума була б у трильйонах долярів.

---

1. Public opinion center surveys Ukrainian population in Russia by Oksana Zakydalsky. The Ukrainian Weekly, No. 50, Jersey City, N.J., 12.XII.1993, p. 3 & 22.

2. Процес СВУ став підставою до великого переслідування патріотів, багатотисячних чисток в наступних роках.

3. Подані дослідниками Великого голоду числа втрат на 2.5 – 5 мільйонів в Енциклопедії Українознавства, ст. 406, виявилися точними. Заява Н. Хрущова в його довірочній розмові з М. Шолоховим 16.В.1953 року, опублікована в виданні "Русь Зернова, подано жертв голоду 12 мільйонів.

Олег Гринів

УКРАЇНА ЯК ЕВРОПЕЙСЬКА ПРОБЛЕМА

Якби розуміння України як европейської проблеми не припізнилося, то наш континент міг би бути врятований від багатьох випробувань, що принесли стільки людських жертв. Йдеться насамперед про другу світову війну, до якої в чималій мірі спричинилось нерозв'язане українське питання. Перебільшень тут нема. Без України більшовицька імперія як одна з призвідниць цієї війни не змогла б навіть виникнути.

Про ролю України в контексті передвоєнної Европи писали не тільки українці. В 1938 році відомий французький історик Рене Мартель, висловлюючи цікаві думки про тодішнє становище і майбутній розвиток українського народу та взаємини України з Францією, вдався до фактів з історії своєї країни. Він згадав, що граф Д'Отрів, який був під впливом Талейрана, заявляв: "Ця держава (Україна – О.Г.) буде однією з найбільших перешкод для честолюбних плянів Росії та її претенсій на Чорному морі і Босфорі... Відкинута назавжди з Чорного моря, Росія буде змушена відмовитись од своїх непродуманих плянів різних завоювань, захоплень, привласнень".

Наполеон мав намір допомогти Україні стати незалежною державою. За його плянами, Україна як самостійна держава відкрила б широкі можливості для торговних взаємин з Францією. Вона змогла б купувати французькі мануфактурні вироби, вина, продаючи свою пшеницю, вугілля, шкіру, худобу.

Значну увагу українському питанню приділив англійський журналіст і економіст Ланселот Лавтон (Лотон), який за півроку до початку другої світової війни бачив Україну "найбільшою проблемою Европи", хоч признався що не є "приятелем України". За кілька років до цього у статті "Гноблені українці" він писав: "Останнім часом вперто постає перед громадською опінією проблема цієї країни – нації, яка була поневоленою протягом століть. Дивно тільки, що це не сталося раніше. Дивно тому, що українська нація така ж давня, як і британська, але донедавна в Англії дуже мало осіб чуло про неї".

Інтерес представників двох великих европейських націй до України був не випадковий. Політика Німеччини щодо українського народу не могла не викликати у них занепокоєння. З санкції Гітлера угорські війська окупували Карпатську Україну, а більшовицька Москва поневолила Галичину та Волинь. Союз двох тоталітарних режимів загрожував світові. Українська газета "Тризуб", що виходила в Парижі, 10 грудня 1939 року висловила тривогу: "Перемога Гітлера-Сталіна – це кінець всім, ще нині вільним та незалежним державам, це зміцнення тих кайданів, у яких заковано наш народ. Навпаки, перемога великих західних демократій дає нам величезні перспективи, відчиняє перед нами можливості і для досягнення нашої незалежности". Український комітет Парижа в лютому 1940 року заявив, що всі надії українців тісно пов'язані з перемогою двох великих держав – Франції та Великобританії.

На жаль, результати другої світової війни не дали користі українцям. Поразка гітлерівської Німеччини призвела до посилення московського гніту на наших землях. Погляди Р. Мареля та Л. Ватона на ролю України в історії Европи в основному збігаються. Окремі неточності й помилки, допущені ними, мають другорядне значення.

Французький історик застерігає проти спроб приписати саму назву "Україна" вигадці "віденського педанта", бо це слово вживається вже в літописах XII ст. Хіба не відомо, що найвизначніший французький географ XVII ст. Боплан назвав свою основну працю про Східну Европу "Описом України, кількох провінцій від кордонів Московії до границь Трансільванії"? Спробам показувати Україну "німецькою інтриґою" Р. Мартель на таких же підставах протиставляє "французьку інтриґу" від Людовика XIV до Наполеона. Тільки необізнаність з реальним становищем України підживлювала різні нісенітниці, що публікувались у тодішній французькій пресі.

"З новою силою нерозв'язане українське питання, пише Р. Мартель, заявило про себе в 1917 році, але воно не було розв'язане. Світова війна закінчилась, проте для Східної Европи не було знайдено рівноваги". І додає: "Вона її болісно, зі зброєю в руках шукала протягом трьох років безладдя й кривавої боротьби. Вона її досі не досягла. У наш тривожний і такий непевний час ми всі передчуваємо, що наближаються глибокі зміни. Україна з її багатствами, кажуть, є кінцевою метою німецького просування на Схід". Сучасні аспекти українського питання у міжнародному питанні Франція не може іґнорувати. Історик дорікає французам, що вони не змогли "осмислити життя в його складній багатогранності", що видно й на підході до українського питання: "Ось уже п'ятнадцять років ми вивчаємо його, а наша загальна концепція ще не має остаточних висновків". Він пробує з'ясувати, як це питання виникло в різних країнах, які захопили українські землі.

Аналогічно підходить до українського питання й Л. Лавтон, аналізуючи становище українців не лише в Радянській Україні, а і в складі інших держав. Він зазначає, що Радянська Україна територією дорівнює Німеччині без Австрії. Вона багата вугіллям, чавуном та іншими сирівцями. Р. Мартель до природних багатств України відносить хліб, цукор, донецьке бугілля, багате на марганець криворізьке залізо, електроенерґію. Отже, Україна багата тими сирівцями, які потрібні Німеччині, чого вона й не приховує.

Л. Лавтон зазначає, що Німеччина й Австрія в минулі часи мали сильні економічні та культурні зв'язки з українськими землями, чим не можуть похвалитися інші европейські нації. Гітлер також поставив перед німецьким народом завдання "солідною працею німецького плуга" досягти поставленої мети на землях на Сході. У той час, на думку Л. Лавтона, західні демократичні держави "перебирають і вибирають дуже обережно тих, кого наділяють своєю симпатією, і не завжди дістають її той народ і ті національності, які тієї симпатії найбільше потребують". Так було, зокрема, після першої світової війни, коли альянти фактично схвалювали загарбання українських земель сусідніми державами. На догоду Франції, яка була зацікавлена у великій Польщі як сильній державі, під польським пануванням опинились західноук-

раїнські землі, але поляки так і не виконали своєї обіцянки надати автономію Галичині. Альянти не заперечили проти окупації Румунією української Буковини. Те ж стосується і Карпатської України.

Р. Мартель обґрунтовує доконечність для Франції грати свою "партію" щодо України, для чого, як він пише, "потрібні незначні зусилля". Докази для цього він шукає не лише у французьких архівах, але й виходить з того, що "не існує ніякого озлоблення між українським і нашим народами", бо французи ніколи не загрожуватимуть ні свободі, ні незалежності України. До таких "незначних зусиль" він, зокрема, відносить встановлення активних взаємин між французами та українцями. Йдеться насамперед про налагодження такої інформації, яка б не допускала різних нісенітниць про Україну в пресі, не дратувала б "української вразливости". На його думку, така інформація і взаємні зустрічі відкриють шляхи для великої взаємокористи. Він бачить українську національну ідею живою.

Конкретно-історичний підхід до статей Рене Мартеля і Ланселота Лавтона засвідчує їх цінність і сьогодні. Вони викликають зацікавлення і спонукають до пошуку різних варіянтів зміцнення України як незалежної держави.

Олег Гринів, доктор філософських наук, м. Львів

("За вільну Україну", ч. 6-7, 1994)

Репортажі

Володимир Молодецький

УКРАЇНА: ЯК Я ЇЇ БАЧИВ

(Частина третя: Карпати)

Приїхавши з Києва до Львова на відзначення 50-ліття створення Дивізії "Галичина", я затримався у приятелів моєї знайомої з Києва, панства Іванки і Богдана Саміло. Молоді, працьовиті, дуже приємні люди. Я скоро з ними заприятелював. Коли я згадав, що моя дружина з Коломиї і в жовтні приїде мене відвідати в Києві, п. Богдан запропонував, що він візьме вільне з праці й повезе нас своїм автом до Коломиї і, якщо схочемо, в Карпати. Самозрозуміло, що пропозиція мені дуже сподобалася. Вернувшись до Києва, знаючи, що в останній хвилині не завжди можна дістати квитки на поїзд, я рішив їх заздалегідь купити. Купно квитків на потяг в Києві, справа більш складна, як у Канаді. Знаючи, що продаж квитків для іноземців (треба показати пашпорт) починається о другій годині по полудні, я примістився при віконці каси уже о годині першій. Мав щастя, був тільки третім у черзі. Моя черга прийшла о год. 2:20. Саме тоді касирка остентаційно закрила віконце, заявляючи: "Технічний перерив". Що таке "технічний перерив" двадцять хвилин після відкриття каси, я не знав, але не мав виходу і мусив почекати півгодини. Врешті діждався. Вправді дістав квитки не на цей потяг, на який хотів, не таке купе, яке хотів, і тільки до Львова, а назад до Києва, сказали мені, буду мусив купити вже у Львові. Але це не важливе. Важливе, що в мене в кишені два квитки до Львова на той день, коли я хотів їхати. Коли приїхала моя дружина і я їй сказав, що не міг дістати квитків на двоособове спальне купе, тільки на чотириособове, вона була виразно заскочена. "Якже ж я маю їхати в купе з чужими людьми?" Я старався їй пояснити, що я так уже їхав і не такий страшний чорт, як його малюють. Дійсно, поїздка була досить приємною. З нами їхала якась жінка, яка, як виявилось, була "свідком Єгови" і старалася нас переконати у правильності свого вірування, і якийсь молодий мужчина, що говорив дуже мало. Коли принесли постіль і ми постелили наші ліжка, розмови закінчилися і ми полягали спати. У Львові на станції уже чекав на нас п. Богдан.

Хата панства Саміло на вул. Городничій на Замарстинові. Їх власна хата, яку збудувала мати Богдана, а тепер вона з донькою займає долішню частину, а Богдан з жінкою Іванкою і двома донечками, Галею і Оксанкою, горішню. Мешкання просторе, чисте. Виглядало мені, одначе, що мешканці Львова мають більше проблем роздобути харч, як селяни Черкащини. Хоча дають собі раду не зле. Біля хати подвір'я, на якому малий городчик і гордість Богдана – дванадцять курчат у загороді. Двадцять кілометрів поза містом у них земельна ділянка, на якій вирощують картоплю, капусту, огірки й інше. Це справді не легка справа тому, що бензини до авта важко дістати, і Богдан

після праці мусить їздити ровером двадцять кілометрів, щоби зайнятись городом. Одначе і він і Іванка роблять це з ентузіязмом і не нарікають на "злу долю", зокрема, не плачуть, що "за Брежнєва було краще", як то можна часами почути від людей, які чомусь забули, що за Брежнєва, крім ковбаси, були і концтабори.

У Львові залишаємося два дні, і при помочі й добрій волі Богдана, розносимо по Львові листи, пакунки й ліки, які передали Орисі знайомі у Канаді для своїх родичів чи прнятелів.

Врешті виїжджаємо до Коломиї. Вправді, в 1991 р., коли ми були в Україні на відкритті пам'ятника полеглим під Бродами, ми також вступили до Коломиї, але були тільки кілька годин і не мали змоги стрінутися з Орисі знайомими з давніх часів. Тепер можемо бути в Коломиї кілька днів і Орися має адреси своїх товаришок, ще з давніх, давніх часів. На жаль, родичів вже ані я, ані Орися в Україні не маємо. Орися може їх знайти на коломийському цвинтарі, а я на Личаківському у Львові. По дорозі до Коломиї з зацікавленням приглядаємося селам. Орися пізнає назви сіл, але каже, що зміни великі і все виглядає інакше, як колись. Нема малих дерев'яних, соломою критих хат. Більшість хат муровані, криті бляхою. Де не де вистрілює вгору понад всі хати високий поверховий дім, що псує вигляд села. Говоримо на цю тему. Дійсно, теперішнє село втратило свій романтизм, але, що ж робити, це проґрес. Все ж таки легше жити в мурованій, бляхою критій хаті, як у дерев'яній під стріхою. При дорогах чудові каплички. Чим ближче до Коломиї, тим більше їх у гуцульському стилі. Правда, і тут видно зміну. Каплички не з різьбленого дерева, але з витисканої бляхи. Але бляха витискана на гуцульський взір і це виглядає дуже гарно. Трохи дивним мені виглядало, що бані на новозбудованих церквах не мальовані, а залишені в натуральнім вигляді бляхи і виглядають мов срібні. Я срібних бань наших церков дотепер не бачив. Пояснюють мені, що бракує фарби.

Заїжджаємо в Коломию. Знаходимо вулицю Івана Франка, на якій живе Орисі товаришка Ліда. Зустрічаємося з нею, знайомимося з її синовою Даринкою і внучкою Миросею. Син Ліди, на жаль, виїхав в службових справах до Дніпропетровська. Приходить сестра Ліди, Зеня, і ще одна товаришка зі шкільних літ, Дарка. Починаються оповідання, спомини. Я і Богдан почуваємося тут чужі. Ведуться розмови про людей, яких ми ніколи не знали, але для них вони близькі, колись вони відігравали ролю у їхньому житті. Ліди хата велика, мурована. Ліда розказує, як вона зі своїм мужем цю хату будували. Вернувшись з праці, брались до копання фундаментів, мурування стін. "Часами, – розказує Ліда, – ми так працювали цілу ніч і ішли назад до праці, не лягаючи спати". Врешті хату збудували, але її муж, виснажений каторжною працею, помер. Пані розповідають свої переживання. Запримічую, що Богдан починає прислухатися з увагою. А вони говорять про німецьку окупацію, німецький терор, їх арешти й муки у німецьких таборах. Співпрацю з УПА, розстріли упівців. Орися розпитує про свого брата Романа, який згинув в УПА десь у 1949-50 роках. На жаль, нічого певного не знають. Повторяють поголоски, які ми вже чули. Ліда і Зеня, доньки священика, під

їх хатою був бункер УПА. Розказують про напружені моменти під час совєтської окупації, про життя в ґулаґу. З упівського бункера Зеня зберегла багато літератури, папір одначе вже розлітається. Вона це переписує на машинці, щоби зберегти якмога довше. Богдан признається, що таких історій від живих очевидців він ще не чув. Він зворушений і захоплений патріотизмом тих старших пань, які кажуть, що жити і на сухій картоплі можна, щоби тільки була Україна.

Одного пополудня їдемо до Шешор. Мала місцевість, село над річкою Пістинкою. Чарівний краєвид манить не тільки туристів, але й мешканців тих околиць. Орися пригадує собі Шешори ще з молодости, ще з часів, коли ходила в Коломиї до школи і відвідувала Шешори для дозвілля. Залишаємо авто при дорозі і спускаємося вниз крутою стежкою. Внизу шумить Пістинка, протискаючись поміж скелями і з шумом, знаменним тільки гірським рікам, паде вниз чудовим водопадом; розбившись внизу, піниться мов пиво. Пані мовчать і видно, що задумані, мабуть, в думках згадують минуле. Я і Богдан, перескакуючи з каменя на камінь, любуємося околицею. Шкода, що вже жовтень і дещо захолодно, щоби скупатись у цій річці, чиста вода котрої ще не показує жодного індустріяльного забруднення.

Вечером вертаємося до Коломиї і довідуємося, що на другий день в Косові відбувається ярмарок. Про косівський ярмарок я чув багато від Орисі як про дуже кольоритну подію. Гуцули й гуцулки в народній ноші приїжджають на ярмарок на малих гуцульських кониках, розкладають своє добро на власної роботи килимах і цілий ярмарок виглядає як одна велика Великодня писанка, а довкруги чути гру на сопілках. Не диво, що маючи таку видеалізовану уяву про косівський ярмарок, я не міг дочекатися наступного дня. До Косова приїхали ми вранці. Вночі падав дощ, земля довкруги була вогка, а розтоптана сотнями ніг, перемінилась у болото. По тому болоті заїжджали гуцули на ярмарок зі своїм крамом. Заїжджали не на малих гуцульських кониках, але на мотоциклетах і вантажних автомашинах. Народної ноші не видно, як кажеться, навіть на смак. Молоді гуцулки, вдягнені у міні спіднички, на ногах, замість постолів, помимо болота, черевички на високих закаблуках. Звуку сопілки я таки нігде не чув. І я, і Орися були тим розчаровані, але пояснили собі проґресом. Все таки вантажне авто дорожче від коня і коли гуцул його має, значить він заможний. На ярмарку продавали речі, потрібні в господарстві кожного дня такі, як: знаряддя, цвяхи, колодки тощо. Були мистецькі вироби з дерева, інкрустовані коробки, свічники, ткані скатерті і всяка всячина. Продавали і за купони, і за доляри, одначе, воліли брати доляри. Діти заїдали морозиво й цукерки.

З Косова ми поїхали в Карпати. Осінь. Природа міняє свої кольори. Довкруги ліси, в яких переважає смерека, але почерез зелень смерек пробиваються різні кольори: різні відтінки жовтого і червоного на листяних деревах. Узбіччя гір покриті травою. На них пасуться вівці. На узбіччях, високо в горах, маленькі хатки. Дивуєшся, як вони можуть втриматися на крутих узбіччях. В'їжджаємо в село Верховина. Це колишнє Жаб'є. Дорога іде трохи підгору, а внизу шумить Чорний Черемош. Перед нами пишається

новозбудована церква зі срібними банями. Перед церквою пліт, чи радше загорода, а на ній напис: "Верховино, світку ти наш". Питаємо селян, яка то церква. Кажуть, що православна." А де греко-католицька?" – питаємо. "Нема, – відповідають, – згоріла". Трохи дивуємося, що тут в центрі Гуцульщини, де православних колись зовсім не було, тепер нема греко-католицької церкви.

Церква в селі Верховина

Але що ж – "Темпора мутантур". Минаємо село і недалеко за ним заїжджаємо під хату, яка колись належала до дідуся пані Ліди. Хата над Черемошем у місці, де вливається друга, менша річка. Трохи дальше хата гуцула, донька якого виїхала до Англії заробити трохи грошей, бо вони хочуть тут побудувати готелик для туристів. Заходимо до нього і збуваємо час на приємній розмові. Коли від'їжджаємо, він просить: "Залишіться переночувати, заріжу барана, насмажимо шашликів, поп'ем самогону". На жаль, у нас були інші пляни.

Їздили ще багато, але в поворотній дорозі, таки коло села Верховина, зустрінула нас приємна несподіванка: група жінок в гуцульській ноші ішла дорогою навпроти нас. Ми затримали авто і жінки нас окружили. Кожна мала перевішений на ленті через плече коровай. В руках пляшки з самогоном і джерельною водою. Ішли скликувати гостей на весілля. Обступили нас і почали нас частувати. Одна з них, старша гуцулка, з гордістю показала на молоду: "Це моя онука, виходить заміж", – і, простягнувши склянку з самогоном, запрошувала: "Пийте на її щесте". Богдан, який був за водія, відмовився, але я, пасажир, використав нагоду і потягнув незле на "щесте" її онуки.

В Коломиї було дві церкви. Одна, Благовіщення, побудована ще в 1587 році, а друга вже нова, але побудована ще до війни. Обі колись були греко-

Просять на весілля

католнцькимн. Тепер стару церкву Благовіщення передали православним. Для нас власне ця церква була важлива. З нею пов'язані спогади Орисиної молодости. Орисі брат Роман, той, що загинув в УПА, був різьбар і вирізьбив Ісуса Хрнста на хресті, натуральної величини й подарував до церквн Благовіщеня. Цей хрест і тепер ще там на стіні. На цвинтарі біля церквн поховані її батьки, тато і мама, а зараз за ними її бабуся. Всі вирушаємо на цвинтар. Попрятавшн могнлн і помолившись, ідемо по цвнитарі. На гробах находимо багато прізвищ знайомнх Орисі. Там спочнвають і вчителі, які колись її вчнлн і багато подруг та друзів, з якими ходила до школн. На окремому місці стрілецькі могили, де за Польщі на Зелені Свята відправляли панахидн і відбувалнся демонстрації. Прн вході на цвинтар внсипана "стрілецька могила" – пам'ятннк полеглим в часі Внзвольннх Змагань. За Польщі під тою могнлою, на Зелені Свята, як мені розповідали, часто доходило до сутичок з польською поліцією.

Прикро, але мусимо прощатися з Коломиєю. Я ще перед поворотом до Канади мушу повернутись на кілька днів до Києва, до праці в Корпусі Мнру, щоби залишнти все в порядку. Вертаємося до Києва "по-панськи" в двоособовому купе. Богдан, використавши свої знайомства, дістав бажані квиткн. В потягу згадуємо слова пісні, напнсані на церковній загороді у Верховині: "Верховино, світку ти наш, гей, як у тебе так мило..." Чи може бути десь гарніше і миліше, як на своїй батьківщині?

Минуле

Омелян Кульчицький

КУЛЬЧИЦЬКИЙ І КОЗАКИ В ОБОРОНІ ВІДНЯ

Уже минуло 310 років від перемоги християнськими військами 200-тисячної турецької армії, котра намагалась захопити серце Европи – Відень і накинути ярмо неволі на Австрію, а з бігом часу і всю Европу. Це була перемога християнської віри над ісламською, і, здавалось, непереможною турецькою імперією.

В тих часах Україна була виснажена постійними нападами турків та монголів. Україна, так би мовити, була невидимим охоронним муром для західної Европи перед турецькими нападами. Турки безпощадно нищили мирне населення України, грабували майно, а молодь забирали в ясир і виховували з них яничарів. Перемога над турками під Віднем припинила ті напади, котрі з бігом часу взагалі зникли. Перед наступом турецької орди на Відень цісар Леопольд виїхав з міста, щоб не попасти в турецькі руки. Він не вірив, що Відень вдасться врятувати, але душею оборони міста став граф Штаремберґ, котрий віри не втратив. В липні 1683 р. великий турецький везир Кара Мустафа зачав облогу Відня. Він обложив місто около 200-тисячною армією на правім боці ріки Дунаю від Швехату в напрямі Ґуммендорфу аж до Нусдорфу. Великий стах огорнув мешканців Відня.

Оборона міста в тому часі була дуже слаба, бо начисляла не більше 3 тисяч вишколеного війська і 5 тисяч слабо озброєних і недостатньо або взагалі невишколених у військовому ремеслі мешканців Відня. Щойно з приходом на поміч оборони графа Штаремберґа і його війська ґарнізон збільшився до 20 тисяч вояків.

Вночі 17 липня положення оборонців значно погіршилось, бо ворогові вдалося захопити Пратер і передмістя Леопольдштадт. Тим майстерним маневром турецькі війська перервали зв'язок міста з лівим берегом Дунаю. В місті почався голод, а епідемія червінки десяткувала оборонців та мешканців Відня більше і більше. Сальви турецької артилерії ширили велике спустошення в місті і спричиняли великі пожежі, котрі важко було контролювати.

Мешканці міста пригноблені, виснажена оборона не вірила, що Відень вдасться захистити, лише один граф Штаремберґ закликав оборонців до хоробрости, а мешканців до витривалости. Штаремберґ пригадав успішну оборону міста під час першої облоги Відня 1629 року турецьким султаном Сулейманом. Перед цілковитою облогою міста граф Штаремберґ висилав післанців до князя Лотаринґського, інформував його про ситуацію у Відні. Зі своєї сторони князь обіцяв прийти на відсіч міста. Коли всі кур'єри попали в турецькі руки, Штаремберґ за всяку ціну хотів поновити зв'язок з князем. Він шукав людей, котрі добре володіли турецькою мовою. Одним із перших зголосився Юрій Франц Кульчицький. Він був розвідником віденського посадника міста Лібенберґа та добровольцем оборони міста. Зголошення його

прийнято. Негайно він одержав від графа Каплієрія (тайного цісарського радника) потрібні документи і лист до князя й рушив в дорогу. Ю. Кульчицький, одягнений як купець із своїм приятелем сербом Михайловичем, як слугою, вирушили в дорогу 12 серпня. Супроводив їх крізь браму Шотгенгораж аж до зовнішніх палісад сам граф Штаремберґ. На Верінґштрассе Кульчицький з своїм приятелем опинились між турецькими шатрами. Нагло зірвалась сильна буря, а тут ніде скритись перед дощем. Під розлогим деревом діждались ранку. Переходячи попри турецьке шатро, перед котрим стояв аґа – турецький старшина, поздоровили його по-турецькому. Він запитав їх, хто вони й куди йдуть? Кульчицький відважно сказав, що він турецький купець, а тепер постачальник харчів для турецької армії. Турецький старшина повірив, почастував їх кавою і вони пішли далі. Звідси пішли в напрямі Календорфу і побачили далеко розвідувальну стежу. Вони скоро звернули з головної дороги на польову, і через виноградник, котрий дав їм заслону, дістались до лісу, а відтак до Найдорфу. Думали, що там стрінуть цісарське військо. Зблизились до берега Дунаю, і там їх обстріляли з малого острівця, на котрому схоронились віденці перед турками. Ю. Кульчицький переконав їх, що вони не турки і просив, щоб перевезли їх на лівий берег ріки до князя Лотаринґського, бо вони є післанці графа Штаремберґа. На лівому березі Дунаю їх захопила цісарська патруля і запровадила до полковника Доната Гайслєра. Полковник дав їм коні, щоб вони швидше дістались до головної квартири князя Лотаринґського в Штадсмандорфі. Кульчицький запалив велике вогнище, це був домовлений знак, що він стрінув князя.

Лишилося велике завдання повернути із листом від князя назад до Відня. Мешканці Нусдорфу перевезли їх на правий берег Дунаю і вони з великими труднощами щасливо повернули до Відня.

Вістка про поворот Кульчицького 17 серпня 1683 року розійшлась по місті із швидкістю звуку. Добра новина, яку приніс Кульчицький, скріпила духа оборонців міста. Граф Штаремберґ опублікував листа від князя та рівночасно згадав, що в короткому часі прийде допомога з Баварії та Саксонії і кількадесятитисячна армія Собєського з українськими козаками. В тому часі турецька армія втратила Братіславу і цісарська армія перемогла в боях мадярського Текелі, котрий був союзником турків.

Після повороту Кульчицького до Відня, облога міста не тривала вже довго. 1 вересня оборонці міста побачили велике вогнище на Каленсберґу. Це був домовлений знак, що європейські війська готові до наступу. Два дні пізніше німецькі війська заатакували турків на двох фронтах із Нусдорфу та Деблінґу, а польський король Собєський з українськими козаками та польськими гузарами пішли в наступ на головну квартиру Кара Мустафа. Свята Ліґа, котру заініціював папа Інокентій XI для оборони християнської віри, а в загальному цілої Европи, не мала великого значіння, бо це був союз лише Польщі, Австрії та Венеції. Решта европейських держав не приєдналася до цієї спільноти з невідомих причин.

Історичним джерелом, яку ролю виконав Кульчицький в часі облоги Відня, є описано в невеликій брошурі І. Б. Майра п.з. "Kolczicki Georg Franz",

1684 р. Автор цієї брошури переповідає спомин Кульчицького, якими дорогами він перебрався через турецький перстень облоги, та небезпеки, на які він натрапляв.

Папа Інокентій XI, знаючи про хоробрість козаків та їх досвід у боротьбі проти турків, наглив Леопольда та Собєського, щоб вони вербували козаків для оборони Відня. На їхнє озброєння та вдержання папа призначив велику суму фльоринів (золота італійська монета). Король Собєський і князь Леопольд плянували вислати козаків на кордон Туреччини, але вже було запізно, бо турецька армія перейшла вже кордони Австрії та Мадярщини. З козаків був створений папський корпус, котрий спочатку начисляв 3 тисячі козаків. Він воював під ватиканським знаменем. Крім папського корпусу, було більше козацьких з'єднань під командою полковників Гоголя, Самійленка, Сірка, Гурка (Палія) та інших.

Турки мали свої пляни щодо України, вони готові були визнати незалежність України, підпорядкованої Туреччині. Папа, зі своєї сторони, робив усі можливі заходи, щоб не допустити до угоди, щоб Україна стала турецьким союзником. Ізидор Нагаєвський, польовий духовник козацтва, твердив, що в обороні Відня брало участь 14.700 козаків під командою Гоголя, а піля його смерти С. Палія.

Собєський у своїх споминах писав, що козаки виконали важливе завдання в обороні Відня, бо вони здобули головну квартиру Кара Мустафи і змусили турків до втечі. Слід згадати, що король Собєський в листі до своєї дружини писав, що він тепер нетерпеливо жде на прибуття козаків, без яких він не розпічне битви. В битві під Віднем згинуло 6 тисяч турків та одна тисяча альянтських військ.

В погоні за втікаючими турками гнались козаки і змусили їх до битви під Парканами на Угорщині, де згинуло коло десять тисяч турків в переправі через Дунай.

Турецький султан Магомет, довідавшись про розгром його військ під Віднем, побачив, що його пляни заволодіти Европою пропали і зі злости наказав вбити Кара Мустафу.

На вістку про перемогу над турками папа Інокентій XI відслужив Святу Літургію в апостольській столиці у намірені козаків. У Відні залишилось багато пам'яток із битви під Віднем, нпр., парк "Тіркеншанцпарк" з пам'ятником Собєському з написом "Рекс Польонія Дукс Україніє". Яку ролю відіграли козаки у визволені Відня, варто б прочитати статтю австрійського журналіста з 1975 р. Франца Гуммера п.з. "Чи козаки врятували Відень?" в часописі "Зальцбурґер Нахріхтен". В тій статті він твердить, що козаки у великій мірі причинились до розгрому турків, бо вони напали на головну квартиру Кара Мустафи і здобули велике зелене шатро Кара Мустафи, та зохипили великі багатства. Події того змісту невідомі нашій історії, але вони зберігаються у ватиканських архівах.

Після закінчення віденської військової операції і прогнання турків з Мадярщини, папа окремим листом, з датою 8 червня 1684 року, подякував козакам за участь у визволені Відня. Копія листа зберігається у ватиканських

архівах. У історичному музею зберігся образ, на котрому змальований штурм козаків під проводом графа Потоцького.

В році 1710 помер заслужений учасник битви під Віднем Семен Палій, якого постать змалював Т. Шевченко в поемі "Чернець". Справжнє прізвище Палія було Гурко. Козацьким загоном, що брав участь у визволенні Відня, спершу командував Гоголь. Коли Гоголь згинув у боях, команду перебрав білоцерківський полковник Семен Палій. На Запоріжжю він виказав себе добрим і відважним вояком, а опісля талановитим козацьким старшиною. У народніх переказах говорилось, що він був такий відважний, що без надуми йшов на кожного ворога. За переказом, одного разу коли він побачив чорта на скелі, не налякався, вхопив рушницю, вистрілив і убив чорта. Нечиста сила розлялась кипячою смолою, з цієї гарячі скеля палала вогнем. Тому прозвали його Палієм. Визволення Відня було великою подією XVII століття. Здобич була велика. Між скарбами турки залишили 300 мішків сивозелених зерняток. Ніхто не знав, що з ними робити. Ніхто не хотів їх взяти, думали що це корм для худоби. Вкінці хотіли ці зернятка вкинути у ріку або спалити. Врятував ті зернятка від знищення Ю. Кульчицький. Будучи в турецькому полоні, він добре знав таємницю тих зерен. Іслямські володарі із Мекки, святого місця ісляму, вже скоріше виготовляли із цих зерняток напиток, котрий звали "кавою", але це залишилось таємницею іслямського світу. До Туреччини каву привіз султан Селім в 1517 році з Єгипту.

Юрій Кульчицький пішов до графа Штаремберґа і просив, щоб той подарував йому ті сивозелені зернятка, котрі турки залишили. Він розказав графові, що з тих зерняток готовлять напиток, котрий не має алькоголю, але легко розбуджує кров. Посадник міста і міська рада подарували Кульчицькому ті зернятка і рівночасно дали йому дозвіл на відкриття першої каварні у Відні. Спочатку Кульчицький виготовляв каву по-турецькому – чорну та гірку. Вона віденцям не смакувала. Припадково одного дня впала грудка цукру до кави і вона смакувала краще. З часом він зачав експерементувати: додав молока до кави. Таку каву полюбили віденці, і від того часу кава стала популярним напоєм віденців, а зчасом і цілого світу.

Першу каварню відчинив Кульчицький на вул. Шльоссерґесхен. Незабаром цей льокаль був замалий, і він відкрив новий під "Синьою пляшкою". В цей спосіб Ю. Кульчицький став "патріярхом" віденських каварняників і піонером широко розповсюдженої кави. Кава стала буденним напоєм всього людства. Багато смакунів кави відвідували його каварню, але були й такі, що приходили до каварні, щоб побачити визначні особи політичного світу, між ними і граф Штаремберґ.

Юрій Франц Кульчицький народився в 1640 році в селі Кульчиці Шляхетські, на Бойківщині, біля Самбора, в Україні, із родовитим прізвищем Шелестович гербу Сас. Був охочим до науки, тому батьки послали його до церковної школи в Самборі. По закінченню школи, в молодому віці вибравсь на Запоріжжя і вступив до запорізьких козаків, де вивчив турецьку мову. У сутичці з турками попав у турецький полон, де удосконалив знання турецької мови та пізнав їх побут та звичаї. По втечі з полону, працював перекладачем

турецької мови в "Білгородській Орієнтальній Компанії", котру заснували віденські купці, під патронатом цісаря Леопольда. З бігом часу Кульчицький залишив ту працю і став купцем-імпортером орієнтальних товарів, з осідком у Відні. Ю. Кульчицький був одружений з Марією Уршулею. Помер у Відні на сухоти в 1694 році, на 54 році життя. Поховано його на цвинтарі біля церкви св. Стефана. Із його могили та цвинтаря і сліду нема. На тому місці стоять великі кам'яниці. Залишилось багато пам'яток по Кульчицькому. На розі Фаворіттенштрассе, ч. 64, у IV окрузі міста, над каварнею "Ґранд Кафе Цвірін цум Кольчіцкі" на висоті одного поверху видніє бронзова статуя Кульчицького, проєкту славного різьбаря Еммануїла Пендля. Статуя величини людини в турецькому одязі, в такому, в якому він переходив через турецьку облогу. Крім пам'ятника, у Відні є вулиця "Кольчіцкі-ґассе". Портрет Кульчицького є також у музею віденської ратуші та в технічному музею на Маріягільфештрассе, де існує змодернізована перша його каварня, що своїм виглядом нагадувала українську сільську хату. Назва села Кульчиць походить від слова Коль і чічі – це трипільська назва: Коль – околиця, чічі – гарна.

Отець декан Городиський, довголітній парох села Кульчиць, котрого добре пам'ятаю, досліджував давнину Кульчиць Шляхетських і на підставі хронік, архівів та записок дослідив, що Кульчиці існували вже 1267 р. за часів галицького князя Льва Даниловича. Визначні Кульчицькі науковці дослідили, що предки Кульчицького походять із ятв'ягів.

Рід Кульчицьких розрісся, і для відрізнення вони прибирали родові прізвища (придомки) як: Ґут, Хапка, Ручка, Густ, Цмайло, Жигайло, Мількович, Вагинич, Штокайло, Волчко, Дашинич та інші. Всі ці родини належать до гербу Сас. Великий рід Сасів – це не природний зв'язок родів, а назва ще передісторичної племінно-родової спільноти.

Джерела:

Іван Филипчак: Юрій Кульчицький герой Відня.

Остап Грицай: Українці і визволення Відня 1683 р.

Недавно одну з вулиць Львова назвали іменем Ю. Кульчицького

РОЗШУК

Дещо про сбе: я, Евстахій Масло, восені 1944 року, разом з моїм стриєчним братом Віктором Власюком, відправились зі Львова до української дивізії в Найгаммер, де відбулася присяга. Звідти переїхали на Словаччину. З м. Жіліни поїхав я до піонерської школи (SS=Pionier-Oberjunker-Schule) до Піковіце-Градішко, над річкою Молдава, в Чехії.

Під кінець війни послали нас до Праги, де був великий хаос. Я дістався аж до Судетів, але більшовики були ближче ніж альянти.

Прохаю побратимів-дивізійників, котрі служили разом зі мною, написати до мене хоч пару слів. Моя адреса: 290018 - Львів, вул. Федьковича, 9, д. 13, м. 55, Євстахій Васильвич Масло.

Можна теж писати до Крайової Управи на адресу "Вістей комбатанта".

Гумор і сатира

Ро-Ко

НЕМА ТО ЯК ГЕНЕРАЛ, А ЩЕ НАШ!

Вояк вояка пізнає навіть у цивільному одязі на людній вулиці, а ще генерала, а ще американського, а ще українського роду, а ще пластуна, а ще як він виступає з доповіддю. Все у нього, як кажетьая, на своєму місці.

-- Як не знаєш мети, то кожна дорога заведе тебе до мети.

Так сказав дівчинці на ім'я Аліс, яка завітала у Казкову країну (Alice in Wanderland), веселий карлик, один з "дорадників-екскурсоводів" у тому для дорослих недоступному світі. Так повторив генерал Микола Кравців на семінарі Йоркського університету в Торонті, починаючи свій виступ про свої спостереженя, переживання і турбування в нашій неньці Україні, де пробув один рік радником президента Кравчука.

Ясне, як на долоні, просте, як геометрична лінія, зрозуміле, як наказ капраля. І кожний політичний діяспорець не матиме труднощів, щоб зрозуміти цю аксіому: сьогоднішня ненька Україна -- це немов Казкова країна, в якій кожна дорога кожного народного депутата, кожного міністра, кожного директора, кожного громадянина, навіть Президента веде до мети. Бо кожний має свою мету, про котру нікому іншому не признається.

А генерал Кравців знає, бо він був, не як Аліс у одній, а у двох "казкових країнах" -- у В'єтнамі й Україні. Однак, його позиція була складніша від Аліс, бо він не мав "екскурсоводів"-карликів, а сам був дорадником і радником -- військовим дорадником командира сотні на полі боїв у В'єтнамі й президентським радником в Україні.

Що це таке дорадник? А ще військовий? Він потребує доброї підготови й зрозуміння мети, щоб до неї вказати дорогу. Перед В'єтнамом генерал Кравців пройшов три-місячний курс поспішного навчання в'єтнамської мови, а далі давай собі раду! Прибувши до В'єтнаму, розумів що десяте слово, коли до нього заговорили в'єтнамці. Його приділили до одної в'єтнамської сотні. Дали йому як "дорадника" в'єтнамського вояка на водія до джіпа, який, водій, так вмів їздити автомобілем, як сучасний американець вміє їздити кінським возом. Одного дня його "дорадник" зник, і більше він його не бачив -- видно, він знав дорогу до його мети. На щастя, комадир сотні знав що друге слово англійської мови, то разом могли додавати два до два та у двійку обговорювали військову тактику. З цим не було труднощів, бо після успіху бойової акції все було ясним, а після невдачі треба було пробувати

щастя іншими шляхами ще раз. Остаточний вислід на дорозі до американської мети всі знають.

Бути президентським радником -- справа інша, хоч з автомобілями й водіями було подібне, як у В'єтнамі: то не було водія, то не було бензини, то не було лімузини. Але якось добивалися до мети.

Генерал Кравців у військових справах знає "по чому сіль і хліб по чім". Що ж він сказав? Не все, що знав і бачив, бо кожного президентського радника зобов'язує певна доза мовчання. Але ствердив, що, мабуть, єдине серед усіх міністерств та відомств, міністерство оборони знає свою мету, хоч не завжди вели до неї добрі дороги, але зробило поступ. І найважливіше -- Україна має збройні сили.

-- Чи може оборонити цілісність України?

-- Може, бо єдина загроза з боку Росії, збройні сили котрої не дорівнюють українським. Правда, війська збройних сил України розташовані на західних кордонах -- від Одеси до Прип'яті. На східніх кордонах майже нема гарнізонів. Але... є закон про мобілізацію. Але... Будьмо доброї думки.

Генерал Кравців не тільки почав ясно, по-військовому, але закінчив ще ясніше "по-економічному". У попередньому виступі економіст Пензеник всім трудолюбивим і не таким трудолюбивим співгромадянам неньки України вказав, що треба робити, щоб ці дороги, котрі ведуть до "невідомої мети", пройти.

-- Треба їх замітати! -- вимовив впевнено, треба всім взяти в руки мітли й разом замітати непотріб, хабаззя й сміття.

-- Замітати так, -- підтримав його генерал Кравців, -- але в одному напрямку, а не один одному у вічі.

ЧИ ПОЧНЕТЬСЯ ТРЕТЯ СВІТОВА?

Власне, не на Балканах, а в нашому місті може початися третя світова війна. Не вірите? Тоді послухайте. Аля для цього мусите зрозуміти, що це таке є "русскоязичниє"..

Отож у 1940-і роки, коли енкаведисти виарештували національно-свідомих українців, то, аби не пустували їхні квартири, в наше місто наїхало чимало старших братів і молодших братів, які, зрікшися рідної мови, машинально ставали старшими братами. Тому населення усіх міст України донедавна ділилося на старших братів і молодших. Старшим, "рускоязичним" була скрізь дорога -- з житлом легше, в партію -- хоч зараз, посада -- вибирай. Молодші з цим змирилися і так воно велося до 1991-го. Після цього старші ніяк не хочуть змиритися.

Єгор Кулаков був з "рускоязичних", причому старого гарту. Як переважна більшість з них, перебував у КПРС, любив "жизнь". Тепер він, пенсіонер, мав вдосталь часу і вів активну антиукраїнську пропаганду. Скрізь було чути його хриплявий голос -- в чергах, автобусі, буфеті, скверику, навіть в громадській убиральні. Річ у тім, що Кулаков ніяк не міг звикнути до того, що замість жовтневих свят і дня радянської армії усі раптом почали святкувати Різдво й Великдень; що таких, як він, піонери не кличуть на вогники, а горілка подорожчала (нечувана річ). Він і до того ненавидів синьо-жовтий прапор, але тепер його це дратувало так сильно, що мусив носити при собі постійно валокардин. Крім цього, Кулаков на зло ворогам передплачував "Правду", ходив у гімнастерці і до всіх звертався на "товаріщ".

Тепер скажу вам, що неподалік від його хрущовської квартири на дев'ятому поверсі жив Іван Підикало -- відомий у місті швець. Цей чолов'яга мав понад 2 метри зросту і важив понад 200 кілограмів.

Кілька днів тому Іванова дружина випрала його штани і повісила їх на балькон сушитися. А варто зауважити, що в ті штани могло б улізтися зо три таких Пилипи, як я, або ж шість таких, як Андрій Козирєв.

Тим часом попід Іванів будинок напідпитку плентався додому Кулаков з думками "разрушить мір насілья". Було пополудні. Враз звіявся вітер, який розгойдав Іванові штани та зірвав їх зі шнурка. Ті полетіли вдалину, просто на Кулакова і своєю вагою збили його з ніг.

Кулаков почав борсатися і нараз його пройняла думка: "Дагаварілса! Рєшилі убрать руховци!"

Плутаючись у двометрових штанах, Кулаков бігав сюди-туди, кричав: "Сволочі петлюровскіє", доки не впав у якусь придорожню яму. На нього звалилися цурпалки, глина і кілька камінців. Коли Кулаков отямився, над ним блищав Тризуб.

-- Прочь націоналістічєскоє отродьє! -- рявкнув Кулаков, і, зціпивши зуби, додав: -- Умру каммуністом!

-- Да ми, товаріщ-гражданін, нє націоналістіческоє отродьє, а українськая міліція і внімательно вас слушаємо.

-- А етот бєндєрскій знак почєму на фуражкє?

-- Та приказали, а наше діло -- виполнять, -- почухався сержант у потилицю. -- Надо буде -- знімем.

І тут Кулаков підвівся, алкоголь, мов рукою зняло, він уже зібрався з думками і сказав, щоби терміново його відвели в міський відділ міліції.

А за годину в кабінеті начальника міліції на стіні висіли розпростерті на стіні штани невідомого, густо покреслені крейдою.

До міського ВВС запросили міську СБУ. Склалася напружена ситуація, оскільки СБУ сказала, що такими справами не займається. "А якими?" -- різко спитала міліція, і виникла суперечка. Врешті погодилися вести спільне розслідування, причому кожній службі відвели по штанці, до того, міліції ще кишені. Опісля скликали всіх колишніх сексотів, і один з них поклявся, що такі штани може носити лише одна людина в місті -- швець Іван Підикало. Тут же підняли його справу і з'ясувалися деякі важливі подробиці. Виявляється, що бабця громадянина Підикала 1918 року зашивала рукав одному петлюрівцеві.

Заки слідча група міркувала, як брати "об'єкт І", у двері хтось постукав і, коли їх відчинили, то побачили Підикала, в одних штанцях.

-- Добрий день! Слава Україні чи як там, -- ніяково привітався Іван. -- Оце прийшов, бо вчув, що мої штани у вас. А в мене вони одні.

-- Ах ти, зловмиснику! -- вирвалося з-за столу. -- Це ти зробив замах на життя товариша Кулакова?

-- Того пиячка?

-- Який би не був! Ти ж знаєш, які напружені стосунки між Україною й Росією!

-- Ні на кого я замаху не робив.

-- Як докажеш?

І тут Підикало зрозумів, що довести свою слушність вельми непросто. Він моментально уявив, як його лупцюватимуть у в'язниці, внаслідок чого він, якщо не зійде з розуму, то схудне достеменно.

Правоохоронці Підикала не били, але про всяк випадок замкнули на 5 діб у камері, де він, сидячи на бетоні в одних штанцях, дістав вовка і грипу. У шпиталі "рускоязичному" лікареві Іван сказав, що любить російську мову, особливо в її матюковому розділі.

А місто гуло про випадок з Кулаковим, причому "рускоязичні" теревенили, що це був теракт, а українці сміялися. Моя Явдоха аж заплакала:

-- Засудять, Пилипе, Івана, ой засудять. І доки ж нас судитимуть на нашій землі?

-- Не бійся, не засудять. Тож є серед суддів і українці, і просто мудрі люди. Он Івана Дем'янюка не засудили, і цього не засудять, будеш бачити.

Нім що й куди, то Іванові штани замкнули в сейфі, а слідчі думали, чи не краще признатися, що Кулаков був п'яний і закрити справу. Але хтось зауважив, що "рускоязичниє" можуть повважати, що в СБУ і МВС теж націоналісти і тому захищають українця. Нарешті один старий міліціонер подав добру ідею: "А що, як Іван Підикало візьме півлітру і піде до Кулакова? Я переконаний, що вони помиряться." І мала би ця справа закінчитися мирно і злагідно, якби напередодні увечері "Останкіно" не передало новину, що буцімто в нашому місті вчинено замах на життя "рускоязичного" громадянина Єгора Фоміча Кулакова. Все різко змінилося: між Україною й Росією знову погіршилися відносини, донські козаки почали формувати загін, який хоче їхати в наше місто боронити "рускоязичних". У Санкт-Петербурзі створено фонд допомоги Кулакову, а Жириновський пообіцяв призначити мером нашого міста Кулакова. До того ж місцеві "рускоязичні" висунули Кулакова кандидатом у депутати до міської Ради. Ситуація настільки ускладнилася, що Президент України з цього приводу вирішив зустрітися з прем'єр-міністром Росії, а "рускоязичні" зажадали, аби при цій зустрічі був присутній і Бутрос Галі, бо вже на "етіх націоналістов нєт управи ні в Россії, ні в Українє!"

Ото ми й живемо їхнім приїздом і переживаємо, аби через дурні штани не почалася третя світова.

Пилип Задюганий з-під Коломиї.

("Молодь України", ч. 34, 1994)

ДОРОГА ДО КОМУНІЗМУ: "І Ленін великий нам путь указав" (Із гімна СРСР).
Мал. О. Пшеняников, Дніпропетровськ.

Спомини

Богдан Зарицький
м. Львів

СПОГАДИ УЧАСНИКА БОЇВ ПІД БРОДАМИ ЧЕРВЕНЬ-ЛИПЕНЬ 1944 Р.

Влітку 1994 року сповниться 50 років прориву нашої Дивізії "Галичина" з оточення. Вісімнадцятилітнім хлопцем опинився і я в цьому смертельному танці двох систем: більшовицької і фашистівської. За такий довгий час сьогодні неможливо встановити хід подій із розмаїтими деталями, але були моменти в цих подіях, що, мабуть, залишаться в пам'яті на все життя. Деталізувати ці події буду в подальшому тексті. А тепер в кількох словах скажу про ці моменти-враження. Перше, коли ми йшли до зайняття передових позицій. Друге – це останній бій, в якому я брав участь і був поранений важко, що без посторонньої допомоги не міг зробити кроку. Третя подія – напередодні попадання в полон.

Чи внаслідок поранення і контузії від мінометного обстрілу не розривається мені вся канва подій? Поранення було важким. Осколки від розірваної міни обсипали мене від ніг до голови. На сьогоднішній день я ще ношу ці куски металу в тілі, приблизно до 36 штук.

Другою причиною незапам'ятовування усіх подій був табір для полонених в місті Житомирі, а пізніше в Росії, де люди пухли і вмирали з голоду. Тисячі покійників, вивезених з табору за дротяну загорожу на віддалі 100-150 метрів, закопували на наших очах. В таборах полонених пробув я майже два роки, а тоді ще вісім з половиною років більшовицького концентраційного лягру. Поступове помирання. Ще хто мав родину на цій умовній волі, то діставав хоч раз на якийсь час з дому посилку. У мене і цього не було, бо мої батьки на старість років мусіли покинути свої рідні місця і податися на чужину. В цьому ще було їхнє спасіння, бо чекати "освободителя" зі сходу означало голодне конання в сибірській тайзі.

Молодь, вихована на дусі українського патріотизму розуміла, що треба щось робити, щоби події на світовій арені не застали народ розгубленим. Слухаючи старших, досвідченіших наставників, молодь горнулася до них. Моїм духовним наставником був кол. сотник УГА д-р Михайло Гузар, котрий настоював на тому, щоби молодь йшла до Дивізії. Це була найбільша нагода для вишколу і набуття військової практики на той час найбільш змодернізованої армії світу. Маючи добре вишколену молодь, можна було би при потребі збільшити ряди своєї Національної Армії. Ми мали в Дивізії також добрих наставників, котрі глибоко розуміли ціль військового вишколу молоді.

Ішов 1943 рік. Найбільша частина молоді опинилася у так званому "Бавдінст" (Служба Батьківщини). Це була рабська праця напівголодного

існування, де блохи, воші і блощиці доїдали людей на голих нарах. Цілими ешелонами вивозили молодь до Німеччини на роботу.

Спостерігаючи такі умови, наші тодішні керівники вирішили за краще згуртувати молодь в УПА або в Українській Дивізії "Галичина". На мою думку, це був найкращий вихід із скрутного становища, в якому наша нація опинилася. Цим самим ми перед світом показали, що вміємо відстоювати своє право "бути під сонцем".

Перші мої кроки в Дивізії були на полігоні Гайделяґру в Дембіці біля Ряшева, там проходили перші військові кроки вишколу спочатку в 5-й сотні піхоти. Приблизно через два-три місяці перевели у 12-у сотню важких скорострілів і ґранатометів. В цих сотнях зі мною служили: Михайло Ґураль, Харамбура, Саляк, Турканик, Гарячий, Іваницький, Грицан, Когут та багато інших. З початком грудня 43 року нашу Дивізію з Гайделяґру переводять у містечко Нойгаммер. Там пройшло нове переформування частин.

Мене призначили до батальйону зв'язку на підстаршинський вишкіл. Разом зі мною були батько і син Пушкарі із Перемишля, Гармата, Дубецький зі Сокаля, Бобинський і Йона з Виник і багато інших. Вишколи проводили німці. Незадовго до відправлення на фронт наші старшини і підстаршини дістали відповідні звання і очолили відповідні командування. Командиром батальйону зв'язку був майор Вутіг. Запам'ятав я таку рису його характеру. Він не любив запаху часнику, а хтось з наших хлопців дістав посилку з часником і українським салом і, як звичайно, поставили на стіл цю посилку. Ми добре поїли сала з часником, на цей час заходить в кімнату майор (такі відвідини дуже рідко бували). Як скрикне: "Ді кнобляух штінґт" (часник смердить) і вискочив як обпечений з нашої кімнати на велике здивування хлопців нашої чоти. Більше таких візитів я не пам'ятаю, а нашу кімнату шеф минав здалека.

Наша чота зв'язку обслуговувала триццятий полк. Цей полк дістав найважчий і несподіваний удар. Як я вже згадував, ми йшли займати другу лінію оборони, коли німецький вермахт опустив першу і другу лінію і повним ходом, просто кажучи, втікав. Можна собі уявити, що творилося тоді в серцях цих молоденьких хлопчаків, котрі ще навіть життя не знали, не тільки зброї, яка була на той час найгрізнішою, а досвіду життя тим більше не мали. Ранґа на петлицях ще не означала, що ти вже справжній вояк.

Найгрізніше військове хрещення, на мій погляд, дісталося 30-му полку, бо вся ненависть "сталінських соколів" (совєтських пілотів) дісталася левиною дозою на наш полк. Вже не пам'ятаю, в якому це було селі. Частини нашого полку були буквально засипані бомбами. Місцевість виглядала так: глибокий вивіз, по обі сторони зарослий давніми буками і грабами. В глибині вивозу в'ється польова дорога до якогось села, розташованого внизу. В цей день погода була надзвичайно гарна, сонячна, небо дуже синє. І в той час почали насуватися цілими ескадрами важкі бомбардувальники, які, безкарно розгулюючи по чистому небі, скидали цей смертоносний вантаж, не зустрічаючи ніякого спротиву.

Здається, немає нічого страшнішого на фронті, як попасти під бомбардування в лісі. "Катюші" зривали вершки дерев із страшним шумом неслися над їх верхів'ями, калічучи все живе в цьому хаосі. В цьому лісі були військові частини РОА – Руская Освободітельная Армія (власовці), котрі, замість молитися і просити в Бога ласки, проклинали все і вся на світі своїми "багатоповерховими матами". Несучи одного пораненого, їх збиралося по 10-12, власовців кавказьких національностей, і внаслідок прямого попадання бомб і ґранат гинули цілими товпами під загальний панічний крик. Біля одного села під час такого налету на наш полк я майже втратив свою радіотелефонну апаратуру; вертаючись в свою частину, по дорозі зустрів я свого безпосеренього старшину поручника Длябогу. Вислухавши мій рапорт, він різко мене вилаяв і сказав, якщо протягом кількох годин не заберу своєї апаратури, то мене чекає польовий суд і розстріл. Я зрозумів, що це вже не є жарти і ми не є в Гайделяґрі на вишколі. Пішов я шукати другого коня для перевезення всього знаряддя. Мій кінь був вбитий після цього бомбардування. Знайшли ми для мене коня з унтершарфюрером Левком Дроздом. Знайшли коня мені страшною ціною. Я заклявся перед людьми, котрі їхали на евакуацію, що їм коня віддам, тільки звезу свою радіотелефонну апаратуру. Я заклявся: "Щоби я своєї рідної мами не побачив, як не віддам їм коня". Тяжкі заклинання, тепер я вірю, рано чи пізно, відбиваються на людині. Так сталося зі мною. Внаслідок бойових дій ми в цю місцевість не повернули, і слова чести я не зумів задержати. Мами своєї більше я не бачив. Хоча мати прожила ще до 1974 року листопада місяця на чужині. До останнього подиху думала вернутись на Батьківщину, навіть не прийняла чужого підданства, все надіялась!

Замолоду легко розкидатися запевненнями, що дотримаєш своє слово, а слово як горобець – випустив і полетіло без сліду. На старші роки залишаються тяжкі докори сумління, а повороту немає. Але що може зробити одна людина в цьому страшному театрі подій, де дія дію міняє з космічною швидкістю?

Під час описаних мною бомбардувань я зустрів Бориса Свістеля з міста Перемишляни в ранзі підстаршини. Чому про нього згадую, – бо це мій земляк, батько його видатний адвокат і один із лідерів УНДО. Взагалі земляків з Перемишлян я зустрічав мало. Бориса Свістеля також більше не бачив, а недавно в якомусь журналі чи газеті за 1993 рік читав, що Борис був убитий пострілом в спину десь близько м. Познаня ще в 1945 році. Борис був товаришем гімназійним мого рідного брата, вони були однолітки і ходили до одної кляси гімназії. Різниця між братом моїм Іваном – Яськом Зарицьким і Борисом Свістелем була в тому, що Борис був на фронті під Бродами, а мій брат в цей час закінчував офіцерську школу, вірніше вишкіл. Братові прийшлося брати участь в боях на землях Словаччини і Юґославії. Свою військову кар'єру брат закінчив переходом через Альпи, ведучи за собою сотню фюзилерів і перевіз через Альпи польову кухню, котра стала у великій пригоді хлопцям із таборів військовополонених в Белярії і Ріміні, особливо для хворих і ранених. (Белярія і Ріміні – це містечка в Італії над Адріятицьким

морем. Там були розташовані табори військовополонених, в тому числі наших побратимів.)

Під кінець червня 1944 року наш батальйон зв'язку було відправлено під Броди, вірніше до станції Ожидів. Розвантажились досить вдало і в нічну пору перебрались ближче лінії фронту, якщо це можна назвати фронтом, бо всюди безустанний рев двигунів літаків, артилерія і все інше створювало надзвичайно нервове напруження. Спокою нам не давали нігде, переганяючи нас з місця на місце, але завжди в котлі. 17 липня ми трохи довше затримуємося в Підгірцях, де недалеко від села був штаб Дивізії. Там приходилося бачити цікавих людей, наших і німецьких старшин. Ідеалом для мене був майор Микола Палієнко. Вроджений інтеліґент, скромний, маломовний, завжди по-військовому підтягнутий. В роки 1917-20 – учасник визвольних змагань, він старався передати військовий досвід своїм воякам.

З початку березня 1944 року дивізіон важкої артилерії під командуванням майора Палієнка був відправлений на "айнзац" в район Холмщини – Любачева-Бєлгорая, за що був нагороджений "Айзерне кройц" – залізним хрестом. За своєчасно передану команду польовим телефоном на обсеравійний пункт я також дістав нагороду. В книжці "Броди", видавництво Мюнхен, 1951 р., на сторінці 102 написано: "Майор Палієнко в часі наступу на Княже був тяжко поранений в ліве плече відламком з ґранатомету, тут він і загинув". З 19 на 20 липня 1944 року штаб Дивізії зібрав свої сили, всіх штабістів і резервістів, хто тільки міг нести зброю, відправили на передову як звичайних солдатів, щоби ще раз попробувати перервати третє кільце, в якому ми опинилися. В Підгірцях, недалеко від фільваркових стаєнь, ми пішли в рукопашний бій, далеко відігнали противника, але мінометний вогонь косив і нас без жалю.

Недалеко від цього місця, де я впав тяжко поранений, перебігав полковник 30-го полку, котрий сказав хлопцям підібрати мене з дороги. Що було зі мною дальше, не пам'ятаю. Зі слів побратима Зиновія Чепіля з Винник, вони мене непритомного віднесли до якоїсь хати, самі вибігли на вулицю, де точився бій. Мене везли в санітарнім авті тим же гостинцем, але в горизонтальному положенні, я міг тільки відчувати ці поштовхи на ямах, чути кругом зриви гарматних стрілень, мінометний і кулеметний вогонь.

Санітарна валка з раненими на гостинці була майже знищена. Гостинець затарасований розбитими возами, побитими і покаліченими людьми.

Санітарним автом мене привезли до церкви в селі Княжому. Невеличка церква була заповнена важко пораненими, там хотіли і мене залишити. Відчуття самозахисту працювало і я просився, щоби мене не залишали в цій церкві, де все було переповнене раненими. Священик цієї церкви, стоячи з групою офіцерів, про щось радились і почули моє прохання і залишили мене в цьому санітарному авті, обіцяючи завезти до львівського шпиталю. Розв'язку мого страху прийшлося почути кілька років пізніше, тобто в 1948 р. В цьому році я сидів в таборі села Ляцьке (тепер Червоне), Золочівського району, Львівської области. Через це село проходив головний напрям прориву з Брідського кітла. Табір в'язнів в Ляцькому був на території бувшого

польського манастиря. В цих таборах разом з політв'язнями сиділи наші селяни, котрі не мали з чого здавати хлібний континґент. Їх також судили по 5-7 років позбавлення волі, а їхні родини вивозили в Сибір. Був там в таборі здібний гончар з Гавареччини. Він розказав, що сталося з тими нещасними раненими, котрі лишилися в церкві Княжого – їх розстріляли.

В санітарне авто посадили ще кількох поранених і авто повезло нас в сторону Олеська. Далеко ми не заїхали, бо почався артилерійський обстріл. В мотор авта попало стрільно, ранені на здорових ногах вискочили з авта і порозбігались хто куди. В авті залишився я один. Погода була чудесна, соняшна й усе було, як на долоні, на цих трясовинах. Якось в мене вже нічого не попало, хоча стрілянина ішла, мабуть, густіша, ніж позавчорашній дощ (липень 1944 р.). Через недовгий час із-за залізничного валу показався совєтський солдат, побачивши, що я весь оббандажований з ніг до голови і весь обкровавлений, допоміг мені вилізти на санітарний віз, вивів коней і воза з-поміж дротів, що були обірвані біля залізничного полотна залізниці Львів-Золочів. В Золочеві зібрано нас також багато і відвезено в медсанбат вантажним автом до Збаража; там в приміщенні середньої школи, де був тимчасовий шпиталь, зробили мені операцію на ногу. Тоді, хоч на костилях, я міг якнебудь пересуватись. До останніх годин нас обнадіювали наші побратими, що ми вас спасемо і відправимо на захід до шпиталів. Ми собі не здавали справи, що це вже кінець, що тут закінчиться наше молоде вісімнадцятилітнє життя. Розпачати не було можливостей, бо постійне пекло від стрілен гармат, літаків і танків не давало навіть задуматись над собою.

У боях і прориві через ліси і гори Золочівщини багато наших старшин, підстаршин і стрільців Дивізії поклали свої буйні голови, але не зганьбили себе, вирвалися з оточення. Противник цьому бою віддавав велике значення і майже з десятикратною силою кинувся на Дивізію, щоб стерти її в порох. Тріюмфу не вийшло!

Олександер Козак
м. Ковель

ДОРОГА ПІД БРОДИ

В перший день війни, під час бомбардування німецькими літаками м. Луцька, загинула вся моя сім'я, мама і тато. Я залишився сам, був змушений звернутись в "Арбайтсамт" про одержання праці, в той же час йшов набір водіїв автомобілів та слюсарів, на що я дав згоду. Нас зібралося до 60 чоловік і машинами повезли нас в місто Житомир на підготовку. По закінченні підготовки і вишколу я був спрямований до Рівного до Автотранспортної школи "Штрало". В складі цієї військової частини довелось побувати в багатьох містах і селах України.

Влітку 1942 року під час перебування в місті Херсон я зустрівся з хлопцями з Галичини, які були членами ОУН і проводили роботу на східних теренах. Створивши невеличку групу з 13 шоферів-українців, ми допомагали в перевезенні літератури, збиранні трофейної зброї, яку нам доводилось перевозити. В травні 1943 року з групою водіїв їхали до Варшави, щоб отримати автомобілі й зупинились у Львові. У Львові я довідався, що йде формування дивізії "Галичина". Я рішився вступити до дивізії, написав прохання, що хочу боротися зі зброєю в руках проти більшовизму, і звернувся на пункт формування, де залишив заяву, свою адресу, "Фельдпостнумер". Поразка німців під Курськом застала мене під Полтавою. Наша автоколона також відступала по дорозі на Кременчук. Прийшлося два дні чекати на переправу через Дніпро. Ворожі літаки весь час намагалися розбомбити переправу, але протилетунська артилерія не допустила до цього. Переправившись через Дніпро, колона наша прибула до Чигирина, де на мене чекав виклик до Львова – до дивізії "Галичина". В той час я уже непогано знав німецьку мову, то я сам, одержавши спрямування на вишкіл, поїхав до Польщі "Адлергорст", біля Ґдині, де проходив вишкіл 5-го полку.

В січні 1944 року, після закінчення вишколу, наш полк післали на Холмщину-Грубешів. Ми розмістились в селі Стрижів, на західній стороні Бугу. Населення двох сторін Бугу радо зустріли нас як захисників від різних партизан. На свята населення Холмщини й Волині прийшло до нас, несли нам все необхідне харчування, а на Великдень нанесли нам стільки мазурків, паски, м'яса вареного – до нас люди йшли, як до церкви. Наша група складалася з 50 чоловік. Якось одного дня до нас на заставу прийшла дівчина. Вона була зв'язковою з УПА, котра була на Волинській стороні. Наші відносини мали дружній характер. Було це зрозуміло, бо вони і ми боролись за ці самі ідеали, за свою державність. Ми і УПА допомагали один одному, де було можливо, передавали амуніцію і зброю. На жаль, наші зустрічі були короткі й обмежені, бо нашими командирами були німці, а вони не допускали, щоб ми мали стосунки з УПА. Через те неможливо було розгорнути широкої співпраці. Створилась така ситуація, що одна частина нашого підрозділу, домовившись з УПА, мала перейти до них (в тому числі був і я). Одного

ранку, коли ми ще спали, приїхали німецькі солдати, обезброїли нас і повели в Грубешів. Там на нас чекав потяг. Нас повезли до Нойгаммеру.

Перебуваючи на Холмщині, наша військова група провела декілька боїв з партизанами, в цих боях загинуло трьох наших вояків. Після прибуття до Нойгаммеру, там уже було багато прибулих з інших полків, нас розділили по всіх полках дивізії, а я попав до 29-го ґренадирського полку, з яким і поїхав на фронт. Весь час, перебуваючи в Нойгаммері, дивізія проводила посилену військову підготову.

Війна йшла со самого завершення. Німці зазнавали втрат і повільно відступали на захід. В той же час дивізію було кинуто під Броди. При кінці червня 1944 року прийшла вістка, що ми йдемо на фронт. Завантажившись у вагони, ми помчались на схід. Через Польщу їдемо до Галичини – до Львова. Після короткої зупинки їдемо до станції Красне. Вивантажившись із потягу вночі, поступово маршом рухаємось по дорозі на Броди. Вранці зупинилися в ліску біля села Гаї. Наша перша сотня третього батальйону 7 липня зайняла оборону в лісовій місцевості. Прийшлось копати окопи на всю довжину оборони сотні. Окопавшись, ми чекаємо на ворога. Кілька днів панував спокій. Одного дня нас обстріляла ворожа артилерія і почався ґранатометний обстріл. Під час сильної артилерійської підготови ворожа піхота пішла на наші окопи. Ми відбили пару атак, але ворог розпочав нас обходити з боків, і щоб не попасти в оточення, ми були змушені залишити наші оборонні лінії. У нас не було артилерійської підтримки. Коли до нас прибули артилерійські спостерігачі й навели вогонь на ворога, ми пішли в контрнаступ і знову зайняли нашу оборонну лінію. Вночі прийшов зв'язківець із штабу з наказом тихо залишити оборонну лінію, що зроблено. Гірською дорогою спустились вниз і колоною рушили на південь. По дорозі втягнулись в село Пониква.

До того, більше десятка ворожих танків в селі причаївшись по господарських дворах, навели гармати в сторону наших сотень, які рухались по селі (мене пізніше дивувало, як наші старшини, не розвідавши дороги, післали нас під гармати ворога). Була третя година вранці, як ми йшли біля возів півсонні, на возах була амуніція, "фаустпатрони", ґранати для боротьби з танками, і тут несподівано в притул б'ють по нас гармати й кулемети з танків. Ми не були готові дати відсіч і не було чим. Коні, запряжені в вози, поранені вздибились і все перемішалось в цій бойні. Коли згадаю про це, мені сльозами заливаються очі, скільки загинуло моїх друзів у цій страшній засідці. Хто ще був живий, кинулись в сади й городи, щоб вирватись з цього пекла. Нас з нашої сотні, як пізніше показалось, залишилась четверта частина, й ми всі кинулись до найближчого лісу в сторону Ясенова.

У нас із зброї залишились тільки кріси. В Ясенові розташовані сотні нашої дивізії почули бій, почали готовитись до відсічі ворога. Під Ясеновом було знищено до десяти ворожих танків і наступ ворога затримано на деякий час. Стримуючи ворожий наступ, ми відступали на південь, по лівій гірській стороні дороги Броди-Золочів. По дорозі неможливо просуватись, бо вона була забита автомобілями, а ворожі літаки бомбили та обстрілювали дорогу.

Були такі моменти, коли вийдеш на пусте місце, а штурмовики-літаки обстрілювали з гармат і кулеметів, і нема ніякого рова, щоб заховатись – біля тебе земля вздиблюється від розривів, а нас іде маса людей. Чути зойки поранених і вмираючих, а літаки хвилями летять та бомблять наш відступ. Уже в ліску у нас бомбили літаки і рядом розривались бомби. Мені щось вдарило по шиї. Я подумав, що ранений, бо потекло щось мокре. Коли помацав рукою, то показалось, що то кусок від мокрої землі. Ми вже перемішалися з німцями й ішли, як попало, без старшин. По дорозі я підсів на німецький танк. Німці пропонували, щоб я залишився з ними, але коли я побачив наших вояків, приєднався до них. На танку було залишено багато стрілецької зброї, 1 кулемет "РКМ", з магазинами по 20 набоїв. Коли я покидав танк, я взяв цей кулемет з собою.

При відступі, проходячи якесь село, видно хлопці з УПА запропонували, щоб я їм дав кулемет, а я був тоді такий голодний, то вони дали мені буханець хліба й кусок сала, а за кулемет дали мені кріса.

По дорозі в сторону Сасова бачимо, що недавно тут точились бої, які вела німецька частина (група), бо на ляфеті гармати лежав убитий німецький солдат, а на руці його годинник показував 1 годину дня. Ніч нас застала в Сасові. Всю ніч ворожий розвідник з навколишнього лісу освітлював, давав координати для літаків на міст через річку Буг. Червона армія на бродівському напрямі зосередила великі сили, в 6-7 раз переважаючи наші, в тому числі танкову армію. По дорозі ми бачили, що велика сила ворожих танків, прорвавшись, без зупинки пішла на Львів. Було розбито багато танків з обох сторін.

По дорозі із Сасова ми перейшли на праву сторону дороги Броди-Золочів і групою більше сотні вояків прямуємо на південь. Натрапляємо на ворожий підрозділ, який не чекав нас, і ми несподіваною атакою взяли їх в полон. Між ними було багато українців. Обезброївши, ми їх розпустили, забрали провіянт, бо нас уже ніхто не забезпечував, і прийшли вранці до Хильчиць.

В селі застаємо страшну трагедію – ворог систематично обстрілює село з усіх видів зброї, падають поранені, вбиті. Ніхто вже не звертає на них уваги. Деякі наші вояки, знаходячи цивільний одяг, хочуть переодягтись, але це марна праця. Дехто хоче здаватись в полон.

Наша група хотіла прорватись на захід, але зустріла сильний опір ворога. Мусили звернути назад, бо без тяжкої зброї не можливо йти далі. Одне спасіння прориватись великою групою, бо здаватись на милість ворога я не думав. Було краще загинути в бою. Майор німецької військової частини почав кликати всіх, хто хоче вийти з оточення, збиратися на південно-західній частині села. Він домовився з танкістами на краю села було шість танків, 5 бронемашин на гусеницях, мотоциклісти й нас, піхотинців до тисячі вояків. Всією групою ми кинулись на прориву на Почапи.

Боже мій, що то творилось. Я спочатку падав після кожного розриву набоя. Поруч мене йшов старший німець, бувалий вояк, і каже: "Уже запізно падати після розриву набоя". Я більше не падав. Стріляючи із кріса біжу вперед. Падають убиті, поранені. Їх нікому забирати. Горять наші танки.

Минаючи Почапи, не зупиняючись прямуємо на південь. В грудях горить від шаленого бігу, але тільки одна ціль – вперед. Добираємося до залізничного насипу. По колії безперервно стріляє станковий ворожий кулемет. Переваливщись через насип, попадаю в калабаню, бо тому пару днів пройшов великий дощ. Вилізши з води, видираємося помалу на узгір'я. Там пару хатин, і звідти торохкотить кулемет. Обстрілявши ґранатометом, заставляєм кулемет замовчати. Йдемо далі в лісовому масиві.

Після прориву ми згуртувались в одну групу. З нами був той же німецький майор, який нас повів на прорив з оточення. Б цьому напрямі з оточення вийшло коло двісті вояків. Ми вже не рахували, скільки наших, скільки німців. Такою групою пішли далі на південь. При виході з лісу нам знову ворог перетяв дорогу, бронеавтомобілем, але ми добрались до найближчого лісу після невеликого бою.

Були голодні, але була надія, що ми все-таки вирвемося. Ще один бій з ворожою сотнею, яка складалася з українців, мобілізованих більшовиками з Тернопільської области. Після невеликого бою вони нам здались, склавши зброю. Ми були голодні. Забравши частину провіянту, рушили далі. В них дуло 4 коней монгольської породи, яких також забрали з собою. З нами пішла частина полонених тернопільчан.

При виході з лісу, біля села Велика Ольшаниця, наткнулись на оборону. Малощо не відкрили вогню, а це оказалась німецька панцерна дивізія, яка мала йти нам, оточеним, на допомогу. Але дальше не пішла й тут зупинилась. Ми були поранені, обдерті, втомлені, голодні після тих усіх бід, які нас спідкали. Яка то була радість, що ми вийшли з окруження. Наївшись, лягли спати. Через Перемишляни добрались до Ходорова, хто як і чим міг. В Ходорові сів на залізничну плятформу, навантажену автомобілями, і доїхав до Самбора. Нас повідомили, що залишки нашої дивізії збираються на південь від Самбора, в селі Верхній Лужок. До села йшли пішки.

В В. Лужку відпочивали три дні. Прийшов наказ маршем вирушити через Турку на Закарпаття. Через тиждень ми були біля містечка за Ужгородом – Середне, в селі Худлово. Пробули там три тижні.

Вкінці серпня потягом поїхали до Дебрецена, який бомбили американці, але я вже не хотів вночі бігти в бомбосховище. Бог допоможе, що бомба не впаде в цей дім. Далі рушили до Будапешту, а звідти до Відня. З Відня без пересідання доїхали до Нойгаммеру. Тут одержали нову уніформу, бо наша польова була пірвана й брудна. Одного дня нас зібрали буквою "П", прийшов генерал Фрайтаґ. Нас вернулось з-під Бродів 1820 вояків. Він пообіцяв, що нас нагородять штурмовою відзнакою. Так закінчилась Бродівська епопея.

Хто повернувся з фронту, був фундаментом для оновленої Дивізії, а я поїхав на вишкіл до підстаршинської школи в місто Лявебурґ. В жовтні ми повернулись на Словаччину, але це вже інша історія.

Микола Филипович

БОЇ ФЮЗИЛЕРСЬКОГО КУРЕНЯ ПІД БРОДАМИ

Присвячую десятникові Романові Головці, чотовому важких ґранатометів, та його заступникові десятникові, Іванові Кусикові, упавшим в боях під Бродами.

Хто живий, хто живий в ряд вставай, в ряд вставай
визволяти, добувати рідний край.

Це тодішній клич, а мета Дивізії воювати тільки з жорстоким ворогом України – комунізмом.

Після інтенсивного вишколу в Нойгамері, Німеччина, та показових вправ-маневрів в присутності представників Військової Управи, всім стало ясно, що незабаром вїжджаємо на фронт.

18-тим транспортом покидаємо негостинні піски Німеччини і прямуємо на схід. Наші вагони, уквітчані тризубами і левиками, привертали увагу українського населення, яке, почавши від Ряшева, вітало нас і прощало як своїх оборонців. Ось княжий город Львів. Їдемо на схід, зупиняємось перед полуднем на станції Ожидів. Наліт більшовицьких літаків на наш транспорт підтвердив факт, що ми близько фронту.

Дивізія "Галичина" призначена до XIII армійського корпусу, в якого склад входили ще 3 німецькі піхотні дивізії та панцерна група в силі 50 панцерів. Призначено нашій Дивізії розбудову оборонної лінії, дальші навчальні вправи, щоб бути готовими до боєвих дій, як резерва корпусу.

Довготривалі більшовицькі намагання прорвати і вклинитись в німецьку лінію вдаються 16 липня. Після прорвання фронту на північ від містечка Броди та на південь від Золочева, XIII армійський корпус, а в тому числі і наша дивізія, попали в оточення. Ворог, не натрапляючи на більший опір, намагається обома проривними групами закрити в кільце цілий XIII корпус. Сталося ще й те, що Дивізію введено в бій, не як одиницю-цілість, а поодинокими полками, і то в найзапекліші бої. Перший вислано 30-тий полк з завданням закрити прорив на правому крилі корпусу. Зайнявши вихідні позиції, полк пішов у наступ. Сили ворога втричі більші, в додатку багато панцерів, наступ не вдається.

Курінь фюзилерів, як пробоєвий курінь Дивізії, йде на допомогу 30-му полкові. Чути голосне "Ура". Це ворог відновив атаку. З ліска перед нами заграли важкі скорострілі, за ними і наші важкі ґранатомети сальвами по 10-ть ґранат з кожного ґранатомета на ворожі позиції. Вогонь скорострілів притих, почулося дзвінке "Слава" – це фюзилерський курінь в протинаступі. Все затихло. На команду чотового десятника Р. Головка міняємо ґранатометні становища. Везуть ранених, є й забиті. Першим впав вістун Карпяк родом зі Львова. Жаліємо за своїми, але й радіємо, що відбили ворога. Дивимось, як наші везуть з зав'язаними очима полковника Червоної Армії, питають за штабом Дивізії.

Фюзилерський курінь міняє позиції. Новий приказ: маршувати в напрямі на Гуту Пеняцьку. Цілий день йдуть затяжні і жорстокі бої. Знову вночі зміна позиції до Підгірець. Тут прийшов наказ, що курінь з частиною 29-го полку має охороняти відступ Дивізії, яка 3-ій день вже в окруженні. Зайняли ми становище при дорозі, де скупчилися недобитки різних боєздатних частин нашої Дивізії. Важкими ґранатометами, протипанцерною і легкою піхотною артилерією здержували безпосереднім націлом масові і безперервні наступи більшовиків. Як вже не стало ґранат до ґранатометів, сотенний, поручник Роман Бойцун, приказав десятникам Р. Головці і І. Кусикові знищити ґранатомети.

Тепер, вже як піхотинці, займаємо позицію на висоті ч. 406 за дорогою, якою відступає Дивізія. Наступного дня вранці, більшовики посилили наступ панцерами. Довго здержував протипанцерною гарматою поручник Чайківський більшовицькі панцері, одначе вороже стрільно ліквідує його гармату, там і загинув відважний оборонець. За панцерами наступала маса піхотинців. Наші скоростріли не переставали стріляти, але великій масі не було кінця. Скінчилась амуніція, ситуація приневолила відступати. За горою зустрічаємо поручника Р. Бойцуна, який з'ясовує ситуацію, наказує відступати на Білий Камінь. З нашої чоти важких ґранатометів залишилось п'ятьох. По дорозі не бачили більше організованих частин-формацій, не було наказів, зв'язку ні амуніції. Я рішив таки дійти до Білого Каменя, де побачив таку картину: скупчення людей, возів, коней, санітарних авт з різних частин і дивізій, все перемішане в безпорядку. Ворожа артилерія і літаки робили спустошення. Відкритий терен, а згори безперервний дощ заліза і сталі. Я шукав за щілиною, якою міг би викознутися з того кільця.

Трагізм ситуації збільшувало безвиглядне положення ранених, які благальними очима, а хто ще міг говорити, просили не покидати їх ворогові.

21-го липня, після важкого бою, вдається вирватись з кільця частинам Дивізії, переходячи залізничну дорогу Золочів-Красне. Ще кілька днів, бо аж до 24-го липня, прориваються поодинокі частини, гурти.

На полях бою під Бродами полягли найкращі сини батьківщини, вони своєю смертю засвідчили відданість батьківщині.

Вони впали в бою
за свій рідний край, за стрілецький звичай,
за свою перемогу...

ЗВЕРНЕННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ СТАНИЦІ

Тернопільська Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА ("Галичина") звертається до побратимів-дивізійників у діяспорі з просьбою нав'язати контакт з нами у справі збору даних про тернополян, які служили у лавах 1-ої УД ("Галичина") УНА. Листи просимо слати на адресу: Україна, 282013, м. Тернопіль-13, просп. Ст. Бандери 96/62, а/с 638, Стасів Богдан Дмитрович, тел. 4-52-20.

Е. Шипайло

13-та СОТНЯ "ІҐ"

СТАРШИНСЬКИЙ ВИШКІЛ "ІҐ"

В половині травня 1944 року біля 15 курсантів – кандидатів на старшин від'їхало з Нойгаммеру до Кіншляґу (Просетніче) б. Праги, Чехія, на старшинський вишкіл. Більшість з них закінчили підстаршинський вишкіл "ІҐ" в Breslau-Lissa, кількох покінчили підстаршинський піхотний вишкіл в Лявенбурґу. Курсантів приділено до 6-ої інспекції тяжкої піхотної зброї, де вони творили окремий юнкершафт (Junkerschaft). Шефом інспекції був SS-Hauptsturmfuehrer Goenthe, а провідником юнкершафту SS-Untersturmfuehrer Billier. В юнкершафті "ІҐ" було теж біля 20 німців. Німці і українці вишколювалися разом, крім "світоглядового навчання", яке для українців зі всіх юнкершафтів на вишколі провадив пор. д-р Любомир Макарушка.

Курсанти вивчали легкі і тяжкі піхотні гармати, тяжкі ґранатомети, піхотну і протипанцерну зброю, тактику, піонерку, зв'язок, роди боротьби та інші предмети в теорії при топографічній скрині і практично в терені, включно з гострим стрілянням. На одно-денні вправи в терені учасники часто виїздили роверами, на кількаденні – машинами, які тягли гармати. Німецькі інструктори звертали увагу не тільки на теотеричне знання учасника, але теж на його практичний підхід, фізичну справність, вояцьку поставу, поведінку як майбутнього старшини командуючого відділом, і поведінку при столі, в товаристві та інші ціхи характеру.

Вишкіл закінчився 1-го вересня 1944 р. 8-ох учасників-дивізійників здали успішно кінцеві іспити, і їх підвищено до ранґи Waffen-Standartenoberjunker. Двох з них залишилося в Кіншляґу на додаткових 5 тижнів вишколу на командирів сотні (т. зв. Kompaniefuehrerlehrgang), а 6-ох від'їхало до полків Дивізії, де вони зразу перебрали функції чотових і сотенних в їх сотнях "ІҐ".

СЛОВАЧЧИНА - ЮҐОСЛАВІЯ - АВСТРІЯ

13-та сотня "ІҐ", 29-ий полк

- Сотенний: хор. І. Тарнавський, а від 4.4.45 SS-Ustuf. Wendt
- Чотові: 1-ша чота – хор. Е. Михайлів
  2-га чота – німець
  3-тя чота – бунч. Могильницький
  4-та чота – хор. І. Тарнавський

Після Бродів, 13-та сотня була скомплектована в Нойгаммері, а з переїздом Дивізії на Словаччину квартирувала у Kysucke Nove Mesto, де також приміщувалася 14-та сотня і штаб 29-го полку. Тут сотня проводила вишкіл і час-до-часу ходила в гори шукати за партизанами.

26-го січня 1945 р. сотня вирушила в перемарш на Юґославію, який тривав цілий місяць. В Югославії сотня брала участь, як піхота, у виправах в

гори в розшуках за тітовськими партизанами. Звичайно партизани старалися не входити з нами в бій, але як були заскочені, то приходило до бою. В одній такій сутичці на горі Біла Піч бій тривав дві години, були вбиті і ранені по обох сторонах.

31-го березня 1945 р. сотня вирушила в сторону Марбурґ – Мурек, а 6-го квітня вже взяла участь у першій сутичці з більшовиками під Bad Gleichenberg. В часі нашого побуту на фронті сотня була розділена, і окремі чоти були приділені до поодиноких куренів.

8-го травня 1945 року, в день капітуляції, всі чоти відкрили вогонь по більшовицьких становищах, щоби прикрити відхід піхоти з їхніх становищ, а коли піхота минула наші становища, ми знищили гармати і ввесь військовий виряд та почали відступ на захід. 14-го травня більшість 13-ої сотні, після переходу горами, опинилися в тимчасовому таборі полонених у Шпітталь. Звідсіля цілий табір був перевезений до Італії: спочатку до Удіне, опісля до Белярії, потім до Ріміні, вкінці до Англії.

13-та сотня "ІҐ", 30 полк:

- Сотенний: SS-Hstuf. H. Vorkoeper
- чотові: 1-ша чота – хор. Е. Корчак
  2-га чота – юнкер С. Антонів
  3-тя чота – юнкер М. Ласійчук, пізніше Uschsa K. Vasim
  4-та чота – хор. Е. Шипайло

На Словаччині сотня квартирувала в містечку Веліка Битца, де теж приміщувалася 14-та сотня та штаб 30-го полку. 1-ша чота під командою хор. Е. Корчака восени 1944 р. (вересень-жовтень) була приділена до боєвої групи Вільднера (Kampfgruppe Wildner) і відзначилася в боях проти партизан. Сотня продовжувала вишкіл стрільців, час-до-часу висилала піхотні стежі по довколишніх горах проти словацьких партизан, а кілька разів виїздила в терен проти партизан з гарматами.

Перемарш до Юґославії відбувся без великих пригод. В Юґославії сотня отаборилася в Wellan, і тут від початку існувало гостре поготівля з уваги на загрозу від тітовських партизан. Сотня кілька разів виїздила в терен та великих сутичок з партизанськими загонами не було.

В Австрії, в перших днях сотня брала участь в боях за Stradner Kogel, пізніше, як фронт устабілізувався, зайняла становища на право від Feldbach. В день капітуляції 8-го травня 1945 року, сотенний почот, сотенна валка та 3 легкі чоти одержали наказ почати відступ вже о 6-ій годині ранку. 4-та (тяжка) чота та деякі піхотні сотні полку мали наказ залишитися на фронтових становищах до год. 3-ої по полудні, щоби прикривати відступ полку. Відступ зроблено за пляном. Більшість вояків 13-ої сотні опинилися в англійському полоні в Ріміні, мала горстка попала до американського полону.

Втрати сотні за ті три етапи: Словаччина – Юґославія – Австрія були відносно незначні, сотня втратила всього кількох стрільців убитими та раненими. До кінця війни, зн., до капітуляції, як теж і в полоні, моральний

настрій в сотні був високий так між старшинами і підстаршинами, як теж між вояцтвом.

13-та сотня "IГ", 31-ий полк:

- Сотенний: хор. Е. Музичка, пізніше німець
- Чотові: 1-ша чота – хор. В. Мазяр
  4-та чота – хор. В. Микула

На Словаччині сотня провадила вишкіл в селі Konska біля Turcanski sv. Martin. 1-ша чота з хор. В. Мазяром була приділена до боєвої групи Віттенмаєра. Замість коней, як тяглову силу вживано два "панцершлепваґен", гуркіт яких більше відстрашував партизан, як гармати. Група Віттенмаєра почала бої проти словацьких партизан біля місцевості Ружомберок. Акція була успішна, бо чота повернулася до сотні з двома новими гарматами, здобутими від партизан, та багато амуніції до гармат, яку пізніше використано під Фельдбахом.

В Юґославії сотня брала участь в боях з партизанами як піхотна частина. В Австрії сотня зайняла становище на південь від Фельдбах, перша чота між Maierdorf і Katzendorf. Тут до сотні включили трохи німців, а теж пост сотенного перебрав офіцер-німець, який прибув зі своїм бунчужним. Він ніколи не показувався на першу лінію. Щойно в день перед капітуляцією скликав чотових, щоби повідомити їх про капітуляцію і плян відступу. Наступного дня чоти вистріляли або висадили решту амуніції і гармати, та почали відворот. Сотенний-німець, бунчужний і сотенна валка, не чекаючи на чоти, почали відступ кілька годин скоріше, забираючи зі собою все, що було на обозових возах.

Відступ чот відбувся в порядку. Тільки мала горстка стрільців сотні попала до американського полону; більшість перейшла англійський полон в Італії – Удіне, Белярія, Ріміні – опісля в Англії.

Написав: Е. Шипайло

Доповнили: С. Антонів, М. Кучер, В. Мазяр, Е. Михайлів, Ю. Ференцевич

ВИШКОЛИ ПІХОТНОЇ АРТИЛЕРІЇ

Бресляв Лісса – Школа піхотної артилерії при вишкільно-запасному батальйоні піхотної артилерії.

ПЕРЕВИШКІЛ СТАРШИН

Початок серпня 1943 до 30 листопада 1943.

Із Брна вислано сюди на перевишкіл 11 старшин з різних родів зброї. Перевишкіл охоплював спочатку скорочений загально-піхотинський курс, а потім вишкіл піхотної артилерії. Вишкіл проводився в легких гарматах 75 мм і тяжких гарматах 150 мм. Вишкіл закінчили 2 поручники і 9 хорунжих. Ступні одержали в Дивізії.

Після закінчення вишколу учасники повертаються до Гайделяґру і тут включаються в організацію сотень піхотної артилерії при полках.

ПЕРЕВИШКІЛ ПІДСТАРШИН

Початок серпня 1943 до 30 листопада 1943.

Проходить паралельно із перевишколом старашин. В ньому бере участь біля 60 учасників.

По закінченні курсу учасники переїжджають до дивізії до Гайделяґру.

ПІДСТАРШИНСЬКА ШКОЛА -- ПЕРШИЙ ВИШКІЛ.

Половина листопада 1943 до половини березня 1944.

У вишколі участь бере біля 40 учасників, присланих сюди після закінчення рекрутського вишколу в Гайделяґрі, як теж трьох учасників з попереднього підстаршинського перевишколу та перекладач. В школі курсанти творять окрему українську чоту. Після закінчення школи курсанти повертаються до Дивізії в Нойгаммері.

СТАРШИНСЬКА ШКОЛА ПІХОТНОЇ АРТИЛЕРІЇ

Половина травня -- 1 вересня 1944

15 кандидатів виїхало з Нойгаммеру до Кіншляґу, Чехія. Успішно закінчило 8. З них 2 опісля пройшло курс командирів сотні.

ПІДСТАРШИНСЬКА ШКОЛА -- ДРУГИЙ ВИШКІЛ

Грудень 1944 року

В цьому місяці вислано з Дивізії до Бресляв-Лісса групу стрільців на підстаршинський вишкіл. "Зв'язковий старшина – хор. Берегуляк Богдан. Вишкіл не закінчився, бо наблизилися фронтові дії і школу включено до фронтових частин. З цієї групи ніхто не повернувся.

Подав Е. Шипайло

ДИВІЗІЙНИКИ В УПА

Д-р ЯРОМИР ОЛЕСНИЦЬКИЙ

Яромир, Степан Олесницький народився 27 грудня 1914 р. у Власім, Чехо-Словаччина, у батьків Ісидора та Емануїли з дому Новак.

До народньої школи й української державної гімназії ходив у Станиславові, де його батько був залізничним радником, а мати Еля провадила кравецьку робітню. У 1932 р. сім'я переїжджає до Львова, де мама провадить кравець-ку школу "Труд". Мрією Ярка було стати лікарем. У 1932 р. починає студії на медичному факультеті у Львівсь-кому університеті, який закінчує 1939 р. В тому ж році – щоб уникнути життя під більшовиками, виїжджає до Крако-ва, де відбуває практику у хірургічному відділі клініки.

У1941 р. повертається до Львова, де стає асистентом хірургічного відділу Львівської клініки.

В червні одружується з Мартою М. Вальницькою, а влітку 1943 р. їм родиться донечка Ксеня, Софія. В березні 1944 р. приїжджає до Львова, щоб перевести свою сім'ю на Лемківщину.

В Українській дивізії "Галичина" проходить вишкіл та військовий хірургічний курс у Відні. Востаннє відвідує свою сім'ю в Жегестові, Лемківщина, та їде до Дивізії під Броди.

В боях під Бродами його ранено в коліно й він переходить до УПА. В УПА прибирає псевдо "Ярий". Крім медичної обслуги, проводить вишкільні курси для медсестер.

Зима 1945 р. на Україні тягнулася довго. На початку березня Ярко був у Поручині, Бережанської округи. Більшовицькі війська шукали упівців. Тому Ярко з ще одним вояком УПА сховались у бункері під горою. 2-3 березня свіжий сніг покрив цілу околицю. Частина гори, під якою був бункер, була гола. Ярко з товаришем почали бігти до лісу чистим полем. Його висока постать (188 см) в довгому кожусі стала легкою ціллю для радянських кулеметників. Його тіло, прошите кулями лежало чотири дні на білому пуху зимного снігу. Більшовики не дозволили його похоронити.

По відході війська з села виросла ще одна могилка. І досі ніхто з рідні не знає місця могили, яка закрила життя 30-ти літнього дужого, веселої вдачі й погідного Ярка.

(Подала дружина Марта) *("Літопис УПА", т. 23)*

Роман Колісник

УКРАЇНЦІ В РОСІЇ

Як живуть українці в Росії? Як організуються? Про це розповів Олександр Руденко-Десняк з Москви, котрий мав доповідь у Торонті, в КУНФ, 27 квітня 1993 року.

Руденко-Десняк, журналіст, літератор, викладав в Московському унівpситеті на журналістичному факультеті, був головним редактором журналу "Дружба народов". Живе в Москві вже 40 років. Приїхав на запрошення відомого мецената Петра Яцика в справі української телепередачі в Москві. Із станції "Останкіно", про яку знають навіть у діяспорі. Вона погодилась дати одну годину на українську документальну програму про багатокультурність в Канаді, щоб Росія собі взяла приклад з Канади, як трактувати національні меншості.

Здивуєтеся? І таке можливе, хоч, як дехто з діяспорців твердить, неправдоподібне, щоб російське телебачення передавало щось добре про українців. Бо як сказав один: "Єльцин і Жириновський – це все одно. Різниця хіба в тому, що перший думає, що говорить, а другий говорить те, що думає. А росіяни – не канадці, і не схочуть дивитися на канадський модель багатокультурности".

На це Руденко-Десняк:

– Якщо так приймаємо за факт, то що тоді робити? Є дві можливості: працювати й наступально інформувати про українські справи або спакувати залізки й забратися на іншу плянету. Заложити руки, чекаючи, щоб до Києва приїжджали президенти інших держав з поклонами? Довго прийдеться чекати. Бо Росія й росіяни не зникнуть з лиця Землі, а будуть нашими сусідами, з якими прийдеться нам у якийсь спосіб жити. Українці вміють шукати собі ворогів, коли інші народи, навіть малі, вдало шукають собі союзників, і створили свої держави.

Його засада: треба робити так, щоб українська справа стала одною з основ російського демократичного процесу. Наприклад, виставляти українського кандидата до виборів до Думи, щоб він у своїй програмі вимагав прав для української меншини, не практично в теперішній час. Це вже вони пробували в Санкт-Петербурзі. Зате треба наступально інформувати про українські справи й ефективно працювати для інтересів Української держави й української меншини. Не треба нікого переконувати що в теперішній час дуже потрібний вплив українців на розбудову демократичного ладу в Росії.

Російська гуманітарна інтеліґенція розгублена. Розгублена російська свідомість. Вона не має національної ідеї. В минулому ця національна ідея майже ототожнилася з імперською ідеєю. Сьогодні імперія розпалася (для деяких ніби ще існує), а з нею і зникла національна ідея. І що далі? Одне ясне: повернення до попереднього стану речей не можливе. Це нереальне. Бо після

стільки років репресій й т.зв. братнього обнімання, при першій нагоді з цього лишилися тільки самі обійми – без братів, які вибрали шлях державної незалежности. Колись була встановлена ієрархія, все ходило, мов на шнурку. Імперії боявся світ. Усе, що діялося було залежне від страху перед ядерними ракетами. Тепер світ перестав боятися Росії. І наслідки: старший брат обіймає брата, а в обіймах "братів" нема! Шлях до демократії не легкий. Щоб до неї дійти, треба піднестися високо понад себе.

Чому програли демократи в останніх виборах, як в Росії, так і в Україні. Бо вони говорять з електоратом "згори", демонструючи свою зверхність, – говорив Руденко-Десняк. Знову політики типу Жирнновського знають психологію народу й обізнані з теорією великої брехні д-ра Ґеббельса. Щоб брехня мала успіх, мусить бути така велика й широка, що приголомшує, тому припадає до бажання люду. Це показали більшовики в 1917 році, обіцяючи землю селянам, а заводи робітникам, а протилежне плянували. Це зробив Жириновський. Він зазирнув в душу звичайної людини. Його успіх непропорційний з усім електоратом, бо середній шар населення, втомлений усім, не пішов на вибори. За це заплатив. А Жириновського прихильники, які разом з тими, що завжди голосують проти всякої влади, пішли.

Руденко-Десняк очолює Об'єднання українців Росії. Його вибрав З'їзд, що відбувся в жовтні 1993 року в Москві. Перший за 340 років, відколи українці почали поселюватися поза своїмн етнографічними межами. Здавалося, що це неможливо, дороги далекі й коштовні. Все таки з'їзд відбувся, в немалій мірі завдяки дотації російського уряду 10 мільярдів рублів. Привіти прислали президенти Росії та України. З України прибули міністер національних справ і іміґрації Ємець, Вол. Яворівський, Михайло Горинь. З російського уряду був віце-прем'єр з серйозною командою. Були представники з діяспори, Польщі, Молдовії, Придністров'я. Українці є в усіх куточках земної кулі, – говорив Руденко-Десняк. В середньовіччі Землю уявляли у формі тарілки. То українці опинилися на самому краю, зазнраючи, що там є поза тою "тарілкою". З'їзд пройшов успішніше, як Всесвітній форум українців у Києві в 1992 році. Було менше слів, галасу, почуттів, а більше розмов про важливі проблемн.

На концерті були представники інших меншостей: татари, литовці, білоруси й ін.

Видано збірник матеріялів Конґресу. Мав він спільно вийти в Україні й Росії, але колн прийшлося покривати кошти, то українське міністерство "зникло".

Тепер плянується конференція національнних меншин Росії, тобто тих, що не мають своїх державних утворень, як наприклад, автономних областей, де живуть компактною масою.

Росія не має в конституції статей, ні жодних законів відносно національних меншостей. А національна проблема існує – це світова проблема, як мн бачимо на прикладах палестинців в Ізраїлі чи в кол. Юґославії. Сталін казав, що коли існує людина, тоді існує проблема, а коли не існує

людини, проблеми нема. Так він на практиці "розв'язував" національні проблеми в СРСР.

Росія багатонаціональна держава, і тепер обговорюються три проєкти законів, що відносяться до меншостей, і слід попрацювати, щоб вони пройшли у вигляді позитивному.

Українці, як німці і євреї, розпорошені по цілій території Росії. Тому слід створити структури державної освіти, видавничої діяльности й державної інформації – радіо, телебачення – для меншостей, бо це невід'ємна частина людських прав. Наприклад, у Москві, що простягається на 50-60 км вздовж і вшир, не можна надіятися на якусь українську приватну школу, без державної структури. Задалекі віддалі та й процес асиміляції, як всюди, діє. Тимчасово плянується створити поодинокі центри освіти в різних районах Москви.

Десняк-Руденко займається перекладенням української літератури на російську мову. Його заходами видано 100 і більше – тисячними накладами наприкінці 1980-их років оповідання Хвильового, поезії Семенка, Стуса, Зерова, твори Плужника, Винниченка. Всі розходилися впродовж дуже короткого часу. Це вперше сталося, і в масового читача створювалося інше уявлення про українську культуру, як тільки народні танці й пісні. Особливо велике враження зробили твори Хвильового й Винниченка. Його щоденник, написаний 1920 року, коли він повернувся в Україну, сподіваючись стати прем'єр-міністром. Коли йому запропонували тільки пост комісаря закордонних справ, він образився. Тоді написав щоденник, в якому оцінка Росії, більшовицької системи, критика соціяльної й економічної політики читається якби вони були писані в 1980-их роках. Російські літератори не знали такої високої української літератури й були дуже здивовані, наприклад, гуманністю Винниченка, який сказав, що найвищий духовний щабель осягне людина тоді, коли вона позбудеться ненависти й житиме в ім'я любови. Руденко-Десняк переклав також "Поклади золота" та "На той бік". "На той бік" – це велика українська проза, в якій Винниченко виклав свою синтезу: Революція, котра руками повинна була витягнути з ями, впхнула нас ще глибше в ту яму. Один кіноматографіст так захопився цим твором, що хоче з нього зробити фільм. Тільки кошти, кошти. Такий фільм для телебачення повинні створити в Україні, – ствердив доповідач.

Сьогодні кошти друку в Росії дорівнюють коштам на заході. Люди теж перестають читати. Так тепер сталося, що рубель став більшим "цензором", ніж колинебудь був Центральний Комітет Комуністичної Партії.

В Москві живе багато відомих діячів з українськими прізвищами. Чи вони українці? Годі сказати. Однак часом українська вдача вилазить, як шило з мішка. Наприклад, на прийнятті одної відомої дами Москви з нагоди її 60-річчя народин, в люксусовому ресторані, після вгощання й тостів, один відомий діяч "допився до свого українства" й почав співати українські пісні.

В Канаді Руденко-Десняк мав ряд зустрічей з чинниками федерального й провінційних урядів, українськими організаціями й діячами, бізнесменами, телестанціями й іншими в справі запланованої передачі. Восени повинна приїхати телевізійна команда для здійснення цього проєкту.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

Засідання відбулось 16 квітня у Рочестері, Н.Й. Присутніх 26 осіб (11 з Канади). Відкрив засідання голова д-р М. Малецький о год. 10-ій ранку, хвилинною мовчанкою вшановано померлих членів Управи побр. Романа Гаецького і Романа Данилюка.

Е. Шипайло звітував про свою поїздку й допомогу побратимам Галицького Братства та для організації "Меморіял". В Україні є вже 750 членів зорганізованих у Галицькому Братстві.

У своєму звіті голова Крайової Управи Канади, Лев Бабій, поінформував про працю Братства в Канаді. Було дуже успішне відмічення 50-річчя створення Дивізії, у якій взяло участь понад 450 осіб, в тому такі достойники церкви, як владика Ізидор Борецький і отці греко-католицької і православної церков, генерал збройних сил Канади Віктор Пергат мав головну доповідь. Був присутній канадський генерал Степан Андруник і генерал збройних сил України Володимир Мулява, що теж мав слово. Були присутні представники численних громадських організацій.

Крім постійної допомоги інвалідам у Німеччині, Братство Канади й дивізійники у 1991-94 роках дали пожертви на різні цілі, в тому: на купно будинку для амбасади в Оттаві – 62615 дол; на виборчу кампанію – 22015, жертвам Чорнобиля – 28435; на документаційний центр 15000; на відзначення 50-ліття створення Дивізії у Львові – 8746 дол.

Голова Крайової Управи США О. Голинський інформував про працю Братства США. Проведено відзначення 50-ліття створення Дивізії; 80-ліття УСС; КУ брала участь у Конґресі СКВУ; у пленарних засіданнях Братства; випродуковано відеозапис із святкувань 50-ліття в Україні; проводиться щорічно листопадову збірку на інвалідів; проведено збірку на виборчу кампанію.

Обговорювалась справа "Вістей Комбатанта". Адміністратор М. Біґус подав, що у видавництві є 34 оправлених річників журналу в ціні у твердій оправі 360 дол., є 25 комплектів "Вістей", видаваних у Мюнхені-Німеччина, по 250 дол., є теж кілька комплектів т.зв. "Малої Енциклопедії Українознавства" Е. Онацького. Було б добре, щоб станиці закупили ті книжки і вислали до університетських бібліотек в Україні.

У відмічуванні 50-ліття боїв під Бродами в Україні Головна Управа офіційної участи не спроможна взяти, але заохочує членство до участи.

Видавнича діяльність: появилась в Києві історія Дивізії проф. Т. Гунчака п.н. "У ворожих мундирах". У Тернополі в підготові до друку є "Спомини В. Д. Гайке"; "Спомин дивізійника" – автор Олесь Пушкар, опрацьовує проф. Е. Місило, Польща. Т. Білостоцький, референт юнаків Українського Центрального Комітету написав спомини – "Моя праця з українським юнацтвом", яку варто видати. Журналіст "Літературної України" Юрій

Пригорницький збирає матеріяли і проводить інтерв'ю з дивізійниками для опрацювання книжки про працю дивізійників в українській громаді. Р. Колісник підготовляє до друку спомини з американського полону. Д-р О. Сокольський пропонує, щоб зібрати матеріяли про дивізійників в УПА. Вирішено, щоб всі видання, фінансовані Гол. Управою, були прочитані перед їх друком.

В усіх цих працях Гол. Управа допомагає, як не фінансово, то матеріялами або порадами.

Всі допомоги повинні бути зголошені Крайовим Управам для вдержання координації.

На закінчення голова висловив вдоволення і подяку всім присутнім за ділові наради. Управа Станиці Рочестер вгостила присутніх дуже щедрим і смачним обідом (з усіма додатками), за що їм щира-щира подяка.

І.П.

НА МНОГІ ЛІТА ВОЛОДИМИРОВІ СКОРЦЕВІ!

В неділю, 15-го травня, в гостинному домі п-ства Катрусі і Володимира Скорців близька і дальша родина привітали Володимира з нагоди його 70-их народин. Прожити 70 років у міцному здоров'ї – це справді Божа благодать, за що належиться Всевишньому подяка. В такій милій атмосфері родина згадувала прежиті роки на рідних землях і на гостинній землі Канади. Щоби цей день залишився у нашій пам'яті живим, дружина Ювілята Катруся Скорець з синамі Богданом, Ігорем – з дружиною Люсею, внуками Павлом і Сонею та дальша родина: п-ні Стефанія Космина, п-ство Марія і Стефан Шкамбари, з дочкою Любою, п-ство Леся і Славко Семчишини з дітьми Андріяном і Катрусею, замість дарунку Ювілятові зложили пожертву на "Вісті Комбатанта" в сумі 220 долярів.

Бажаємо нашому Ювілятові, з глибини серця, многих і щасливих літ!

ГАЛИЦЬКЕ БРАТСТВО

У березні ц.р. Евген Шипайло, член Крайової Управи США та заступник голови Головної Управи відбув ділову поїздку в Україну, під час якої взяв участь у нарадах і зустрічах з членами Крайової Управи Галицького Братства. Подаємо деякі інформації з цієї поїздки.

Головна управа

Архівні матеріяли.

Архівні дані про дивізійників, можливо, знаходяться в Росії, бо в місті Сталіногорську Московської області було "Управление" перевірочно-фільтруючих таборів МВД СРСР No. 283, начальником управління був полковник Боечин. В численних таборах цього управління було більше 10000 в'язнів, в тому числі і дивізійники. Дивізійників привезли з-під Бродів на пересилку в Сталіногорськ приблизно 8 вересня 1944 р. Протягом 1944-1947 рр. велося слідство кожного дивізійника. Порушуючи закон про полонених, сталінські слідчі органи старалися знайти кожному звинувачення, на підставі яких судили кожного окремо, як "изменника Родины". В той спосіб більшовикам вдалося засудити половину полонених дивізійників, а решту, на підставі спеціяльної постанови советського уряду, военною прокуратурою Московської особливої військової округи були засуджені заочно на 6 років спец. поселення в Сибір. Отже, матеріяли про полонених дивізійників з-під Бродів необхідно шукати в УПФЛ МВД СРСР No. 283.

Спецпереселенці-дивізійники відбували своє покарання в м. Березовськ біля м. Свердловська в Красноярському краю і в Читинській області, де працювали в шахтах золотовидобувальної промисловости, які були підпорядковані МВД СРСР. В Читинській обл. на рудниках комбінату "Дерасунзолото" працювало понад 100 дивізійників, серед них Богдан Стасів та Омелян Штань, теперішні члени Тернопільської станиці.

Лекція для українського війська.

20 березня 1994 р., Саламаха В. разом з головою Івано-Франківської станиці побратимом В. Малкошем прибули у військову частину ч. 188876 для зустрічі з офіцерами й вояками Української Армії в м. Овруч Житомирської області. КУГБ виділила дивізійну літературу. Ми провели лекцію на тему "Вивольна боротьба українського народу в період 1939-50 рр., УПА і Дивізія "Галичина". Там ми зустріли великих прихильників Української державности.

(З протоколу наради)

Видання

Перевидано збірник "Броди" тиражем 5 000 примірників заходом Івано-Франківської Станиці.

КУГБ підготовляє видання книжки "Порив". Намічено помістити статті Косіва, Гриніва, Гайке, Шандрука, спомин (Мадзяка), вибрані статті з "Вістей", схеми, вірші, фотографії; вступне слово.

Дивізійний музей у Львові.

28 березня 1994 р. М. Бендина, В. Росовський, Б. Зарицький і Е. Шипайло відвідали дивізійний музей при школі ім. М. Шашкевича ч. 34. Керівником музею є учитель школи ім. Шашкевича Ігор Федик, йому помагає Василь Ґудзій (дивізійник), та вчителі школи Маріян Шкреб і Надія Ковалик. Школа гарно положена внизу Свято-Юрської гори, з подвір'я школи видно мури й куполи катедри св. Юра. Музей приміщений в бічному будинку школи. В першій (більшій) кімнаті є музей в пам'ять митр. Андрея Шептицького, в середній кімнаті приміщується адміністрація, а в третій (меншій) кімнаті дивізійний музей. Музей робить чепурне враження, стіни гарно прикрашені мапами, афішами, оголошеннями; на поличках і на столах розложені різні військові і інші видання, між ними багато дивізійних.

В розмові І. Федик і В. Ґудзій висловили такі завваги/прохання: потрібно більше статей про вишколи, немає прізвищ командирів полків, батальйонів і т.д., докладніше про розстріли в Дивізії, головно в Жиліні, інформації про чужоземні дивізії при зброї СС: естонська, лотиська й інші, їхня судьба, як ставляться до них сьогодні їхні уряди?

Прохання до всіх дивізійників у діяспорі: присилати фотографії, документи тощо для окремих альбомів. Треба доброго фотоапарату.

В травні ц.р. плянується урочисте посвячення музею.

Зустріч із студентами.

В середу 30 березня 1994 р. М. Бендина, В. Саламаха, і. Шипайло, і художник О. Худоб'як відвідали університет ім. І. Франка, і зустрілися там з панею Марією Яцимірської та її студентами. Зустріч тривала біля двох годин. М. Яцимірська повідомила, що при кінці травня відбудеться плянова конференція, на якій виступить сім студентів з доповіддю про Дивізію. Їх праці будуть переслані до публікації в "Вістях комбатанта".

Е. Шипайло розповів про свій шлях в Дивізії. Було багато запитів з боку студентів, на які відповідали Е. Шипайло та В. Саламаха (кол. юнак) і М. Бендина. Студенти вивчають теж і чужі мови, і є зацікавлені в іншомовних виданнях про Дивізію, Визвольні Змагання.

Майдан Дивізії "Галичина".

КУГБ подала до міської ради прохання, щоби площу при вул. Вітовського (кол. Пелчинська) навпроти Цитаделі, де в 1943 р. була відправлена урочиста Богослужба, назвати майданом Дивізії "Галичина".

(Із звіту Е. Шипайла)

ОСЕРЕДОК БРАТСТВА У ДРОГОБИЧІ

На Дрогобиччині нараховується більше 150 колишніх вояків 1-ої УД "Галичина" УНА. Кожної останньої суботи місяця старші вояки не мають змоги їздити на збір в станицю м. Львова (більше 100 км в одну сторону). Тому з дозволу голови Галицького Братства і голови Львівської станиці Братства створили осередок Братства "Дрогобиччина" зі своїм статутом, розрахунковим рахунком, печаткою. Дрогобицька міська Рада виділила приміщення з телефоном.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ В ТОРОНТІ

Загальні збори відбулись 15 травня 1994 р. у шкільному приміщенні церкви св. о. Миколая, на вул. Белвудс, у присутності 54 членів і 3 гостей.

Відкрив збори голова П. Дем'янюк, о. П. Стецюк провів молитву. Однохвилинною мовчанкою вшановано померлих членів станиці: капеляна о. В. Шараневича, Я. Слободяна, П. Пісака, Б. Дусанівського, М. Яцишина і В. Кришталовича.

До почесної президії попросив голова о. П. Стецюка, секретаря Гол. Управи Степана Климціва і голову Крайової Управи Лева Бабія. Ділову Президію обрано у складі: М. Бігус – голова, Маркіян Комар і І.Падик – секретарі.

Про проведену діяльність прочитав звіт протоколярний секретар В. Швець. Управа відбула 12 засідань, одержано 320 листів, обіжників, бюлетенів і ін. Вислано 80 листів, 187 бюлетенів і 4 обіжники по 265 штук кожний.

Станиця зорганізувала або була співучасником таких імпрез: "Новорічна Маланка", Зелено-святочна Панахида, Панахида – "Броди", 50-ліття створення Дивізії, участь у Соборній Панахиді 11 листопада; представники станиці, головно прапороносці, брали участь в імпрезах церков і громадських організацій, як: 2-га річниця незалежности України, 1-листопадова Панахида, 50-ліття УПА, 60-ліття голодомору, 6-ий Конґрес СКВУ, Конґрес КУК, З'їзд УНО, 65-ліття Української Стрілецької Громади, хіротонія єпископа Р. Даниляка, 65-ліття священста і 45-ліття єпископства владики Ізидора Борецького, річний бенкет Укр. Культурного Центру і ін.

Значну працю провела Станиця у ділянці допомоги. Щорічно проводить збірку-коляду на допомогу інвалідам у Німеччині та Україні, що цього року принесла 5.420 дол. На виборчу кампанію в Україні члени зложили 7.050 дол. До того станиця ще доложила 5.000 дол. На дитячі табори ССУК – 300 дол., для укр. летунського клюбу 250 дол; на Студентський Клюб при Торонтському університеті 100 дол; на дивізійний музей у Львові 1.000; стипендії для 2 студентів у Бразилії щорічно дає 600 ам. дол.; допомога хорові "Буралака" у турне по Україні 1.500 дол. та ін.

Станиця є членом Відділу КУК і ССУК.

В управі Станиці працює кольпортер Чамбул Богдан. Фінансовими справами завідує Мельник Михайло. Не забуваємо і за своїх хворих побратимів і ними опікуються Рудзік Михайло і Логаза Евген, який є і фоторепортером Станиці. Обіжники опрацьовують Комар Маркіян і І. Падик. Висилається їх не тільки членам Станиці, але й усім станицям у Канаді, декілька до США, а навіть до Англії, Австралії і Бразилії. як для кількох наших прихильників і приятелів.

При Станиці існує хор "Бурлака".

Станиця має теж т.зв. "Залізний фонд", з відсотків якого дає допомоги. Усі звіти прийнято з признанням і на внесок голови Номінаційної Комісії В. Чуприни нову управу переобрано у минулорічному складі, з головою П. Дем'янюком.

Іван Падик

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

ПЕРЕПОХОВАННЯ ПОЛЕГЛИХ ВОЯКІВ В УКРАЇНІ

Б-во "Броди-Лев", Нью-Йорк, допомагає Галицькому Братству кол. вояків 1-ої УД УНА у перепохованні дивізійників, полеглих на Брідських полях та спорядженні запланованого цвинтаря-меморіялу в с. Ляцьке-Червоне.

Німецьке Товариство опіки над могилами підписало угоду з українським урядом на спорядження кількох великих цвинтарів на Україні. Воно вже почало розшуки і розкопки біля Києва і Харкова, і співпрацює з т-вом "Обеліск" в Києві, що займається виключно жертвами війни. Біля Львова німцям запропоновано до вибору 3 різні місця для спорядження цвинтаря, одне з них в продовженні Янівського цвинтаря.

Німці підходять до цих справ дуже обережно, бо населення на східніх територіях України, де проводяться перепоховання, не ставиться до них прихильно. Німці хочуть уживати своїх працівників: вони будуть вкладати розкопані останки вояків в плястикові мішки й хоронити в спільних могилах. Для т-ва "Меморіял", яке офіційно буде з ними співпрацювати на терені Львівщини, вони обіцяли: дати плястикові мішки, розпізнавати жетони дивізійників ("еркеннунґсмаркен"); якщо є бажання, перепоховати дивізійників на їхньому цвинтарі.

В середу 30 березня 1994 відбулася зустріч КУГБ з панею Інною Федощак, яка є головою пошукової комісії при львівській обласній історико-просвітницькій організації "Меморіял". Присутні були: Л. Войташ, М. Бендина й Е. Шипайло. "Меморіял" – це організація, яка займається розшуками жертв війн і репресій та має комп'ютер і кваліфікованих фахівців: археолога й військово-мистецтвознавця, потрібних при розкопках.

Рішено скласти формальну угоду між Галицьким Братством і т-вом "Меморіял". КУ Галицького Братства розпічне роз'їзди в терен з метою розшуків могил і позначення їх на мапі. Плянується пов'язатися з місцевими священиками, Союзом Українок, Т-вом "Просвіта" та молодечими організаціями, і з їх поміччю звернутися до людей, щоб показували місця, де загинули і були поховані вояки в 1944 р.

Копати будуть українські вояки. Труни, за законом, повинна дати місцева влада, але за браком дерева вона їх не має; прийдеться вживати плястикові мішки. Якщо потрібно, влада повинна дати теж сапера. Всю документацію приготовляє "Меморіял", судовий експерт підписує остаточне відпущення кістяка.

Л. Войташ і Е. Шипайло їздили на Янівський цвинтар, де зустрілися з пп. В. Зінкевичем і Б. Чорненьким, членами Товариства Охорони Воєнних Могил. Завдяки наполегливій праці, головно В. Зінкевича, вдалося дістати дозволи і перепоховати 480 померлих з поля, де колись були стрілецькі могили на інше місце на Янівському або на інших цвинтарях. В пляні є відновити цей стрілецький цвинтар так, як він виглядав перед війною. На ньому було поховано приблизно 650 стрільців, збереглася документація. На стрілецькому полі залишилися (незрушені) гроби ген. Мирона Тарнавського і Костя Левицького, першого голови уряду ЗУНР. На сусідньому полі залишилися, теж ненарушені, гроби В. Біласа і Д. Данилишина. Крім цього, Т-во плянує при вході на цвинтар поставити пам'ятник незнаному воїнові.

Е. Шипайло

ЗАМІСТЬ КВІТІВ НА СВІЖІ МОГИЛИ

Замість квітів у пам'ять св.п. хорунжого 1-ої УД УНА Романа Гаєцького зложили пожертви на Братство "Броди-Лев": **по 200 дол. – Ольга Гаєцька, Іван і Ірена Дорожинські; 150 дол. – Стефан і Володимира Сливоцькі; по 100 дол. – Олександра Крумшин, Роман і Клявдія Стефанюки, Я. Яросевич; по 50 дол. – Осип і Ольга Боба, Адам Галай, Роман Гавриляк, Марта Данилюк, Анна Демчук, Евген і Евгенія Івашківи, д-р М. Кмета, Люба Крумшин, А. і Р. Максимовичі, Франко і Нада Опушинські, Ярослав і Іванна Пенкальські, Марія Романець, д-р Богдан і Люба Сілецькі, Ігор і Дана Чуми, Маріян і Надя Цьолки; по 30 дол. – Соня Крумшин, Юрій і Надя Оранські; по 25 дол. – Богдан і Теофіля Артимишин, Ярема і Варка Бачинські, д-р Іван і Наталка Головінські, Дарія Ґендза, Микола і Володимира Кавки, Дмитро і Стефа Косович, Зеновія і Мирослав Кулиничі, Віра Кушнір, Володимир і Оксана Миськів, родина Нагірних, Ольга Пастернак, Гаррі і Розалія Полчій, Ігор і Софія Раковські, Марія Томоруґ, Микола Турецький, Теодор Ціх, Юрій і Марія Штогрин; по 20 дол. – Мирон і Анастазія Гірняк, Кирило і Ірена Григоровичі, Маріян і Ірена Ґавур, Андрій і Христя Данилюки, Богдан Жеребецький, Василь Іванчишин, Роман Костирка, Роман Маринович, Антін Тимкевич; по 10 дол. – Ярослав Балабан, Ірена Гнатів, Ірена Козак, Володимир Процик, Ірена Юрчик**

Разом 2 315 дол.

Замість квітів у пам'ять св.п. підстаршини 1-ої УД УНА Романа Данилюка зложили пожертви на Братство "Броди-Лев": **100 дол. – Марта Данилюк; по 50 дол. – родина Бідяк, А. і Р. Дармограй, д-р Н. Кмета, Ірена Мицик; 30 дол. – Д. і О. Дзядів; по 25 дол. – Анна Грабан, Марія і Ґреґ**

Маік, О. і С. Казанівські, М. і С. Филипович, О. і К. Фостяк; по 20 дол. – Ольга Ґоєвич, Ірена і Богдан Левицькі, Д. і В. Фостяк

Разом 515 дол.

Замість квітів у пам'ять св.п. хорунжого 1-ої УД УНА Ярослава Терлецького зложили пожертви на Братство "Броди-Лев": 250 дол. – Л. і Б. Курилки, 150 дол. – Д. В. О. Каштанюки; по 100 дол. – М. і І. Воєвідки, Р. Герасимович, М. і Ю. Гончаренки; 60 дол. – О. і Ю. Мельниковичі; по 50 дол. – Т. і К. Бені, Р. і Б. Вечерек, Х. Воєвідка, В. і М. Вакуловські, Р. Гавриляк, О. і Е. Івахи, Л. і Д., Коломийці, І. і Ю. Купчинські, Т. і Р. Левицькі, І. і Р. Маркевичі, Е. і О. Плешкевичі, М. і Р. Слонежвськi, К. Снилик за 111 Відділ СУА, Х. і Ю. Ференцевичі; по 40 дол. – Х. Мельникович і Ґері Маєрс, Л. Палій; 30 дол. – М. і В. Воґ; по 25 дол. – М. і І. Волинці, Б. і В. Гнатківські, Л. і Н. Козбурі, А. Мельникович, К. і Т. Мічель, М. і О. Слупчинські, М. Турчин, М. Шарко, М. і О. Шенкірики; по 20 дол. – В. Мисак, З. і І. Раковські; по 10 дол. – Я. Балабан, Я. Бачинський, В.В., Р. Гаєцький, К. Григорович, А. Закревський, Р. Кобрин, М. Кулинич, В. Лодзюк, І. Мокрівський.

Разом 2, 015 дол.

Родинам св.п. старшин 1-ої УД УНА Романа Гаєцького, Романа Данилюка та Ярослава Терлецького складаємо щирі вислови співчуття і подяку.

Управа Братства "Броди-Лев"

РОЗШУКИ

Хто знає про долю ПІНЧУКА ВАСИЛЯ, нар. 30 грудня 1910 року в селі Снятинка, Дрогобицького повіту. В липні 1943 року вступив до Дивізії. Проходив вишкіл в Дембіцах (Польща) і Нойгаммері (Німеччина).

З нетерпінням чекаємо відповіді – дружина: Пінчук Варвара, доньки: Софія і Ольга. Писати на адресу внука:

Україна 290022, м. Львів, вул. Виговського, д. 27. п. 53, Забродському Едкові (домашній телефон 62-50-17).

***

Буду вдячна кожному, хто подасть мені вістку про мого брата, МАКІЯ ОЛІЙНИКА із села Задуборівці, Снятинського повіту Брат 1943 р. зголосився до Дивізії "Галичина". В часі Різдва (січень 1944 р.) був на відпустці.

Параска Олійник Захарук

P. Zacharuk, 37 Brookfield St., Toronto, ON., M6J 3A8, Canada,
тел.: (416) 584-7294

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

В часі від 1 квітня до 31 травня 1994 р.

Станиця Братства к. вояків 1 УД УНА – Філядельфія, в пам'ять покійного побратима Мирослава Прончака, замість квітів на могилу, кол. вояки 1-ої УД УНА і близькі приятелі зложили на прес-фонд: по дол. 50.00: Стаииця Братства в Лігайтоні і д-р Іван Коропецький, по дол. 25.00: Іваииа Мазурок, д-р Ярослав Яримович, Євгеи Михайлів, Богдан і Філя Артимишини, Мирослав Прокопович, Богдан Турченюк, Ліда Гаиас і д-р Олег Ратич, по дол. 20.00: Роман Кобрин, Олег Лисяк, Осип Голинський, Микола Пришляк і Іваи Скіра, по дол. 10.00: Василь Припінь, Евген Шкільник, Ярослав Лучанко, Михайло Гись, Ярослав Бобииський, Михайло Білик, Роман Клос, Володимир Зуляк, Теодор Рак, Роман Стеблій, Василь Загасайло, Іваи Рихвіцький, Марта Кострицька, д-р Ярослав Качай, Володимир Матиєвич, дол. 5.00: Роман Гарасим разом **$635.00**

Станиця Братства к. Вояків 1-ої УД УНА – Філядельфія із збірки в пам'ять Покійної Галини, дружиии кариого члена Станиці побр. Володимира Матиєвича, пожертви зложили: по дол. 50.00: Іванна Мазурок, Галя Рей, Мирося Гил, дол. 30.00: Володимир Матиєвич, дол. 25.00: Ромаи і Оля Кобрини, по дол. 20.00: Петро і Марійка Кондрати, Володимир Сімків, Богдаи і Філя Артимишиии, Зенои і Ліда Завадовичі, по дол. 10.00: Михайло Гиль, Петро Леськів,Теодор Рак, Роман Клос, Іван Скіра, д-р Ярослав Качай, Анна Борис, Аниа Заблоцька, Михайло Федів, Михайло Білик, Болеслав Якубовський, Василь Загасайло, Дмитро Благий, Григорій Походжай, Михайло Кузьма і Ярослав Бобинський разом **$445.00**

Станиця Братства к. Вояків 1-ої УД УНА – Лігайтои, із збірки в пам'ять померлого члеиа Стаииці св. п. Ярослава Цегельського приятелі зложили: по дол. 50.00: Станиця Братства, і Мирослав і Евгеиія Подоляки, по дол. 25.00: Микола і Оксана Коропецькі, Евгеи і Богданна Михайліви, Микола Ничай, Ярослав Гумеиюк, д-р Олег Ратич, по дол. 10.00: Володимир Зуляк, Іван і Марія Рихвіцькі, Роман Стеблій і Юрій Цегельський разом $265.00

Стаииця Братства к. Вояків 1-ої УД УНА – Дітройт, в пам'ять померлого побратима св.п. Зеноиа Ґоїва **$110.00**

Суспільиа Служба Комбатантів – Філядельфія, в пам'ять заслужеиого члеиа громади св.п. Петра Тариавського, замість квітів на свіжу могилу иа пресфонд В.К. зложили: дол. 25.00: Анна Тариавська, дружииа Покійиого, по дол. 20.00: Катерииа Семеи, Іванна Мазурок, Уляиа Шумська і Теодор Рак разом **$105.00**

В пам'ять Покійиого Івана Федаша пожертви зложили: дол. 80.00: Ірина Федаш, дружииа, та дол. 20.00: Юрій Копистяиський разом $100.00

Богдаи Артимишин – Філядельфія, в пам'ять приятелів св.п. Ярослава Терлецького і св.п. Мирослава Мартинця $50.00

Роман і Оля Кобрини, в пам'ять св.п. Евгена Левицького та св.п. Евгенії Білик $40.00

Зеновія Зарицька – Плейиву, замість квітів на могилу тіточного брата бл.п. Володимира Стефана Кришталовича $25.00

Марія Максимець – Торонто, в 4-ту болючу річницю відходу у Вічність дорогого мужа св.п. Василя $25.00

Богдан і Люба Кутні – Ратерфорд, в пам'ять прнятеля св.п. Зенона Козака $25.00

Марія Шкамбара – Торонто із товариської зустрічі з приводу 70-ліття від дня народження Володимира Скорця $220.00

Микола Висоцький – Австралія із збірки на пресфонд В.К. Станиця Братства – Сідней – дол. 75.00:, по дол. 25.00: Мирослав Сендзік, Д. Ленчковський і о. д-р Іван Шевців, дол. 10.00: Я. Кутний, по дол. 5.00: В. Станько, Т.О. Андрушко, А. Данилюк, В. Москва і В. Перчук

разом авст. $185.00

Микола Терентяк – Вінніпеґ $20.00

по дол. 15.00: Іван Бурда – Торонто, Микола Ватраль – Торонто разом $30.00

по дол. 10.00: Михайло Височанський – Монтреаль, Михайло Лисюк – Ст. Кетеринс, Іван Ільчишин – Філядельфія, о. монсініор Володимир Волощук – Парма разом $40.00

Володимир Папірчук – Калґари $8.50

Іван Стельмачук – Монтреаль $5.00

Петро Новосад – Саскатун $3.65

австрал. – 185.00 дол., канад. – 476.00 дол., США – 1,719.55 дол. ——————

РАЗОМ $2,380.55

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам і Приятелям Покійних: Мирослава Прончака, Галини Матиєвич, Ярослава Цегельського, Зенона Ґоїва, Петра Тарнавського, Івана Федаша, Ярослава Терлецького, Мирослава Мартинця, Євгена Левицького, Євгенії Білик, Володимира Кришталького, Василя Максимця і Зенона Козака.

Побратимові Володимирові Скорцеві бажаємо кріпкого здоров'я та многих літ. Всім жертводавцям спасибі за піддержку, дякуємо організаторам збірок та просимо і в будучому про наші потреби не забувати.

Адміністрація журналу "Вісті Комбатанта"

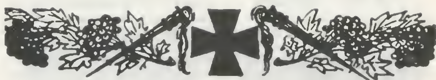
Спростовуємо і перепрошуємо!

На сторінках 118 і 122 у "ВК" ч. 4/1993 зайшли неприємні помилки. В списку жертводавців на пресовий фонд по дол. 50.00 – замість Мирося і Іван Гись має бути Мирося і Іван Гил, а поміж жертводавцями по дол. 20.00 – замість В. Завадович має бути В. Загасайло.

Зачуваємо, що дивізійна братія Філядельфії до краю обурена такими нашими коректорськими недоглядами. І слушно. Ще перше перекручення Гил на Гись можна зрозуміти і простити, але як можна із Загасайла робити Завадовича? Обурююче! Навіть вдачами, не лиш прізвищами, вони різні.

Знайшлися завзятці, котрі згідні приїхати до Торонта на тризну спричинника помилок, безіменного адміністратора "ВК" і сягнути глибше в кишеню і дати більшу суму на пресфонд. А інший дивізійник порученим листом повідомив, що на знак протесту перестає бути передплатником з роком 2000-ним. Б'юся в груди і обіцяю бути уважнішим. А Братію Філядельфії перепрошую та мою тризну переношу на подвотисячні роки.

Адміністратор "ВК"

Ті, що відійшли

Зенон ҐОЇВ
***23.V.1906 -- +28.III.1994**

Зенон Ґоїв народився в місті Снятин, Івано-Франківська область. Після гімназійної матури, покликано його до польського війська, де скінчив підстаршинську школу. Опісля пішов до старшинської школи, яку закінчив в ранзі підхорунжого (плютунового). Польський шовіністичний уряд не давав можливості українцям авансувати у військовій кар'єрі, і зрезиґнований Зенко залишає військо й знаходить працю в різних українських установах.

В липні 1943 року голоситься до Дивізії, де проходить різні військові вишколи. В ранзі підстаршини (старший десятник) бере участь в боях під Бродами, а опісля на Словаччині й Австрії. Нагороджений срібною штурмовою мадалею (Infanterie-sturmabzeichen--I Silber).

Після війни перебуває в американському полоні в Авербасі – Німеччина. Звільнений з полону, остається на короткий час в Німеччині, а згодом еміґрує до Америки й осідає в місті Дітройт, Мішіґан. Тут включається в українське громадське життя, а головно в Станицю дивізійників, де стає членом управи й станичним прапороносцем на протязі довгих років.

Зенон, як і його покійна дружина Ярослава, були щирими жертводавцями: на свою церкву, рідну школу, виховні організації та відомі українські інституції, як: НТШ, Енциклопедія Українознавства, і особливо український Гарвард, де вони були меценатами. Велику частину свого часу Зенко присвятив видавництву "Снятин", як його скарбник.

Поховано покійного Зенона Ґоїва на цвинтарі "Оливної Гори" в Дітройті.

У похоронних відправах взяли участь дивізійники й несли трумну.

М.В.

Михайло ЯЦИШИН
*24.IV.1921 – +21.III.1994

Михайло Яцишин народився в селі Лісниках (тепер Бережани). В родині Яцишиних любов до Бога, до ближнього і народу були кріпко вщеплені в душу молодого Михася. Зі старенькою бабусею ходив він до церкви – вранці й вечером. Служив у вівтарній дружині і цю любов до Бога задержав до останнього віддиху свого трудолюбивого життя.

Як юнак противився несправедливості, заподіяній Україні, склав присягу полк. Євгенові Коновельцеві в приналежності до Організації Українських Націоналістів.

В часі Другої світової війни вступив в ряди Української Дивізії.

Приїхав до Канади у травні 1948 р. і поселився у Торонті. Тут одружився з Марією Ващук. Михайло і Марія включилися в громадське життя, працювали при церкві та інших громадських установах. Після переходу на пенсію втішалися спокійним життям.

При великій участи родини, приятелів і парафіян 22-го і 23-го березня у похоронному закладі Неведюка в Місіссаґа відслужив Панахиду владика кир Роман Даниляк в асисті о. М. Лучки. На прощання владика Роман згадав про заслуги покійного Михайла в парафії Успення Пресвятої Богородиці, про його шляхетність, жертовність та посвяту для своєї родини, церкви і народу.

В четвер, 24 березня, в Соборі Успення Пресвятої Богородиці відбувся чин похорону. Вщерть заповнена церква, а від входу аж до вівтаря почесна стійка членкинь ЛУКЖК і приятелів. Довга колона авт з поліційним ескортом вирушила на цвинтар св. Володимира в Оквіл. Останні молитви і запечатання гробу довершив владика Роман і о. М. Лучка.

В Соборі відбулася поминальна тризна. Господарем був адв. Я. Ботюк.

Шваґер Богдан Ващук з Калґари і племінниці Михайла з Саскатуну і Калґари дякували за участь у похороні.

Потім були і співчуття від Епархіяльної Управи ЛУКЖК, які відчитала пані М. Хомин, додаючи від місцевого відділу ЛУКЖК слова щирої пошани до покійного Михайла, підкреслюючи заслуги покійного.

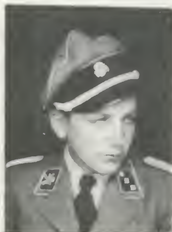
Л. Бабій прощав покійного побратима від Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та комітету Бережанська Земля і бережанців.

Бережанець

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

У посмертній згадці ч. 4/93, стор. 122 про Катерину Гись є подана дата народження і смерти: ***27.V. – +13.VI.1993,** має бути: ***27.I.1925 – +13.VI.1993**

Іван ФЕДАШ
***25.IX.1924 -- +8.IV.1994**

По довгій недузі помер в Торонті хорунжий Української дивізії Іван Федаш. Народився у с. Поздячі, Перемиського повіту. Закінчивши середню школу у Перемишлі, зголосився до Української дивізії. Пройшов рекрутський та підстаршинський вишколи, пішов до старшинської школи в Познані-Трескав. Як хорунжий брав участь у боях під Фельдбахом у Австрії. Перебував у полоні в Белярії-Ріміні в Італії, звідки полонених перевезено до Англії.

Приїхав до Канади в 1952 році. Тут одружився з Іреною Ґула. Виховали дві дочки й сина.

Панахиди в похоронному закладі "Кардинал" та й останні Богослужби відправив його побратим о. Петро Стецюк і виголосив слово про життя покійного. На цвинтарі "Проспект" від побратимів-дивізійників попрощав хор. Федаша Р. Колісник.

Залишив у глибокому смутку дружину Ірену, дві дочки з чоловіками, сина й чотири онуки.

Валентин РІЗНИК
***20.VIII.1927 -- +15.VII.1993**

По довгій і тяжкій недузі відійшов від нас Валентин Різник, довголітній голова Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Калґарах.

Покійний народився у свідомій родині. Вже 4-літнім тратить батька, якого замордували більшовики.

В час 2-ої св. війни дістається до Львова, де 1943 року вступає до Дивізії. Бере участь в боях під Бродами. В полоні перебуває в Італії та в Англії. Після звільнення з полону одружується з Іриною Гамонів. Народилося в них два сини – Воло-димир та Мирослав, та дві доні – Віра та Люба. В 1953 році родина переселилась до Канади, до м. Калгар, де вже тоді була сестра Ірини, Галина Кащишин. З перших днів Валентин включається в українське життя – стає активним членом Української Православної Церкви св. Володимира, Стрілецької Громади, Відділу КУК, а з заснуванням Станиці Братства стає її активним членом, згодом головою. Був членом Канадських Збройних Сил, Кошовим Отаманом УВК та членом Спілки Офіцєрів України.

19 липня 1993 р. похорон відправив парох церкви св. Володимира о. А. Лакуста. Члени станиці віддали останній салют другові Валентинові почесною стійкою та прощальним словом Тараса Байди від "Байда Козаків" з Саскатуну. Хор Сурма відспівав "Вічная, брате мій". На поминальному обіді Микола Топольницький (УВК) подав життєвий шлях покійного.

Складаємо покійному подяку за його довголітню вдячну працю для громади та Братства. Нехай канадійська земля буде йому легкою, а опечаленій та горем прибитій родині складаємо наші найщиріші співчуття.

В.П. -- кольпортер "ВК"

Степан ТЕЛЕПЧУК
*12.I.1926 -- +9.IV.1994

По довгій і тяжкій недузі в Гамільтоні відійшов від нас Степан Телепчук.

Народився Степан в селі Остриня Тлумачівського району. Початкову школу закінчив в рідному селі, а серсдню освіту здобув в Станиславові (Івано-Франківськ).

В 1944 р. зголосився до української дивізії "Галичина". Брав участь у битві під Бродами; вирвавшись живим повертається до табору в Нойгаммер. Тих, що повернулися з-під Бродів, переорганізовано та вислано на поборювання партизанських загонів на Чехо-Словаччині, а опісля Югославії, а на кінець фронтові бої під Фельдбахом, дс застає його кінець війни. По війні перебув полон в Австрії, а коли його звільнсно в 1946 році приписався до українського табору для втікачів Філляху-Австрія, дс брав активну участь в громадському та спортовому житті.

В 1948 р. приїхав до Канади в околицю Монтреалю, а згодом до Гамільтону, дс дістав працю в сталсвій індустрії "Дофаско". Того року одружився з панною Софією Гапаляк. Бог благословить їх трьома синами: Михайлом, Іваном і Славком. На новому поселенню Степан відразу став членом Спілки Української Молоді та організатором спортового товариства "Дніпро". У Станиці Братства 1-ої УД УНА через довгі роки був членом її управи.

Неилічима недуга забрала йому ще в досить молодому віці дружину Софію. В 1984 р. одружився вдруге зі Стефанією Логин. Кілька років тому вийшов на пенсію, щоби зажити спокійним життям. Але доля не судила йому цього. Починає довгу боротьбу з невилічимою недугою, яка остаточно перериває нитку його трудолюбивого життя.

І знову тужлива пісня "Видиш, брате мій, товаришу мій..."

С.Т.

Павло СОЛЯР
*15.III.1923 -- +20.XI.1993

Поміщуємо світлину, отриману після згадки в ч. 1, 1994.

Із листів до редакції

Ситуація в Україні

Ситуація в Україні є дуже складна. Обрання О. Мороза спікером парляменту кинуло в шок Галичину. Ілюзії багатьом прийшлося поховати. Цей парлямент виявився ще більше реакційний, ніж попередній. І це повинні затямити собі такі політики, як В. Чорновіл, який є винуватим за розвал Руху, організації, яка єдина могла заступити шлях комуністам. Він же перший кричав за розпуск старого парляменту, а тепер хоча б заступником спікера його обрали. Хмара спеціялізується на обзиванні Президента найчорнішими словами. А нам потрібна тепер консолідація і ще раз консолідація!

Я все ж таки маю надію, що Мороз стане українцем душею, бо його буде до цього зобов'язувати посада. До речі, його "тронна" промова була більше націоналістична, ніж комуністична, і це привело до розколу. Комуністи-більшовики вже виступили проти Мороза. Добре він виступав і в Каневі, на могилі Тараса.

Кримські події теж консолідують націю. Блискуче і різко по-воєнному виступив на російському телебаченні міністер оборони Радецький. Пригрозив, що Збройні Сили України будуть діяти найрішучіше і твердо. Через день наші вояки дали по носі шовіністам, які хотіли проникнути на територію української військової частини.

Президент Кравчук присадив шовіністичні розмірковування Президента Єльцина щодо Криму, а Звягільський закликав до введення економічних санкцій щодо цього півострова.

Правда, Кравчук ще має один арґумент. Це тиск на "саксофоніста" Президента Клінтона: якщо Росія не припинить підбурювати Крим, то Україна, у зв'язку з ситуацією, припиняє відвантаження ракет в Росію. Це останній шанс, і я думаю, що Кравчук його тримає як запасний варіянт.

Ф.І., Львів

24 травня 1994

***

Шановні члени редколегії!

..."Вісті комбатанта" повинні перевтілитись з "діяспорного" на всеукраїнський журнал. Зрозуміло, що це пов'язане з немалими трудноцами, але це себе виправдає, бо було б неоцінимим внеском у зміцнення України, допомогло б не одному імпотенту-ковбаснику-хохлу стати українцем, зрозуміти звідки ми, куди ми повинні йти.

...Також добре було би тираж "ВК" для України друкувати в Україні. Є ще багато міркувань щодо цього; дехто скаже, що це утопія, мрії, але як не крути – це реальність і, я вірю, близьке майбутнє.

З глибокою пошаною

П. Мисак, м. Львів

ЗМІСТ

(закінчення)

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

РЕПОРТАЖІ

МИНУЛЕ

ГУМОР І САТИРА

СПОМИНИ

ДО ІСТОРІЇ 1-ої УД УНА

ДИВІЗІЙНИКИ В УПА

УКРАЇНЦІ ПОЗА МЕЖАМИ БАТЬКІВЩИНИ

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

БРАТСТВО "БРОДИ-ЛЕВ"

Ціна $ 6.00